

Broedvogels **van de** Zuidkust **van** Schouwen **in** 2018

Jan-Willem Vergeer
Maarten Sluiter
Sander Lilipaly

Sovon-rapport 2018/75

Broedvogels van de Zuidkust van Schouwen in 2018

Met een overzicht van de aantalsontwikkeling en het broedsucces van kustbroedvogels

Jan-Willem Vergeer*, Maarten Sluijter** & Sander Lilipaly**

* Sovon Vogelonderzoek Nederland

** Delta Project Management

Dit rapport is samengesteld in opdracht van Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer. Het onderzoek is mede gefinancierd door de provincie Zeeland via de SNL-monitoringsubsidie

Colofon

© Sovon Vogelonderzoek Nederland 2019

Dit rapport is samengesteld in opdracht van Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer

Het onderzoek is mede gefinancierd door de provincie Zeeland via de SNL-monitoringsubsidie

Wijze van citeren: Vergeer J.W., Sluijter M. & Lilipaly S. 2018. Broedvogels van de Zuidkust van Schouwen in 2018. Met een overzicht van de aantalsontwikkeling en het broedsucces van kustbroedvogels. Sovon-rapport 2018/75. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Illustratie omslag: Kluut, pul, Gasthuisbevang, 30 mei 2018 (M. Sluijter), karrevelden Suzanna's Inlaag, juni 2018 (J.W. Vergeer). Achterzijde: Scholekster, Pikgat, 25 juni 2018 (M. Sluijter).

Opmaak: John van Betteray, Sovon Vogelonderzoek Nederland

ISSN-nummer: 2212 5027

Sovon Vogelonderzoek Nederland

Toernooiveld 1

6525 ED Nijmegen

e-mail: info@sovon.nl

website: www.sovon.nl

Niets uit dit rapport mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar worden gemaakt d.m.v. druk, fotokopie, microfilm, of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Sovon en/of opdrachtgever.

Inhoud

Samenvatting	3
1. Inleiding	6
2. Gebiedsbeschrijving	7
2.1. Zuidkust Schouwen algemeen	7
2.2. Bespreking deelgebieden	8
3. Werkwijze en omstandigheden in 2018	17
3.1. Veldwerk	17
3.2. Interpretatie	18
3.3. foutenmarges	18
3.4. Weersomstandigheden	18
4. Resultaten	21
4.1. Soorten en aantallen	21
4.2. Bespreking per deelgebied, inclusief vergelijking met voorgaande jaren	23
4.2.1. Westenschouwse Inlaag West (35 ha)	23
4.2.2. Westenschouwse Inlaag Oost (12 ha)	26
4.2.3. Bootspolder (9ha NM) & Inlaag Burghsluis (totaal 26 ha)	28
4.2.4. Koudekerkse Inlaag (77 ha)	30
4.2.5. Schelphoek (70 ha)	32
4.2.6. Prunje Noord (243 ha)	35
4.2.7. Prunje Zuidwest (101 ha)	38
4.2.8. Prunje Zuidoost (84 ha)	40
4.2.9. Weevers Inlaag (40 ha)	42
4.2.10. Flaauwers Inlaag (37 ha)	44
4.2.11. Prommelsluis (61 ha)	45
4.2.12. Pikgat (54 ha)	47
4.2.13. Gasthuisbevang (166 ha)	49
4.2.14. Suzanna's Inlaag en karrevelden (121 ha)	51
4.2.15. Cauwers Inlaag en karrevelden (34 ha)	53
4.2.16. Levensstrijd noord (43 ha)	55
4.2.17. Levensstrijd Inlaag en karrevelden (83 ha)	56
4.2.18. Steenovenseweg Zuidhoek Zierikzee (16 ha)	48
4.2.19. Zuidhoekinlaag Zierikzee (55 ha)	59
4.2.20. Inlaagje De Val (5 ha)	61
4.2.21. Kreken Ouwerkerk (117 ha)	62
4.2.22. Inlaag Ouwerkerk (37 ha)	64
4.2.23. Klein Beijerenpolder (17 ha)	65
4.3. Soortbesprekingen	67
5. Evaluatie	91
6. Literatuur	93
Bijlagen	94
Bijlage 1. Territoriumkaarten van alle in 2018 vastgestelde broedvogels	94

Samenvatting

In het voorjaar van 2018 zijn de broedvogels van 1478 hectare natuurgebied langs de Zuidkust van Schouwen-Duiveland geïnventariseerd. Het onderzoeksgebied is verdeeld in 23 deelgebieden. Alle op Schouwen gelegen gronden van het natuurontwikkelingsproject 'Plan Tureluur' zijn geïnventariseerd. Het onderzoeksgebied wordt beheerd door Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer. Het veldwerk is uitgevoerd door vrijwilligers van de Vogelwerkgroep Schouwen-Duiveland en door enkele professionele karteerders. Alle door kustbroedvogels bewoonde gebieden werden tevens bezocht door medewerkers van Delta Project Management (DPM), dat jaarlijks broedvogeltellingen uitvoert in opdracht van Rijkswaterstaat. De medewerkers van DPM brachten tevens het broedsucces van kustbroedvogels in kaart.

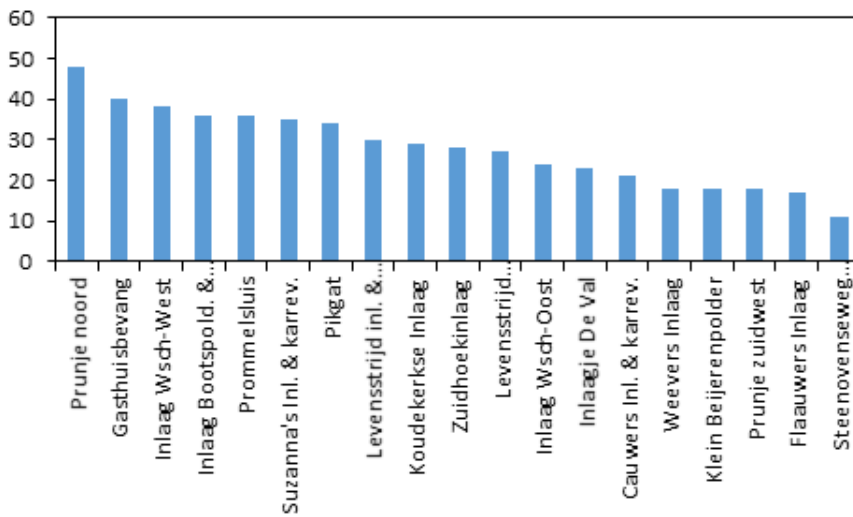
De resultaten van de broedvogelkartering van 2018 worden per deelgebied en per soort vergeleken met eerdere karteringen.

In het gehele onderzoeksgebied zijn 94 soorten broedvogels vastgesteld. Gemiddeld waren per telgebied 28 soorten aanwezig. De grootste soortenrijkdom was te vinden in de Prunje-Noord (48 soorten), gevolgd door het Gasthuisbevang (40) en de Westenschouwse Inlaag-West (38). Het hoogste aantal territoria was te vinden in het Pikgat (2543 paar), de Prunje-Noord (2060) en het Gasthuisbevang (838). Het belang voor de als broedvogel aangewezen doelsoorten van het Natura 2000-gebied Oosterschelde was het grootst in de Weevers Inlaag, het Pikgat, de Prunje-Noord en de Klein Beijerenpolder. Wat betreft de presentie van doelsoorten van de relevante SNL-beheertypen scoren de Klein Beijerenpolder, het Gasthuisbevang en Inlaag & Karrevelden Levensstrijd erg goed. De

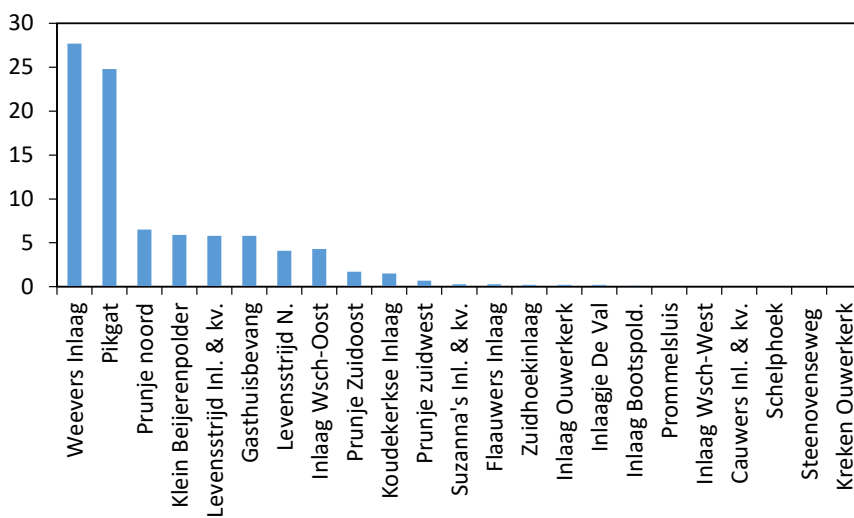
waarde voor soorten van de Nederlandse Rode Lijst was het grootst in het Pikgat, de Weevers Inlaag, de Prunje-Noord en de inlagen van Karrevelden en Levensstrijd.

De waarde van de zuidkust van Schouwen voor kustbroedvogels was en is groot. Veel soorten hebben geprofiteerd van de natuurontwikkeling en vertonen een opgaande trend. Van zeven soorten kustbroedvogels, waaronder Kluut, Visdief en Strandplevier, broedt tenminste 10 procent van de Delta-populatie in het onderzoeksgebied. De trend bij weidevogels is variabel, maar de dichtheden van vrijwel alle soorten weidevogels zijn aanmerkelijk hoger dan die in agrarisch gebied. De Scholekster lijkt stabiel, terwijl de soort elders in de regio en in Nederland afneemt. Een opvallende en vooraf niet voorziene ontwikkeling is de opkomst van broedende ganzen. Inmiddels is de zuidkust een van de belangrijkste Nederlandse broedgebieden voor de Brandgans. Ook de opkomst van Zilvermeeuw en Kleine Mantelmeeuw was niet voorzien. In de langs de zuidkust gelegen bosgebieden is een ontwikkeling naar een meer complete bosvogelgemeenschap gaande. Soorten als Boomkruiper en Grote Bonte Specht zijn hier inmiddels algemeen, terwijl een soort als de Appelvink zich recent lijkt te vestigen. Kenmerkende soorten van struweel en jonge bosstadia vertonen juist een dalende trend. Het broedsucces van veel kustbroedvogels was matig tot slecht. De oorzaken daarvoor worden benoemd in de soortteksten en komen terug in de evaluatie. De uitdaging voor de beheerders van de natuurgebieden langs de Schouwse zuidkust zit hem vooral in het bieden van kansen aan broedvogels van dynamische milieus in een minder dynamische omgeving met veel randvoorwaarden. Dat is niet eenvoudig, maar de in dit rapport beschreven rijkdom aan broedvogels maakt duidelijk dat het zeer de moeite waard is.

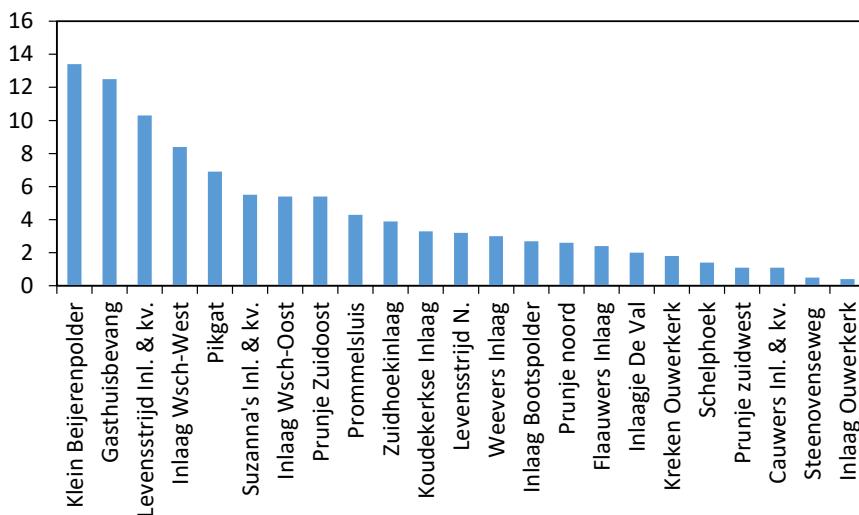

Figuur 1. Totaal aantal vastgestelde broedvogelsoorten in 2018. Schelphoek, Prunje Zuidoost, Kreken & Inlaag Ouwerkerk zijn niet op alle soorten broedvogels onderzocht en daarom niet opgenomen.

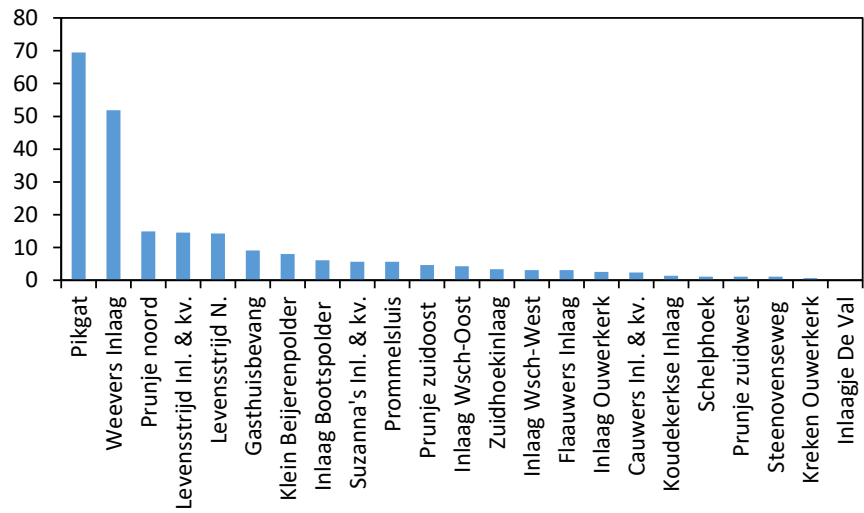

Figuur 2. Natura 2000 waarde per deelgebied (zie 4.1.).

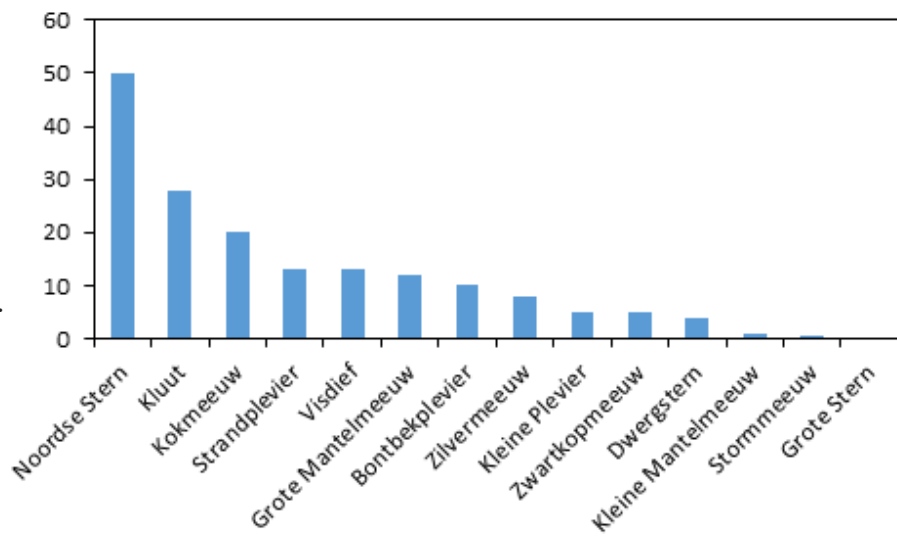

Figuur 3. Waarde SNL-doelsoorten per deelgebied (zie 4.1.).

Figuur 4. Rode Lijst-waarde per deelgebied (zie 4.1.).

Figuur 5. Percentage van broedpopulatie Zuidkust Schouwen ten opzichte van het gehele Deltagebied in 2018 voor de door DPM onderzochte kustbroedvogel.

1. Inleiding

In het voorjaar van 2018 zijn de broedvogels van 1478 hectare natuurgebied langs de Zuidkust van Schouwen-Duiveland, verdeeld over 23 deelgebieden, geïnventariseerd. Alle op Schouwen gelegen deelgebieden van het natuurontwikkelingsproject 'Plan Tureluur' maken deel uit van deze kartering. Het onderzoeksgebied wordt beheerd door Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer. Het veldwerk is uitgevoerd door vrijwilligers van de Vogelwerkgroep Schouwen-Duiveland en door enkele

professionele karteerders. Alle door kustbroedvogels bewoonde gebieden werden tevens bezocht door medewerkers van Delta Project Management, dat jaarlijks broedvogeltellingen uitvoert in opdracht van Rijkswaterstaat. De medewerkers van DPM brachten tevens het broedsucces van kustbroedvogels in kaart. De resultaten van de broedvogelkartering van 2018 worden per deelgebied en per soort vergeleken met eerdere karteringen.

---

2. Gebiedsbeschrijving

In dit hoofdstuk wordt een algemene schets gegeven van het 1748 hectare metende onderzoeksgebied en worden de ligging, SNL-beheertypologie en landschappelijke karakteristieken van de objecten kort besproken. De beschrijving is deels overgenomen uit Hoekstein (2012).

2.1. Zuidkust Schouwen algemeen

De geïnventariseerde gebieden liggen alle op Schouwen langs de Oosterscheldekust, het westelijk deel van het tegenwoordige eiland Schouwen-Duiveland. Het onderzoeksgebied bestaat uit een aantal inlagen, karrevelden en natuurontwikkelingsgebieden langs de Zuidkust van Schouwen. Dijken en erven beslaan een klein deel van het oppervlak. De inlagen grenzen direct aan de Oosterschelde. Inlagen zijn ontstaan door aanleg van een tweede dijk landinwaarts ten opzichte van de zeeverende dijk om in geval van een dijkdoorbraak als reservedijk te dienen. De grond tussen deze dijken werd vaak afgegraven om materiaal te verkrijgen om de dijken mee aan te leggen, daardoor kwamen grote delen van de inlagen onder water te staan. Ook landinwaarts werd soms grond gewonnen, hierdoor ontstonden de zogenaamde karrevelden. Grote delen van het onderzoeksgebied bestonden eeuwenlang uit open agrarisch gebied (vooral grasland). Het waterbeheer was vanuit agrarisch oogpunt gezien erg lastig: een groot deel van het jaar waren de gronden te nat om goed te boeren. Werd daaraan middels bemaling en dergelijke wat gedaan, dan trad al snel verzilting op. De laatste 100 jaar was het karakter van het laaggelegen land aan de rand van de Oosterschelde sterk veranderd. Door de sterk verbeterde ontwatering dankzij onder meer de komst van stoomgemaal Flaauwers in 1877 kon het binnendijkse water- en moerasgebied verder worden ingericht voor landbouwkundige doeleinden, inclusief akkerbouw. Toch stak de verziltingsproblematiek weer de kop op, het meest in de Prunje. Daardoor bleef het in grote delen van het gebied 'slecht boeren' (Beijersbergen & De Maat 1996).

Een groot deel van de onderzochte gebieden valt binnen het Plan Tureluur. Dit plan werd door de Zeeuwse Milieufederatie gelanceerd in 1991 om de estuariene natuur te compenseren die verloren was gegaan door de aanleg van Oosterscheldekering, Philipsdam en Oesterdam. Er werd gezocht naar mogelijkheden om karakteristieke soorten van slikken en schorren weer een plek te bieden. Omdat de mogelijkheden voor compensatie in het buitendijkse gebied beperkt waren, vond een groot deel van de natuurontwikkeling binnendijks plaats.

Langs de Oosterschelde werden 44 grotere en kleinere gebieden geselecteerd, waar mogelijkheden bestonden voor natuurontwikkeling. Omdat 'Plan Tureluur' kon worden meegenomen in de Zeeuwse uitwerking van het Natuurbeleidsplan (1993) ontstond een beleidskader en kon snel worden begonnen met de planning en uitvoering van de natuurontwikkelingsprojecten. Het meest heeft dit plan gestalte gekregen langs de Schouwse Zuidkust. De Landinrichting Schouwen-Oost, geïnitieerd door natuurbeschermingsorganisaties, speelde een grote rol in het realiseren van het Plan Tureluur langs de Zuidkust.

Voor de Zuidkust van Schouwen beoogde men drie natuurdoeltypen: het begeleid natuurdoeltype kleioermeeras en twee half natuurlijke natuurdoeltypen, de brakwatergemeenschap en de zoute en brakke ruigten en graslanden (Beijersbergen & de Maat 1996).

In het kader van 'Plan Tureluur' werden op diverse plaatsen brakwatermoerassen ontwikkeld op plaatsen met zoute kwel, door het afgraven van voormalige landbouwgronden, het aanleggen van kreken en een verhoging van de waterstand en/of stimuleren van zoute kwel. Door inundaties in de winter maanden en het weer aflaten van water in het voorjaar zijn er jaarlijks in het voorjaar kale gronden beschikbaar, die vooral voor kustbroedvogels geschikt zijn.

In 1996 werd een aanvang gemaakt, in het zuidelijke deel van de Prunje op Schouwen legde men een proefplas aan. Datzelfde jaar werd een akker in de Zuidhoek Inlaag afgegraven en omgezet in ondiep water met eilanden. Grootschalige natuurontwikkeling begon in 2000 op de zuidkust van Schouwen (noordelijke Prunje). Naast de omzetting van landbouwgrond in natuurgebied werden in de inlagen op Schouwen ook een aantal eilanden (vroeger 'hillen' genoemd) ten behoeve van kustbroedvogels aangelegd of hersteld. Als laatste werden de gebiedsdelen Levensstrijd en Gasthuisbevang in 2015 ingericht en opgeleverd. De in dit rapport beschreven broedvogelinventarisatie is de eerste na de realisatie van het gehele Schouwse Plan Tureluur-gebied.

Binnen het gebied speelt ook het project 'Brackish Marsh'. In het kader van dit LIFE-Nature project, met als doel 'Herstel van brakwatermoeras voor de noordse woelmuis, steltlopers en sterns', is slechte landbouwgrond omgevormd tot nieuwe natuur. Het Brackish Marsh project omvat de Suzanna's en Cauwers Inlagen en de eraan grenzende karrevelden en natuurontwikkeling.

Inmiddels is de zuidkust van Schouwen onderdeel van de Ecologische Hoofdstructuur en ook Europees

Figuur 2.1. Ligging van de onderzochte objecten langs de zuidkust van Schouwen

erkend als een belangrijk natuurgebied. De Zuidkust is opgenomen in de begrenzing van het Natura 2000-gebied Oosterschelde, dat een onderdeel vormt van de Europese ‘ecologische hoofdstructuur’. Vrijwel het gehele onderzoeksgebied van deze rapportage valt binnen het Natura2000-gebied Oosterschelde, alleen het Gasthuisbevang, een deel van de nieuwe karrevelden bij Levensstrijd en de graslanden aan de Steenhoekseweg benoorden de Zuidhoekinlagen vallen er buiten.

De Oosterschelde is aangewezen als Natura 2000 gebied op grond van zeven soorten broedvogels: Kluut, Bontbekplevier, Strandplevier, Grote Stern, Visdief, Noordse Stern en Dwergstern.

Het onderzoeksgebied valt binnen de begrenzing van het nationaal Park Oosterschelde.

Voor elk deelgebied worden de aangewezen natuurbeheertypen volgens de Subsidieverordening Natuur- en Landschapsbeheer Zeeland (SNL) genoemd. Meer informatie hierover is te vinden op <https://www.zeeland.nl/kaarten-en-cijfers/kaarten/natuur-en-landschap-kaart>

2.2. Bespreking deelgebieden

Bij elk gebied staan het oppervlak, de terreinbeheerder en de SNL-beheertypen genoemd en wordt een korte beschrijving van het terrein gegeven.

Westenschouwse Inlaag West (36 ha) en Oost (12 ha), Natuurmonumenten

De Westenschouwse Inlaag West bestaat uit de SNL-beheertypes Kruiden- en faunarijk grasland, Zilt- en overstromingsgrasland, Brak water, Duinbos en Vochtige duinvallei.

De Westenschouwse Inlaag Oost bestaat uit de SNL-beheertypes Zilt- en overstromingsgrasland en Brak water. Het voormalige opslagterrein naast de inlaag is niet onderzocht en valt ook niet onder het SNL-gebied.

De Westenschouwse Inlaag, aangelegd in 1744-48, is door aanleg van de Oosterscheldekering eind jaren zeventig gesplitst in een westelijk en een oostelijk deel, waarbij een deel van het inlaagterrein verloren ging. De inlaag bestaat uit voornamelijk weilanden en karrevelden, in het oostelijk deel liggen relatief grote plassen. Bij de aanleg werd het westelijk deel

kunstmatig vergroot. Dit zandige deel is begroeid met een wilgen- en duindoornboschage van 10-50 meter breed en 500 meter lang en een aangrenzende rietvegetatie van een halve hectare. Vooral het westelijk deel van de van oorsprong brakke inlaag, is deels verzoet door afvloeiend regenwater van de Oosterscheldekering. Sinds 2015/2016 is het waterpeil in zowel het westelijk als het oostelijk deel verhoogd, waardoor het hele jaar door flinke plassen aanwezig blijven. Daarnaast is het westelijk deel opgedeeld in drie begrazingsdelen. Deze delen worden gefaseerd begraaasd door runderen. Het deel tegen de duinen aan wordt afwisselend gemaaid/begraasd. De Westenschouwse Inlaag-Oost wordt sinds 1996 geregeld door vrijwilligers onderzocht op alle soorten broedvogels in het kader van het BMP. Het westelijk deel is eveneens een BMP-terrein, dat enkele jaren is onderzocht. Dit westelijke plot omvat ook het zanddepot tussen het natuurgebied en de Oosterscheldekering.

Bootspolder en Inlaag Burghsluis (26 ha), Natuurmonumenten

De Bootspolder bestaat uit de SNL-beheertypen Kruiden- en faunarijk grasland en Zilt- en overstromingsgrasland. De kern van de Inlaag Burghsluis valt onder het SNL-beheerpakket Zilt- en overstromingsgrasland.

Waar nu de haven van Burghsluis ligt was voorheen de Boots-inlaag. Tijdens de stormvloed van 1953 braken de zeedijk en inlaagdijk bij Burghsluis door. Daarop is in 1954 een slaperdijk aangelegd, de inlaagdijk werd hersteld en fungeerde voortaan als zeedijk; zodoende ontstond een nieuwe inlaag van 15 ha: de Bootspolder. Ten westen van de haven ligt de Inlaag Burghsluis, deze kleine inlaag voor de Burgh- en Westlandpolder is al lang geleden deels in beslag genomen door het dorp Burghsluis.

Slechts aan de westkant is een stuk van circa één hectare overgebleven, hiervan is de helft water en de helft grasland (Wilderom 1964).

De Bootspolder is in het kader van het Natuurgebiedsplan Zeeland 2005 begrensd als nieuwe natuur. In 2007 werd het gebied ingericht, enkele poelen werden gegraven en het gebied kreeg een eigen waterbeheer. In 2016 is in een verlaging gelegen in het oostelijk deel een klein schelpeneilandje aangelegd met soortengeld van de provincie Zeeland. Het gebied wordt begraaasd met runderen (seizoensbegrazing). Het BMP-plot omvat behalve het door Natuurmonumenten beheerde terrein een aantal huizen en erven en het Inlaagje van Burghsluis.

Koudekerkse Inlaag (61 ha), Natuurmonumenten
De Koudekerkse Inlaag bestaat uit de SNL-beheertypen Zilt- en overstromingsgrasland, Vochtig schraalland, Brak water, Moeras en Kruiden- en faunarijk grasland.

Deze inlaag kent een gevarieerde brakke en zilte vegetatie. De hele inlaag is een mozaïek van kleine weides en karrevelden, ook zijn er enkele poelen en kleine plassen. Door verschil in hoogte zijn er drogere en nattere percelen. In 2015/2016 is het gebied opgedeeld in verschillende begrazingsdelen en is het waterpeil verhoogd. Een deel van het gebied wordt vanaf 1 juni begraaasd door runderen (seizoensbegrazing). De vierkante graslanden worden gehooïd. In de oostelijke hoek bevindt zich een rietruigte met wat struikgewas. Aan de rand van deze inlaag bevindt zich de karakteristieke Plompe toren, de kerktoeren van het in de Oosterschelde verdwenen dorp Koudekerke, tegenwoordig in gebruik als informatiepunt van Natuurmonumenten.

Schelphoek (70 ha), Staatsbosbeheer

Het onderzochte binnendijkse deel van de Schelphoek bestaat uit de SNL-beheertypen Vochtig bos met productie, Brak water, en Vochtig schraalland. Het binnendijkse deel van De Schelphoek is ontstaan ten gevolge van een dijkbreuk tijdens de watersnoodramp van 1953. Een deel van het enorme stroomgat bleef buitenbedijkt, dit is de huidige 'Schelphoek-buiten'. In het opnieuw bedijkte deel bleef een forse brakke kreek over en werd op de zandige gronden rond de kreek vanaf 1956 een door de bekende landschapsarchitect Nico de Jong ontworpen loofbos en struweel geplant. Het bos in de westelijke uitloper van het gebied is aangelegd op een kortstondig gebruikte vuilstort, terwijl in de oostelijke uitloper ook enig rietland en wat kleine plasjes te vinden zijn.

Prunje Noord (242 ha), Prunje Zuidwest (101 ha) & Prunje Zuidoost (84 ha), totaal 387 ha, Staatsbosbeheer

De Prunje bestaat uit de SNL-beheertypen Zilt- en overstromingsgrasland en Brak water. Het natuurontwikkelingsgebied de Prunje is in fasen aangelegd in de jaren 1999-2007. Enkele jaren eerder werd in het gebied al een 'proefplas' aangelegd. De Prunje kan onderscheiden worden in "Prunje Noord", ten noorden van de A59 van Zierikzee naar Haamstede, "Prunje Zuid", ten zuiden van deze weg en ten westen van de Bootsweg en de "Prunje Zuidoost" ten oosten van de Bootsweg. Hydrologisch zijn deze delen met elkaar verbonden. Ook de kleine 'Spuikom Flaauwers' wordt tot dit gebied gerekend, maar hier heeft geen natuurontwikkeling plaatsgevonden. Het is een groot brakwater-

Impressie van het onderzoeksgebied Prunje Zuidoost

gebied met veel ondiep water en is doorsneden door enkele gegraven grote kreken. Door het hoge winterpeil zijn grote oppervlaktes nauwelijks begroeid, hier komt een zilte vegetatie voor met veel zeekraal. Op de hogere delen groeien gras en ruigtekruiden. Het hele gebied wordt 's zomers begraasd door rundvee. In vroeger eeuwen vormde de Prunje de kern van het moerassige laagland van Schouwen, dat een groot deel van het jaar alleen per boot verkent kon worden. Dit slechts ten dele ontgonnen land was erg rijk aan kust- en weidevogels (Beijersbergen & De Maat 1996). Met de komst van het stoomgemaal aan

het eind van de negentiende eeuw werd het gebied geschikter voor agrarische exploitatie, al bleven wateroverlast en verzilting een flinke rol spelen. De zuidelijke Prunje en een deel van de Prunje Noord waren vóór de natuurontwikkeling Relatienotagebied, waar het beheer mede was afgestemd op weidevogels. Een groot deel bestond uit grasland, een kleiner oppervlak bestond uit akkers (van Buel 1996). Inventarisaties uit die periode zijn beschikbaar, maar beslaan ook een aanzienlijk oppervlak buiten de huidige reservaten, zodat een directe vergelijking niet mogelijk is.

Impressie van het onderzoeksgebied Weevers Inlaag

In het noordelijke en het zuidwestelijk deel van de Prunje liggen sinds 2000 geregeld door de VWG Schouwen-Duiveland onderzochte BMP-plots; beide plots meten circa 41 hectare.

Weevers Inlaag (40 ha) en Flaauwers Inlaag (37 ha), Staatsbosbeheer

Deze inlagen bestaan uit de SNL-beheertypen Rivier- en moeraslandschap en Zilt- en overstromingsgrasland. Opvallend is dat de inlagen niet onder het beheertype Brak water vallen.

Deze oude inlagen dienden in het verleden als boezems voor de afwatering van de polder Schouwen. Het water werd in de inlagen verzameld en bij laag water via een suatiesluis op de Oosterschelde geloosd. Sinds 1962 waterden de Flaauwers en Weevers Inlagen niet meer af op de Oosterschelde, waardoor ze veranderden in een zeer eutroof, troebel systeem met stilstaand water, een sterke algenbloei en een voedselrijke sliblaag. Met de aanleg van kwelbuizen in 1992-1997 en het verwijderen van bodemslib werd deze negatieve ontwikkeling gekeerd en nam de waterkwaliteit zienderogen toe.

Bovendien zijn in deze periode de in de inlagen aanwezige broedeilanden of 'hillen' hersteld ten behoeve van kustbroedvogels.

In de winter van 2001/2002 werd de toplaag van het westelijke eiland in de Flaauwers Inlaag verwijderd om opslag van kruiden en riet tegen te gaan. Sindsdien is geëxperimenteerd met een hoger peil in de winter dat in het voorjaar weer werd verlaagd; in de loop der jaren is dit in verschillende maanden uitgevoerd. Ook is geprobeerd om Kokmeeuwen tot vestiging te verleiden door stro uit te leggen.

Prommelsluis (35 ha), Natuurmonumenten

Dit deelgebied bestaat uit de SNL-beheertypen Zilt- en overstromingsgrasland, Brak water en (langs de randen) Kruiden- en faunarijk grasland.

Dit tot de herinrichting in 2009-2010 uit akker- en weiland bestaande deelgebied ligt aan weerszijden van de N59 en wordt doorsneden door de grote watergang naar de Prommelsluis. Beide gebiedsdelen zijn voorzien van een kwelbuis om zilt water toe te laten. In het zuidelijke deel loopt een flinke kreek die ongeveer een kwart van het oppervlak beslaat; in het noordelijk deel beslaat, afhankelijk van de waterstand, het water één- tot tweederde van het geheel. In de winter 2011/2012 werd het gronddepot in het oostelijk deel afgegraven. Zowel het noordelijk als het zuidelijk deel wordt begraasd door runderen (seizoensbegrazing). Droogvallende delen raken nauwelijks begroeid in de zomer. In 2014 is in het zuidelijk deel een schelpeneiland gerealiseerd met soortengeld van Vogelbescherming. In 2016 zijn ten behoeve van kustbroedvogels in het noordelijk deel enkele schelpenstroken aangelegd. Dit werd gefinancierd vanuit het soortenbeleid van de provincie.

Pikgat (61 ha), Natuurmonumenten

Dit deelgebied bestaat uit de SNL-beheertypen Zilt- en overstromingsgrasland, Brak water en (langs de randen) Kruiden- en faunarijk grasland.

In 2005 werd het Pikgat ingericht en het beheer aan Natuurmonumenten overgedragen. De voormalige weidegronden en akkers zijn grotendeels vergraven tot een complex van kreken en een flink aantal grote en kleine eilandjes. In 2009-2010 is van enkele eilandjes de toplaag verwijderd omdat deze zo hoog

Impressie van het onderzoeksgebied Pikgat

waren dat verzoeting en een weelderige opslag van grassen en kruidachtige planten optrad. Ook werden de geulen tussen de eilanden wat verder uitgediept. Het gebied wordt begraaasd door runderen (seizoensbegrazing). In 2016 zijn er op een van de eilanden schelpen aangebracht voor de kustbroedvogels. In het Pikgat ligt een BMP-plot van circa 22 hectare waarbinnen van 2006 tot 2013 door G. van den Ende van VWG Schouwen-Duiveland broedvogels werden gekarteerd.

Gasthuisbevang (166 ha), Natuurmonumenten

Dit deelgebied bestaat uit de SNL-beheertypen Kruiden- en faunarijck grasland, Zilt- en overstromingsgrasland en Brak water. Tot 2012 bestond dit tussen de N59, de Brasweg en de Zandweg gelegen deelgebied uit akker- en hooiland. In 2012 en 2013 werd hier het laatste grote herinrichtingsproject in het kader van Plan Tureluur gerealiseerd. Sindsdien luistert dit gebied naar de naam 'Gasthuisbevang'. Delen zijn afgegraven en er zijn broedeilanden gecreëerd. Een groot deel bestaat uit grasland. Het hele gebied wordt in het voorjaar en de zomer begraaasd door runderen. Deze runderen lopen eind april/begin mei nog in een weide rond de schuur, waarna ze in mei het gebied in gaan. Sinds 2016 wordt het gebied om het jaar geïnventariseerd door H. van der Wal van VWG Schouwen-Duiveland.

Suzanna's Inlaag met karrevelden en natuurbouw (108 ha), Natuurmonumenten

Dit deelgebied bestaat uit de SNL-beheertypen, Zilt-

en overstromingsgrasland, Brak water en voor een gering deel Kruiden- en faunarijck grasland. De inlaag bestond oorspronkelijk uit twee delen. Het oostelijk deel, de Kisters Inlaag, dateert uit 1679 en werd in hetzelfde jaar samengevoegd met de in 1673 aangelegde Suzanna's Inlaag, het totale oppervlak van de huidige inlaag is ongeveer 15 hectare. Tot eind jaren tachtig van de vorige eeuw bevond zich in het oostelijk deel een klein langwerpige eiland dat later door afslag helemaal was verdwenen. De Vogelwerkgroep Schouwen-Duiveland heeft in 1999 een plan opgesteld om in het westelijke deel een nieuw vogeleiland aan te leggen voor kustbroedvogels. Dit plan is in september 2009 gerealiseerd, toen vanwege de dijkverzwaring groot materieel ter plaatse was. Het broedeiland is afgedekt met een laag schelpen. De inlaag is thans, op het vogeleiland na, een ondiepe waterplas. Het waterpeil in de van oudsher aanwezige karrevelden, gelegen tegen de inlaag aan, is in 2011 opgezet. Noordelijk van de karrevelden lag landbouwgrond, in deze gebieden zijn brede ondiepe kreken en 'kunstmatige karrevelden' aangelegd en ook hier is het waterpeil opgezet na de aanleg. De karrevelden worden laat in het najaar begraaasd met runderen. In het overige deel vindt seizoensbegrazing met runderen plaats. De inlaag wordt begraaasd met door schapen.

Cauwers Inlaag met karrevelden en natuurbouw (67 ha), Natuurmonumenten

Dit deelgebied bestaat uit de SNL-beheertypen, Zilt- en overstromingsgrasland, Brak water en voor een gering deel Kruiden- en faunarijck grasland.

Impressie van het onderzoeksgebied Borrendamme, karrevelden Suzanna's Inlaag

Impressie van het onderzoeksgebied Levensstrijd

De Cauwers Inlaag bestaat grotendeels uit open water. Tot voor kort waren enkele eilandjes aanwezig die langzaam afbrokkelden, mede door baggerwerkzaamheden in 1993. In 2011 werd na de dijkverzwaring het grootste eiland hersteld en met schelpen afgedekt. In het oostelijk deel van de inlaag werd in 2012 een onder water verdwenen karreveld hersteld. In de inlaag wordt brak water ingelaten via enkele kwelbuizen. Schapen begrazen de gehele inlaag. In de oude karrevelden, grenzend aan de noord- en oostkant van de inlaag is het peilbeheer gescheiden van die in de nieuwe natuurbouw. Het natuurbouwdeel grenst aan de stad Zierikzee. Hier vindt seizoensbegrazing plaats met runderen van 1 juni tot en met november. De oude karrevelden worden niet begrast in verband met het leefgebied Noordse Woelmuis. Mocht dit gebiedsdeel te zeer verruigen, dan kan begrazing alsnog worden overwogen.

Levensstrijd & Inlaag Havenkanaal (67 ha), Natuurmonumenten

Dit deelgebied bestaat uit de SNL-beheertypen Zilt- en overstromingsgrasland, Brak water en voor een gering deel Kruiden- en faunairijk grasland. De Inlaag Havenkanaal (ook Inlaag Levensstrijd genoemd) bestaat voornamelijk uit laaggelegen karrevelden, waarvan de karreveldstructuur in het veld nog maar lastig te onderscheiden is. Er zijn enkele hoger gelegen plaatsen met daarin drinkpoelen voor het vee. Levensstrijd bestaat ten zuidwesten van de watergang die door het gebied loopt uit karrevelden.

Aan de noordoostkant van de watergang bestaat het vrijwel geheel uit grasland, op sommige plaatsen ook met een karreveldachtige bodemstructuur en zilte vegetatie. Bij de herinrichting in 2014 is de dwars door het gebied lopende Weldamse Weg verwijderd en is het maaiveld in de graslanden plaatselijk verlaagd. De diepe sloten hebben het hele jaar een zeer laag waterpeil. De graslanden in het heringerichte deel worden van 15 juli tot 1 november beweid met runderen. De oude karrevelden en de Inlaag worden niet begrast in verband met het voorkomen van de Noordse Woelmuis. Indien deze gebieden te zeer verruigen kan begrazing hier alsnog worden overwogen.

In de noordwesthoek van Levensstrijd, waar voorheen een bewoond erf met enkele schuren stond, staat sinds begin 2018 een door water omgeven beheerkantoor van Natuurmonumenten.

Bij aanvang van het broedseizoen was het gras in de weilanden zeer kort door gecombineerde begrazing van schapen en grote aantallen ganzen.

Zuidhoek Inlaag met natuurbouw (60 ha), Natuurmonumenten

Dit deelgebied bestaat grotendeels uit de SNL-beheertypen Zilt- en overstromingsgrasland en Brak water, met kleinere oppervlaktes aan Vochtig schraalland, Moeras en Kruiden- en faunairijk grasland.

De Zuidhoek Inlaag wordt ook wel 'Galgepolder' genoemd naar het middeleeuwse gebruik om daar, bij

Impressie van het onderzoeksgebied Zuidhoekinlaag west

de ingang van de haven, veroordeelden aan de galg te laten hangen teneinde binnenvarende bezoekers duidelijk te maken dat er hard tegen geboefte werd opgetreden. De inlaag bestaat van origine uit een oostelijk en een westelijk deel, gescheiden door een dijk. Het westelijk deel is in de jaren vijftig landinwaarts vergroot. Dit toegevoegde deel is in 1996 vergraven en omgezet in water met enkele eilandjes. De daarbij horende kade, om het peil hoog te kunnen houden, werd in 2008 hersteld. Het peil wordt hier iets hoger gehouden dan in de rest van de inlaag, water wordt ingelaten via een kwelbuis. Het oostelijk deel van de Zuidhoekinlaag bestaat uit zilt grasland, karreveldachtige structuren en vrij grote ondiepe brakke plassen. Het gebied wordt begraaasd met schapen, die pas na 15 juli het gebied in gaan.

Graslanden Steenovenseweg Zuidhoek (13 ha), Natuurmonumenten

Dit deelgebied bestaat uit de SNL-beheertypen Zilt- en overstromingsgrasland en Kruiden- en faunarijk grasland.

In 2007 zijn enkele laaggelegen weilanden langs de Steenovenseweg tussen Zierikzee en de Zuidhoekinlaag heringericht als natuurgebied. Het gebied bestaat uit grasland en ondiepe plassen, het grondwater is hier vrijwel zoet. Het water uit de plassen loopt weg door een doorlaatmiddel.

Het gebied wordt begraaasd met schapen, die pas na 15 juli het gebied in gaan.

Inlaag De Val (Natuurmonumenten)

Dit deelgebied bestaat uit de SNL-beheertypen Moeras en Zoete plas.

Inlaagje De Val maakte vroeger deel uit van de Zuidhoekinlaag, maar werd daarvan gesepareerd bij de aanleg van de weg naar de Zeelandbrug. Het is nu een zoetwaterput, deels bestaand uit ondiep open water en deels begroeid met riet en wilgen. In dit gebied vindt geen begrazing plaats. Wel wordt om de paar jaar het struweel aan de randen verwijderd.

Kreken Ouwerkerk (Staatsbosbeheer)

Dit deelgebied bestaat uit de SNL-beheertypen Vochtig bos met productie, Haagbeuken- en essenbos, Brak water en Kruiden- en faunarijk grasland. Het gebied is in zijn huidige vorm ontstaan ten gevolge van de sterke uitschuring van water uit de Oosterschelde, dat na de ramp van 1953 maandenlang vrij in en uit kon stromen. Na dichting van het dijkgat bleven de diepste delen permanent watervorend, dit zijn de huidige kreken. Door aanspoeling van zand uit de Oosterschelde waren ook de gronden rondom de kreek minder geschikt om weer in productie te nemen. Daarom werd hier vanaf 1953 tot en met 1967 in verschillende fases bos aangeplant. Hoofdboomsoorten zijn Haagbeuk, Zomereik, Beuk, Ratelpopulier, Es, Iep en Veldesdoorn met een ondergroei van Meidoorn. Door ziektes zijn vooral de opstanden van Iep en Es van mindere kwaliteit. De komende jaren zullen in gedeelten van het bos dunningen worden uitgevoerd.

Inlaag Ouwerkerk (Staatsbosbeheer)

Dit deelgebied bestaat uit de SNL-beheertypen Zilt- en overstromingsgrasland en Brak water.

Ook de inlaag van Ouwerkerk is ontstaan na de ramp van 1953. De aanwezigheid van enkele caissons in en naast de inlaag herinnert hieraan. Het water in de inlaag is brak.

Het gebied wordt extensief met runderen begraasd, waarbij onder meer rekening gehouden wordt met het voorkomen van de Noordse Woelmuis (de enige prioritaire soort van de Habitatrichtlijn). Deze soort prefereert ruigte op natte, zilte gronden. In 2017 zijn enkele maatregelen getroffen ten behoeve van een kleine kolonie Lepelaars die zich hier heeft gevestigd. Er zijn wat resten beton van een oude caisson verwijderd, die een mogelijke woonplaats voor ratten vormden. Ook is op kleine schaal graafwerk uitgevoerd, zodat meer foerageergelegenheid voor

vooral de jonge Lepelaars is ontstaan. Tot slot is een dam met fijnmazig gaas afgezet om mogelijke predatie door Vos te weren. Dit project werd gefinancierd door het Lepelaarfonds van Zeeland Seaports.

Klein Beijerenpolder (Natuurmonumenten)

Dit deelgebied bestaat uit de SNL-beheertypen Kruiden- en faunarijck grasland, Zilt- en overstromingsgrasland en Brak water.

In deze kleine polder werd tot in 2010 akkerbouw bedreven. Nadien is de polder heringericht: de grond is deels afgegraven, er is een kreek gecreëerd, waardoor in het centrale deel een eiland ontstond en er is een kwelbuis geplaatst. Het gebied wordt nu jaar- rond begraasd met schapen, maar niet in het broed- seizoen.

3. Werkwijze en omstandigheden in 2018

Bij het verzamelen van broedvogelgegevens in terreinen van Natuurmonument en Staatsbosbeheer zijn de volgende aspecten van belang:

- verspreiding en aantal territoria van de broedvogelsoorten
- aantalsontwikkeling van de broedvogelsoorten
- relatie tussen het beheer en broedvogels

3.1. Veldwerk

- In grote lijnen is de uitgebreide territoriumkartering toegepast, zoals beschreven in Vergeer *et al.* 2016. In de terreinen van Natuurmonumenten en in de Prunje zijn alle soorten broedvogels onderzocht, in de overige terreinen van Staatsbosbeheer zijn een vijftiental talrijke soorten van bos en struweel niet onderzocht. Naast de bezoeken door reguliere karteerders zijn alle gebieden tevens bezocht door werknemers van DPM, die zich geheel op de kustbroedvogels richtten (meeuwen, sterns, plevieren en kluut). Voor deze soorten zijn in dit rapport de door DPM verzamelde aantallen aangehouden.
- Er werden tenminste vijf inventarisatieronden uitgevoerd in de periode april-juni. In de meeste objecten zijn geen nachtrondes uitgevoerd, maar wel in de moerassige delen van de Koudekerkse Inlaag en Inlaagje De Val. De meeste veldbezoeken begonnen rond zonsopgang en duurden enkele uren (indien 1-2 objecten geteld dienden te worden) of tot in de middag (indien meerdere objecten geteld dienden te worden).
- Territoria werden voornamelijk vastgesteld aan de hand van zingende of baltsende vogels. In geval van zeldzame soorten en soorten met grote, overlappende territoria of leefgebieden, werd

Tabel 3.1. Overzicht uitvoerenden veldwerk. Naast de in de tabel genoemde medewerkers werd in alle deelgebieden onderzoek naar kustbroedvogels verricht door medewerkers van DPM.

BMP-plot	naam telgebied	Veldwerk
54620	Prommelsluis natuurontwikkeling	Jan-Willem Vergeer
54619	Pikgat Kerkwerve-nieuw	Jan-Willem Vergeer
54618	Suzanna's Inlaag & Karrevelden	Jan-Willem Vergeer
54616	Levensstrijd Noord	Jan-Willem Vergeer
54617	Cauwers Inlaag & karrevelden	Jan-Willem Vergeer
7663	Levensstrijd natuurontwikkeling	Jan-Willem Vergeer
5693	Zuidhoekinlaag Zierikzee	Jan-Willem Vergeer
54615	Natuurontwikkeling Steenovenseweg Zuidhoek	Jan-Willem Vergeer
54504	Inlaagje de Val Zierikzee	Jan-Willem Vergeer
50625	Klein Beijerenpolder	Ted Sluijter, Jan-Willem Vergeer
4683	Westenschouwse inlaag-west	Maarten & Ted Sluijter
1946	Westenschouwse inlaag-oost	Maarten & Ted Sluijter
5133	Inlaag Bootspolder & Burghsluis	Maarten Sluijter
4710	Koudekerkse Inlaag	Maarten Sluijter
5353	Schelphoek Serooskerke	Marcel Klootwijk
5418	Prunje-noordwest	Leo Tromper, Theo de Kuiper
2687	Prunje-noord	Gijs van den Ende
5419	Prunje-noordoost	Theo de Kuiper
5421	Prunje-zuidwest-west	Petra Meerdink
2688	Prunje-zuid	Theo de Kuiper, Gijs van den Ende, Mario de Vlieger, Leo Tromper
5422	Prunje-zuidwest-oost	Mario de Vlieger, Theo de Kuiper
5423	Prunje-zuidoost	Marcel Klootwijk
8455	Zuidkust Schouwen-Gasthuisbevang	Hugo van der Wal
50635	Kreek Ouwerkerk	Marcel Klootwijk
50634	Inlaag Ouwerkerk	Marcel Klootwijk

geprobeerd een zo hoog mogelijke (nest indicatieve) broedcode te verzamelen en de nestplaats zo nauwkeurig mogelijk te lokaliseren. Dit om te voorkomen dat niet-broedvogels werden meegeteld en om over- of ondertelling van moeilijk karteerbare soorten te voorkomen. Tijdens de inventarisatie lag de focus op het verzamelen van uitsluitende waarnemingen, d.w.z. waarnemingen van tegelijkertijd zingende of baltsende individuen. Bij het door DPM uitgevoerde onderzoek aan kustbroedvogels werd voor de meeste soorten ingezet op het tellen van bewoonde nesten.

3.2. Interpretatie

In de meeste telgebieden werden de waarnemingen, voorzien van de juiste broedcode, ingevoerd via een tablet-pc. De waarnemingen zijn in het autoclusterprogramma van Sovon geïnterpreteerd conform de criteria zoals beschreven in Vergeer *et al.* (2016). Voordelen van dit programma zijn dat alle veldwaarnemingen digitaal beschikbaar zijn en dat de interpretatie transparant en reproduceerbaar is. De ligging van de territoria kan vervolgens eenvoudig worden weergegeven in een GIS-bestand.

3.3. foutenmarges

In grote delen van het onderzoeksgebied is de onderzoeksinspanning conform de richtlijnen verlopen. Analyse van telreeksen bracht in de meeste telgebieden en bij de meeste soorten geen opvallende schommelingen aan het licht. Mogelijk is het veldwerk in 2012 deels nog wat intensiever uitgevoerd en zijn er kleine verschillen in de interpretatie van de waarnemingen mogelijk. Bij een deel van de voor 2012 verzamelde data lijken wat grotere schommelingen aanwezig te zijn, die in de meeste gevallen het totaalbeeld niet wezenlijk beïnvloeden. Door problemen met vergunningverlening zijn aan het noordelijk en westelijk deel van de Prunje minder veldbezoeken gebracht en is het gebied voorts minder intensief betreden. Dit heeft voor met name

eenden, weidevogels en zangvogels waarschijnlijk een negatieve invloed gehad op de kwaliteit van de inventarisatie. Deze problemen speelden niet bij de door DPM onderzochte kustbroedvogels. Dankzij de jaarlijks identieke inspanning inzake het bepalen van de aantallen kustbroedvogels zijn de telreeksen van deze soorten in ieder geval betrouwbaar.

3.4. Weersomstandigheden

Het weer is van invloed op de activiteit van vogels en daardoor op de doelmatigheid van het inventariseren. Harde wind, neerslag en lage temperaturen zijn belemmerende factoren. Tabel 2 geeft een globale indruk van de omstandigheden gedurende het broedseizoen 2018. Tijdens de bezoeken waren de weersomstandigheden overwegend gunstig.

Onderstaande Zeeuwse maandoverzichten zijn overgenomen van weerstation Jos Broeke (www.meteozeeland.dds.nl).

De winter van 2017/2018 verliep in Zeeland vrij zacht, nat en zonnig. Na een koud en nat begin van het voorjaar kreeg uitzonderlijk warm en droog voorjaarsweer al snel de overhand. Onderstaand volgt een overzicht van de maanden april-juli 2018.

Maart

Met in Vlissingen een gemiddelde temperatuur van 4.5 graden tegen normaal 6.4 graden was maart koud. In Westdorpe was het gemiddeld 5.3 graden tegen 6.6 graden volgens het langjarig gemiddelde. Op 2 maart bleef de temperatuur overal 1 à 2 graden onder nul. Na een middagtemperatuur van 10 tot 12 graden op 16 maart, daalde de temperatuur kort na middernacht tot onder nul en rond de middag vroom het 2 à 3 graden. Pas in de middag van 18 maart kwam het kwik iets boven nul.

De invloed van het koude water van de Zeeuwse stromen was goed te zien in de gemiddelde maximumtemperaturen. In Vlissingen was het gemiddeld 7.4, in Westdorpe 9.0 graden.

De laagste temperatuur werd op 1 maart kort na

Tabel 2. Enkele weersvariabelen (in gemiddelde temperatuur, aantal zonuren per maand en hoeveelheid neerslag) in Nederland in de periode maart-juni 2018, op basis van gegevens van het KNMI, station De Bilt. Ref staat voor langjarig gemiddelde 1981-2010.

Maand	Temperatuur (°C)		Zonuren		Neerslag (mm)	
	2018	Ref	2018	Ref	2018	Ref
Maart	4,7	6,2	132	122	60	67
April	12,2	9,2	175	174	79	44
Mei	16,4	13,1	283	207	38	62
Juni	17,5	15,6	205	194	12	66

middernacht in Wilhelminadorp gemeten: -6.9 graden.

De hoogste temperatuur was 15.7 graden op 11 maart in Westdorpe.

Het aantal vorstdagen (minimumtemperatuur lager dan 0.0 graden) liep uiteen van 7 in Vlissingen tot 9 in Wilhelminadorp, 2 maart was een ijsdag (maximumtemperatuur lager dan 0.0 graden).

In Zeeland was maart een natte maand: gemiddeld over de provincie viel 91.1 mm tegen 61.0 mm normaal. De maandsommen liepen uiteen van 79.1 mm in Brouwershaven tot 106.7 mm in Schoondijke, het natste plekje van ons land. In het Friese Ternaard viel in maart slechts 38.4 mm.

De zon scheen in Vlissingen 110.2 uren tegen 134.2 uren normaal. Landelijk was het somberst in Wilhelminadorp en Westdorpe met resp. 106.3 en 106.1 uren zonneschijn. De zon scheen het meest op Terschelling: 171.1 uren.

April

Met in Vlissingen een gemiddelde temperatuur van 11.3 graden tegen een langjarig gemiddelde van 9.2 graden was april zeer zacht. De maand komt daarmee op een gedeelde vierde plaats van warmste aprilmaanden sinds 1901. In Westdorpe was het etmaalgemiddelde 12.4 graden tegen 9.3 graden normaal, goed voor een derde plaats in de reeks van warme aprilmaanden. Alleen in april 2007 en 2011 was het nog warmer. De relatief lage temperatuur van Vlissingen werd veroorzaakt door het koude zee-water dat na de kou in februari en maart een lagere temperatuur had dan normaal.

De hoogste temperatuur werd op 19 april in Kerkwerpe gemeten: 28.2 graden. Van de drie KNMI-stations had Wilhelminadorp de hoogste temperatuur t.w. 27.5 graden. De laagste temperatuur (3.1 graden) werd op 1 en 6 april in Wilhelminadorp gemeten.

Het aantal warme dagen (maximumtemperatuur 20.0 graden of meer) liep uiteen van 5 in Vlissingen tot 9 in Westdorpe.

Op de meeste plaatsen in Zeeland kwamen twee zomerse dagen (maximumtemperatuur 25.0 graden) of meer voor. Westdorpe meldde drie zomerse dagen en in Vlissingen bleef de temperatuur net onder de 25 graden.

De zon scheen in Vlissingen 184.4 uren tegen 187.2 uren normaal. Wilhelminadorp meldde 183.1 en Westdorpe 176.9 uren zon.

Het zonnigst was het in het oosten van het land met in Hupsel 193.9 uren zon, op de vliegbasis Eindhoven scheen de zon met 166.8 uren het minst. Gemiddeld over Zeeland viel 74.1 mm neerslag tegen 42.5 mm normaal. De maandsommen liepen uiteen van 53.5 mm in Westdorpe tot 83.8 mm in Ovezande en Rilland. Landelijk viel de meeste regen in Strijen

(131.9 mm), met 38.2 mm was het in Denekamp het droogst.

Mei

Met in Vlissingen een gemiddelde temperatuur van 15.4 graden tegen 12.9 graden normaal was mei daar de op één na warmste meimaand sinds het begin van de metingen in 1855. Tien jaar geleden was mei met 15.8 graden nog iets warmer. Voor de KNMI-stations in Wilhelminadorp en Westdorpe was het met resp. 15.6 en 15.7 graden de warmste meimaand sinds de start van de metingen rond 1990.

Voor het grootste deel van het land kan gesproken worden over de warmste mei sinds het begin van de metingen in 1706, in het oosten van het land was de afwijking +4 graden.

Het aantal zomerse dagen met een maximumtemperatuur van 25.0 graden of meer was groot: in De Bilt waren dat er 13, het record was 12 uit 1992 en 2000. Landelijk liep het aantal zomerse dagen uiteen van 1 op Vlieland tot 16 in Arcen. In Zeeland meldde Westdorpe 10, Wilhelminadorp 8, Vlissingen 5 en Domburg 2 van die warme dagen.

De hoogste temperatuur werd op 28 mei in Westdorpe gemeten: 29.1 graden. De laagste temperatuur werd op 11 mei in Westdorpe gemeten: 2.9 graden. Op vier dagen kwam het daar nog tot vorst aan de grond.

De zon scheen in Vlissingen 261.9 uren tegen 218.3 uren normaal. Wilhelminadorp meldde 265.3 uren, de zon scheen landelijk het minst in Westdorpe met 260.2 uren. Zeer zonnig was het in het noorden van het land: op Terschelling scheen de zon 326.1 uren. Gemiddeld over Zeeland viel 63.9 mm tegen 58.2 mm normaal. De maandsommen liepen uiteen van 36.3 mm in Kapellebrug tot 103.3 mm in Ovezande. Landelijk viel de meeste regen in Dronten (113.6 mm), het droogst was het in Oost-Vlieland met 13.4 mm.

Juni

De gemiddelde temperatuur in juni was in Vlissingen 16.8 graden tegen 15.6 graden normaal. In Westdorpe, waar de invloed van de noordelijke wind wat minder was, kwam het etmaalgemiddelde uit op 17.3 graden. Het aantal warme dagen (maximumtemperatuur 20.0 graden of meer) was 15 in Vlissingen, 17 in Wilhelminadorp, 22 in Westdorpe, maar slechts 4 in Domburg. Het aantal zomerse dagen (maximumtemperatuur 25.0 graden of meer) was 2 in Vlissingen en Wilhelminadorp en 6 in Westdorpe. In Domburg kwam de temperatuur niet hoger dan 23.3 graden. De hoogste temperatuur werd op 30 juni in Westdorpe gemeten: 29.5 graden. In de vroege ochtend van 23 juni daalde de temperatuur daar tot 4.8 graden.

Gemiddeld over Zeeland viel 13.1 mm tegen 67.5

mm normaal. In Wolphaartsdijk viel nog 30.8 mm (waarvan overigens 29.2 mm op 31 mei tussen 10.00 en 12.00 uur). Het droogst was het in het westen van Zeeuws-Vlaanderen: in Philippine werd slechts 2.2 mm afgetapt. Tot nu toe stond het droogtorecord op naam van Biervliet waar in juni 1962 3.3. mm regen viel. Landelijk viel de meeste neerslag in Zweelo: 85.5 mm.

De zon scheen in Vlissingen 251.3 uren tegen 215.5 uren normaal. Wilhelminadorp meldde 245.0 en Westdorpe 232.5 uren zon.

Vlissingen was het zonnigste plekje van het land, de zon scheen het minst in Nieuw Beerta met 190.4 uren zonneschijn.

Juli

Met in Vlissingen een gemiddelde temperatuur van 21.0 graden tegen 18.0 graden normaal was juli zeer warm. Allen in 2006 was juli met 22.2 graden nog warmer.

Het aantal warme dagen (maximumtemperatuur 20.0 graden of meer) was op de meeste stations 30, in Domburg 24. Het aantal zomerse dagen (maximumtemperatuur 25.0 graden of meer) was 10 in Domburg, 16 in Wilhelminadorp, 17 in Vlissingen en 26 in Westdorpe. Het aantal tropische dagen (maximumtemperatuur 30.0 graden of meer) was 1 in Domburg, 3 in Wilhelminadorp, 4 in Vlissingen en 7

in Westdorpe.

In Vlissingen kwamen vijf tropische nachten (minimumtemperatuur tussen 20.00 en 08.00 uur) voor met als hoogste waarde 23.5 graden op 27 juli.

De hoogste temperatuur werd op 28 juli in Westdorpe gemeten: 38.1 graden, een nieuw Zeeuws record. Het oude record was 37.1 graden op 19 juli 2006 in Westdorpe. Uitzonderlijk was ook de 36.8 graden in Vlissingen, het oude record was daar 35.5 graden ook op 19 juli 2006.

De zon scheen in Vlissingen 335.7 uren tegen 223.2 uren normaal. Tot nu toe was juli 2006 het zonnigst met 324.2 uren zon.

Er is in de reeks van Vlissingen (sinds 1907) maar één zonniger maand te vinden, mei 1989 met 341.4 uren zonneschijn.

Wilhelminadorp meldde 338.0 uren, Westdorpe 320.2 uren zon.

Het zonnigst was het in Cabauw met 349.7 uren zonneschijn, het minste aantal uren zon werd in Hoorn op Terschelling gemeten: 309.9 uren.

Gemiddeld over Zeeland viel 11.0 mm regen tegen 73.8 mm normaal. De maandsommen liepen uiteen van 4.4 mm in Stavenisse en Terneuzen tot 24.2 mm in Ovezande. Landelijk was het droogst op Schiermonnikoog met 0.4 mm, de meeste regen viel in Twente met 71.6 mm.

4. Resultaten

4.1. Soorten en aantallen

Het onderzoeksgebied is verdeeld in 23 telgebieden. Enkele van deze telgebieden zijn een samenstelling van kleinere teleenheden in het veld. Dit geldt met name voor de Prunje-Noord en Prunje-Zuidwest. In totaal werden 94 verschillende soorten broedvogels vastgesteld in het onderzoeksgebied. In de Schelphoek, Prunje Zuidoost en Kreken en Inlaag Ouwkerk werden een aantal landelijk gezien tal-

rijke en diffuus verspreide soorten niet geteld. In de overige telgebieden zijn alle soorten broedvogels onderzocht. In de tabellen per deelgebied zijn de in 2018 niet gekarteerde soorten aangeven met “ng” (niet geteld) en staan de dichtheden per 100 hectare vermeld. Aan de meeste gebieden zijn geen nachtbezoeken gebracht, waardoor nachtactieve soorten onderteld kunnen zijn.

Tabel. 4.1. Aantallen per deelgebied in 2018. Nummers staan voor de volgende deelgebieden:

1 Inlaag Westenschouwen-west	13 Gasthuisbevang
2 Inlaag Westenschouwen-oost	14 Suzanna's Inlaag & karrevelden
3 Inlaag Bootspolder & Burghsluis	15 Cauwers Inlaag & karrevelden
4 Koudekerkse Inlaag	16 Levensstrijd nat.ontw. Noord
5 Schelphoek	17 Levensstrijd inlaag & karrevelden
6 Prunje noord	18 Steenovenseweg Zuidhoek
7 Prunje zuidwest	19 Zuidhoekinlaag
8 Prunje zuidoost (incl. spuikom Flaauwers)	20 Inlaagje De Val
9 Weevers Inlaag	21 Kreken Ouwkerk
10 Flaauwers Inlaag	22 Inlaag Ouwkerk
11 Prommelsluis	23 Klein Beijerenpolder
12 Pikgat	

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	Totaal	Dichtheid n/100 ha	
Appelvink	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	2	0,1	
Bergeend	2	4	3	16	0	14	3	2	5	6	13	7	21	21	4	5	11	2	5	0	0	3	5	152	10,3	
Blauwborst	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	5	0,3	
Blauwe Reiger	0	0	0	0	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4	0,3	
Boerenzwaluw	0	0	0	0	0	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	9	0	12	0,8
Bontbekplevier	0	0	0	0	0	3	1	0	2	0	0	1	0	0	0	0	1	0	2	0	0	0	0	1	11	0,7
Boomkruiper	0	0	0	0	11	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	17	0	0	28	1,9
Bosrietzanger	4	3	0	0	3	0	0	3	0	0	2	0	0	1	0	1	0	0	1	0	5	1	0	24	1,6	
Braamsluiper	1	0	1	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	5	0,3
Brandgans	0	0	0	1	0	645	283	120	0	0	16	189	21	11	3	1	1	0	4	0	0	0	0	0	1295	87,6
Bruine Kiekendief	0	0	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	4	0,3	
Buizerd	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	3	0,2	
Cetti's Zanger	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	1	0,1	
Dodaars	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0,1	
Dwergstern	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	2	12	0	0	0	0	0	0	16	1,1	
Ekster	1	0	1	0	ng	0	1	ng	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	ng	ng	0	0	(4)	
Fazant	3	1	1	1	ng	0	1	ng	0	0	4	0	0	2	2	2	0	1	3	1	ng	ng	0	0	(22)	
Fitis	6	0	0	0	ng	0	ng	ng	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	ng	ng	0	0	(8)	
Fuut	0	0	0	0	0	0	0	0	1	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	8	1	0	12	0,8	
Gekr. Roodstaart	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0,1	
Gele Kwikstaart	0	0	1	0	0	3	0	1	0	0	3	1	5	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	16	1,1
Geoorde Fuut	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0,1
Grasmus	4	3	1	1	2	0	0	1	0	0	3	0	2	1	0	1	0	0	0	1	10	2	1	33	2,2	
Graspieper	8	3	3	9	1	7	13	9	11	12	13	13	9	19	7	3	16	3	13	0	1	2	3	178	12,0	
Grauwe Gans	23	10	9	53	2	38	18	13	ng	ng	20	25	6	31	11	11	14	0	38	12	1	13	1	349	24,9	
Gr. Vliegenvanger	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	7	0	0	8	0,5	
Groene Specht	0	0	0	0	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5	0	0	8	0,5	
Groenling	0	0	1	0	7	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	10	0	0	19	1,3	
Gr. Bonte Specht	0	0	0	0	8	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	14	0	0	23	1,6	
Gr. Canadese Gans	2	1	0	5	0	0	0	0	0	0	1	1	0	10	7	3	0	0	10	0	0	1	0	41	2,8	

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	Totaal	Dichtheid n/100 ha	
Gr. Mantelmeeuw	0	0	0	0	0	3	1	1	0	1	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1	0	8	0,5	
Grutto	0	0	1	0	0	5	10	4	0	0	1	2	7	4	0	2	7	0	0	0	0	0	0	43	2,9	
Heggenmus	4	0	1	0	ng	1	ng	ng	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	ng	ng	0	(7)		
Holenduif	0	0	0	0	2	1	0	2	0	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	5	0	12	0,8	
Houtduif	2	2	1	0	ng	4	ng	ng	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	2	ng	ng	0	(12)	
Huismus	0	0	2	1	0	2	ng	10	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	ng	ng	0	(15)		
Huiszwaluw	0	0	11	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	13	0,9	
Kauw	0	0	1	0	1	0	ng	ng	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0,1	
Kievit	3	0	10	7	0	12	16	5	2	3	5	7	33	16	2	7	36	1	1	0	0	2	3	171	11,6	
Kleine Karekiet	10	2	3	4	7	15	0	9	0	0	6	7	1	1	1	3	5	0	4	4	14	0	0	96	6,5	
Kl. Mantelmeeuw	0	0	0	24	0	5	5	5	0	0	0	3	0	52	12	0	0	0	3	0	0	215	0	324	21,9	
Kleine Plevier	0	1	2	0	0	0	0	0	0	0	1	0	3	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	8	0,5	
Kluut	0	6	2	21	0	146	25	61	10	4	2	28	185	34	0	12	79	0	3	0	0	2	31	651	44,0	
Kneu	2	0	1	3	5	1	0	4	0	0	3	0	1	1	0	0	1	0	7	1	4	6	0	40	2,7	
Knobbelzwaan	0	0	0	0	0	0	0	2	5	3	3	2	1	1	0	3	1	0	0	0	0	0	0	21	1,4	
Koekoek	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	0	0	4	0,3	
Kokmeeuw	0	1	0	11	0	1267	1	40	1	10	0	1756	400	17	0	2	147	0	0	0	0	0	483	4136	279,8	
Koolmees	3	0	0	0	ng	3	ng	ng	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	ng	ng	0	(6)		
Krakeend	0	1	0	0	0	0	0	1	1	1	5	1	6	7	1	0	1	0	3	1	0	0	3	32	2,2	
Kuifeend	0	0	0	2	2	1	0	4	2	2	12	10	11	8	0	5	8	0	6	2	5	10	7	97	6,6	
Lepelaar	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	13	0	18	1,2	
Meerkoet	2	2	7	9	2	2	0	4	4	3	6	2	13	12	3	5	7	0	2	2	20	7	0	114	7,7	
Merel	3	0	1	0	ng	5	ng	ng	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	ng	ng	0	(10)		
Nachtegaal	2	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5	0	0	8	0,5	
Nijlgans	2	1	1	3	0	0	2	1	0	0	3	1	2	2	2	0	2	0	4	0	0	1	0	27	1,8	
Noordse Stern	0	0	0	0	0	1	0	0	3	1	0	30	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	35	2,4	
Oeverzwaluw	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	12	0	12	0,8	
Patrijs	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0,1	
Pimpelmees	2	0	2	0	ng	0	ng	ng	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	ng	ng	0	(4)		
Putter	0	0	1	0	3	0	0	3	0	0	1	0	1	1	0	0	0	0	0	0	3	2	0	15	1,0	
Ransuil	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0,1	
Rietgors	6	2	0	8	2	3	0	4	0	0	3	1	1	1	2	2	6	0	7	2	3	4	1	58	3,9	
Rietzanger	11	6	4	6	1	0	0	6	0	0	3	1	0	0	1	1	0	0	8	1	0	1	1	51	3,5	
Roodborst	1	0	1	0	ng	1	ng	ng	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	ng	ng	0	(3)		
Roodborsttapuit	1	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	4	0,3	
Scholekster	3	3	4	18	0	21	11	13	8	7	13	15	19	18	5	9	17	1	15	0	0	3	4	207	14,0	
Slobeend	2	2	0	0	0	0	0	0	1	1	6	2	6	10	1	3	13	0	3	0	0	0	4	54	3,7	
Soepeend	0	0	1	0	0	0	ng	ng	0	0	0	0	1	1	0	0	1	0	0	0	1	0	0	(5)		
Soepgans	0	1	0	1	0	0	0	1	0	0	3	0	0	2	0	2	0	0	1	0	0	0	0	11	0,7	
Sperwer	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0,1	
Spotvogel	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
Spreeuw	0	0	0	0	0	0	ng	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	ng	ng	0	(3)		
Sprinkhaanzanger	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0,1	
Startmees	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4	0	0	6	0,4	
Steltkluut	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0,1	
Stormmeeuw	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0,1	
Strandplevier	0	0	0	0	0	5	0	0	0	0	0	0	8	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	15	1,0	
Tafeleend	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0	2	1	0	0	6	0,4	
Tjiftjaf	7	0	1	0	ng	0	0	ng	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	3	ng	ng	0	(12)		
Tuinfluit	4	0	1	0	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	14	0	0	25	1,7	
Tureluur	4	1	4	14	0	11	10	9	8	5	6	16	10	23	5	7	26	1	7	0	0	1	7	175	11,8	
Veldleeuwerik	0	0	0	1	0	6	7	3	1	0	3	2	39	6	1	2	11	2	0	0	0	0	0	84	5,7	
Visdief	0	5	0	0	0	159	0	5261	0	0	0	207	14	0	0	19	2	0	0	0	0	0	2	674	45,6	
Waterhoen	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	4	0	0	6	0	0	2	2	0	0	15	1,0	
Waterral	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
Wilde Eend	9	8	4	5	4	15	ng	ng	2	12	26	16	9	30	4	9	15	0	14	2	13	2	8	(207)		
Winterkoning	6	0	3	0	ng	4	ng	ng	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1	ng	ng	0	(15)		
Wintertaling	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0,1	
Witte Kwikstaart	0	0	1	0	0	1	0	1	0	0	2	0	1	0	0	0	1	0	0	0	ng	ng	0	(7)		
Zanglijster	1	0	0	0	16	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	19	0	0	37	2,5	
Zilvermeeuw	0	0	0	125	0	5	73	69	0	0	0	5	0	5	86	0	4	0	47	0	0	578	0	997	67,5	

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	Totaal	Dichtheid n/100 ha	
Zomertaling	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	4	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5	0,3
Zomertortel	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0,0
Zwarte Kraai	0	0	0	1	4	0	ng	ng	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4	0	0	(9)	
Zwartkop	4	0	1	0	53	1	ng	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	58	0	0	120	8,1	
Zwartkopmeeuw	0	0	0	0	0	32	0	0	0	0	0	184	1	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	224	15,2	

Bij de bespreking van de resultaten worden per deelgebied de volgende kengetallen gegeven:

- Totaal aantal vastgestelde broedvogelsoorten (alleen voor de integraal getelde gebieden)
- Totaal aantal vastgestelde territoria (alleen voor de integraal getelde gebieden)
- Waarde Totaal: Totaal aantal territoria gedeeld door de oppervlakte van het telgebied.
- N2000: aantal soorten en aantal territoria van in het gebied aanwezige doelsoorten (vanwege hun status als broedvogel) voor het Natura 2000-gebied Oosterschelde.
- N2000-Waarde: het aantal vastgestelde N2000-doelsoorten, vermenigvuldigd met het totaal aantal territoria van deze doelsoorten, gedeeld door het oppervlak van het telgebied.
- SNL: aantal soorten en aantal territoria van in het gebied aanwezige doelsoorten (vanwege hun status als broedvogel) voor de SNL-beheertypen die voor het telgebied zijn vastgesteld.
- SNL-Waarde: het aantal vastgestelde SNL-doelsoorten, vermenigvuldigd met het totaal aantal territoria van deze doelsoorten, gedeeld door het oppervlak van het telgebied.
- RL: aantal soorten en aantal territoria van in het gebied aanwezige soorten die op de Nederlandse Rode Lijst van bedreigde en kwetsbare broedvogels staan in de categorieën *gevoelig*, *kwetsbaar en bedreigd*. Bij *waarde* zijn de categorieën meegewogen: *gevoelig* = *1, *kwetsbaar* = *2 en *bedreigd* = *3.
- RL-Waarde: het aantal vastgestelde RL-soorten, vermenigvuldigd met het totaal aantal territoria van deze doelsoorten, gedeeld door het oppervlak van het telgebied. Daarbij is gewerkt met de bij het vorige punt genoemde waarde.

In een korte tekst wordt het aangetroffen soorten-spectrum behandeld, alsmede het belang van het gebied voor N2000 en SNL-doelsoorten en voor de Rode Lijst. Voorts wordt een beeld gegeven van het broedsucces van kustbroedvogels en wordt een vergelijking met eerdere karteringen gemaakt. Indien relevant worden enkele opmerkingen over problemen voor relevante soorten gemaakt en wordt kort aangegeven hoe deze problemen mogelijk zijn aan te pakken. Voor elk gebied wordt in een grafiek het

aantal in 2018 vastgestelde territoria van relevante N2000, SNL- en Rode Lijst-soorten vergeleken met eerdere karteringen van het gebied. Indien relevant wordt in een tweede grafiek het totaal aantal kustbroedvogels over de periode 1979-2018 gegeven. Onder 'kustbroedvogels' wordt verstaan: alle jaarlijks in opdracht van RWS getelde broedvogels; Kluut, Bontbekplevier, Kleine Plevier, Strandplevier, Kokmeeuw, Stormmeeuw, Zwartkopmeeuw, Zilvermeeuw, Kleine Mantelmeeuw, Grote Mantelmeeuw, Dwergstern, Visdief, Noordse Stern en Grote Stern. Deze soorten worden jaarlijks integraal onderzocht door medewerkers van DPM.

4.2. Bespreking per deelgebied, inclusief vergelijking met voorgaande jaren

4.2.1. Westenschouwse Inlaag West (35 ha)

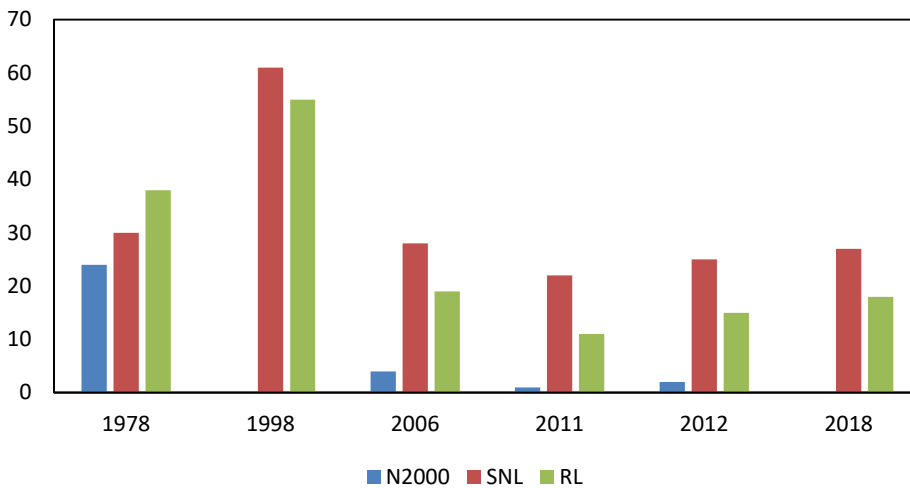
	Nsrt	Nterr	gewogen	waarde
Totaal	38	154		4,3
N2000	0	0		0,0
SNL	11	27		8,4
RL	5	18	22	3,1

De variatie aan habitats in de Westenschouwse Inlaag West is goed terug te zien in het grote aantal broedvogelsoorten. Kolonievogels ontbreken echter. De talrijkste broedvogel is de Grauwe Gans met 23 paren, gevolgd door de Rietzanger (11) en de Kleine Karekiet (10). N2000-aanwijsoorten met een broedvogelstatus ontbreken. Bij de SNL-beheertypen zijn vooral de doelsoorten van Zilt grasland en Duinbos redelijk vertegenwoordigd, hetgeen de diversiteit van dit deelgebied nog eens accentueert. In 2012 broedden nog twee N2000-aanwijsoorten, te weten Bruine Kiekendief en Kluut, in het gebied. Van beide soorten werden in 2018 kortstondig waarnemingen gedaan, maar territoria ontbraken. Andere N2000-aanwijsoorten als Bontbek- en Strandplevier en Noordse Stern hebben alleen kort na de totstandkoming van de inlaag in de jaren zeventig gebroed. De broedvogelbevolking van de inlaag lijkt sinds circa 2010 redelijk stabiel. De enige in 2018 voor het eerst vastgestelde soorten (Buizerd, Koolmees en Roodborst) wijzen duidelijk op het ouder worden van de bosschages. Onder de recent verdwenen

broedvogels ligt het accent meer op open terrein (Grutto, Veldleeuwerik, Gele Kwikstaart). Daarnaast doen soorten met een forse regionale en landelijke afname als Zomertortel en Koekoek het niet goed. Sinds 1998 zijn twee N2000-aanwijsoorten, vier SNL-doelsoorten en zes Rode lijst-soorten uit het gebied verdwenen. De enige kustbroedvogel die in 2018 een broedpoging deed was de Kluut. Op 7 mei leek een nest aanwezig te zijn, maar op 28 mei was

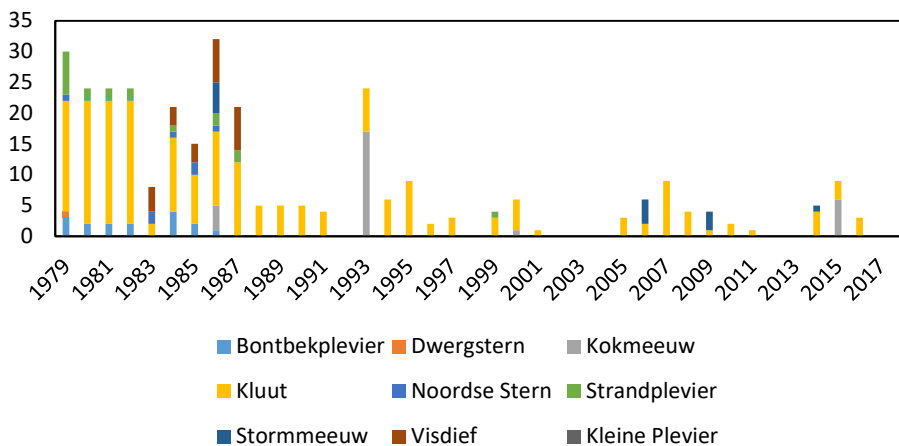
geen spoor van Kluten meer te vinden in de inlaag. Het broedsucces van kustbroedvogels en weidevogels (grutto, tureluur en scholekster) in de Westenschouwse Inlaag West is al jaren nihil. Dit heeft waarschijnlijk te maken met de aanwezigheid van grondpredatoren (ratten, wezels en hermelijn). Voorjaar 2018 konden deze grondpredatoren vanwege de lage waterstanden extra makkelijk bij de eilandjes waar diverse grondbroeders nestelden.

Inlaag Westenschouwen West

Figuur 4.2.1. Aantal territoria Inlaag Westenschouwen West van N2000- en SNL-doelsoorten en van soorten van de Rode Lijst.

Kustbroedvogels Inlaag Westenschouwen-West, 1979-2018

Figuur 4.2.2. Kustbroedvogels in de Inlaag Westenschouwen West, 1979-2018.

Tabel 4.2. Aantallen kustbroedvogels in Westenschouwse Inlaag West (35 ha) 1979-2018, alsmede de dichtheid in 2018.

	N2000 aanwijsrzt	SNL doelsrt	RL	1978	1998	2006	2011	2012	2018	N/100 ha 2018
Bergeend		x		2	7	8	3	6	2	5,6
Blauwborst		x		0		0	0	1	3	8,5
Bosrietzanger				0	2	2	5	2	4	11,3
Braamsluiper		x		0	2	1	0	0	1	2,8
Buizerd				0	0	0	0	0	1	2,8
Ekster					1	2	1	1	1	2,8
Fazant					2	8	4	3	3	8,5
Fitis					17	5	5	5	6	16,9
Grasmus				1	7	1	7	2	4	11,3
Graspieper		x	1	9	12	3	3	7	8	22,5
Grauwe Gans				0	0	3	23	18	23	64,8
Grote Canadese Gans				0	0	0	1	1	2	5,6
Heggenmus					6	5	3	1	4	11,3
Houtduif					7	5	5	3	2	5,6
Kievit				8	8	6	3	0	3	8,5
Kleine Karekiet				4	19	14	14	13	10	28,2
Kneu		x	1		15	5	2	2	2	5,6
Koolmees				0		0	0	0	3	8,5
Meerkoet				0	2	5	1	2	2	5,6
Merel					2	3	1	2	3	8,5
Nachtegaal		x	2	0	1	1	3	3	2	5,6
Nijlgans				0	0	0	0	1	2	5,6
Pimpelmees						1	0	1	2	5,6
Rietgors				0	7	4	5	6	6	16,9
Rietzanger				0		2	11	6	11	31,0
Roodborst				0		0	0	0	1	2,8
Roodborsttapuit		x		0	1	0	5	3	1	2,8
Scholekster				5	7	5	2	3	3	8,5
Slobeend		x	2	0	4	2	0	0	2	5,6
Sprinkhaanzanger		x		0		0	3	0	2	5,6
Tjiftjaf					1	2	3	3	7	19,7
Tuinfluit						0	1	2	4	11,3
Tureluur		x	1	4	13	4	2	2	4	11,3
Wilde Eend				8	10	10	5	3	9	25,4
Winterkoning					2	7	4	5	6	16,9
Zanglijster						1	0	1	1	2,8
Zwartkop						0	3	4	4	11,3

Tabel 4.3. Voormalige broedvogels Westenschouwse Inlaag West 1978-2018.

	N2000	SNL	RL	1978	1998	2006	2011	2012	2018
Bontbekplevier	x			2	3	0	0	0	0
Bruine Kiekendief	x				0	0	1	0	1
Gele Kwikstaart		x		1	3	2	0	0	0
Goudvink						0	1	0	0
Groenling						1	1	1	0
Grutto		x		1	0	4	1	0	0
Holenduif						3	0	1	2
Kluut	x	x			12	0	3	1	1
Koekoek				2		1	1	1	0
Noordse Stern	x			3	2	0	0	0	0

Tabel 4.3. Vervolg.

	N2000	SNL	RL	1978	1998	2006	2011	2012	2018
Putter						0	1	0	0
Ransuil			2	0	0	1	0	0	0
Soepgans				0	0	0	0	1	0
Stormmeeuw				0	0	2	0	0	0
Strandplevier	x		3	7	0	0	0	0	0
Veldleeuwerik		x	1	10	1	0	0	0	0
Waterhoen				4	2	1	0	1	0
Waterral				0	0	1	1	0	0
Witte Kwikstaart					1	0	1	1	0
Zomertortel			2		2	1	0	1	0
Zwarte Kraai				0		0	0	1	0

4.2.2. Westenschouwse Inlaag Oost (12 ha)

	Nsrt	Nterr	gewogen	waarde
Totaal	24	71		5,9
N2000	3	8		4,3
SNL	5	13		5,4
RL	4	11	13	4,3

Het aantal soorten broedvogels in het oostelijk deel van de Westenschouwse Inlaag ligt beduidend onder dat van het westelijk deel, maar de dichtheid is hoger. Het accent in dit grotendeels uit SNL-type Zilt- en overstromingsgrasland bestaande deelgebied ligt op soorten van open terrein, daarnaast doen enkele soorten van riet en ruigte het behoorlijk. De Grauwe Gans was met 10 paren de talrijkste broedvogel, gevolgd door Wilde Eend (8), Kluut en Rietzanger (beiden 6). Er werden twee N2000-aanwijsoorten aangetroffen, te weten Kluut en Visdief (5 paar). Graspieper, Kluut, Slobeend en Tureluur zijn de vier vastgestelde SNL-doelsoorten. De aantallen van Kluut, Visdief en Kokmeeuw variëren van jaar tot jaar, maar de som van de territoria in 2018 was de laagste sinds 2007. Kluten profiteerden van de vele regenval in het vroege voorjaar, er vestigden zich gedurende de maanden april en mei twaalf broedparen in de inlaag. Verdeeld over de twaalf broedparen werden er in totaal acht jongen vliegvlug, dit komt neer op een broedsucces van 0,6 jong per paar. Visdieven broeden graag nabij Kokmeeuwen, die bescherming bieden tegen predatoren als meeuwen en roofvogels. Door de afwezigheid van Kokmeeuwen dit broedseizoen vestigden zich slechts twee paar Visdieven. Deze waren aan de late kant (eind mei) en hadden het lastig door het uitdrogen van de inlaag gedurende juni en juli. Toch is er één jong vliegvlug geworden. In juni was er een hervestiging van negen broedende Visdief-paren die elders mislukt waren. Door de aanhoudende droogte in juli en augustus zijn al deze nesten mislukt.

De Slobeend doet het de laatste jaren redelijk, maar de Tureluur is sinds circa 2010 sterk afgenomen. Opvallend is de aanwezigheid van het eerste ooit in de inlaag vastgestelde territorium van de Kleine Plevier. De soort vestigde zich pas eind mei in het gebied en bracht ondanks de toenemende droogte twee jongen groot. Graspiepers zijn na een afwezigheid van enkele jaren weer teruggekeerd.

In het overzicht van recent uit de inlaag verdwenen soorten figureren enkele weidevogels. De Kievit nam na een piek van 15 paren in 1999 gestaag af en is sinds 2012 niet meer als broedvogel vastgesteld. Ook de Grutto is sinds 2012 verdwenen. De trend van enkele soorten eenden, zoals de Zomertaling, is mogelijk minder betrouwbaar door interpretatieproblemen in het veld. Het broedsucces van de weidevogels in de Westenschouwse Inlaag Oost in 2018 was laag. Er werden enkele vliegvlugge Tureluurs waargenomen en eind juni liep er een paar Scholeksters met twee vliegvlugge jongen rond. Vermoedelijk heeft uitdroging van de inlaag voor veel soorten het broedsucces negatief beïnvloed.

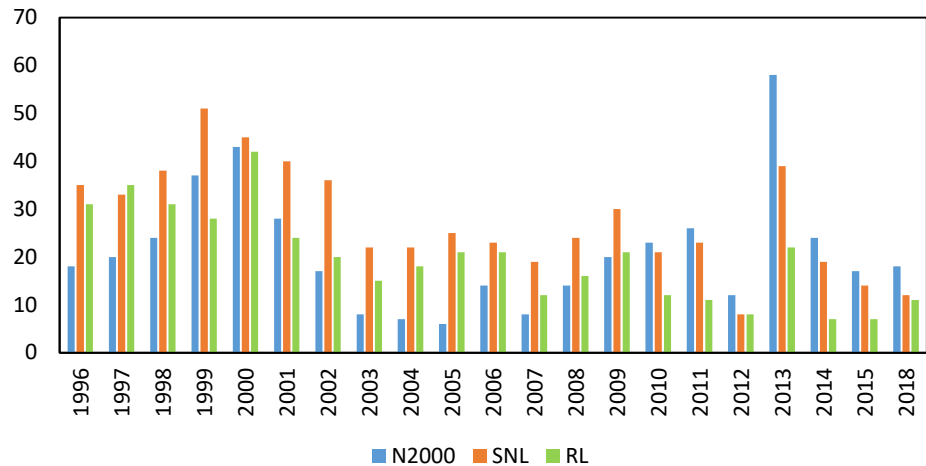
Aanbeveling beheer

Op grond van eerdere aanbevelingen is het waterpeil in beide delen van de Westenschouwse Inlaag in 2015/2016 verhoogd. Desondanks droogden grote delen van het gebied tijdens het broedseizoen van 2018 snel uit. Daardoor konden grondpredatoren de eilandjes, waarop kustbroedvogels broedden, bereiken. Uiteraard speelde de extreme droogte van voorjaar en zomer 2018 hier een rol. Wellicht kan worden gezien of aanvullende maatregelen ten behoeve van de kustbroedvogels in dergelijke situaties gewenst zijn, bij voorbeeld middels het langer vast houden van het water.

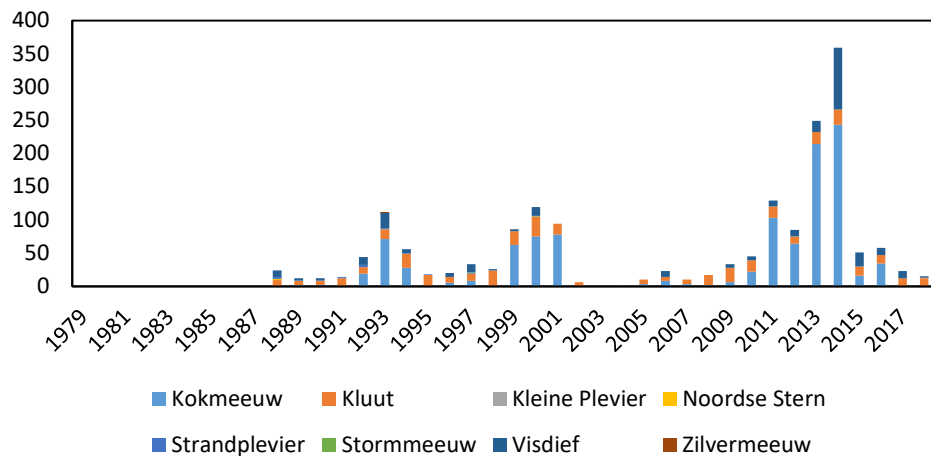
Inlaag Westenschouwen Oost

Figuur 4.2.3. Aantal territoria Inlaag Westenschouwen Oost van N2000- en SNL-doelsoorten en van soorten van de Rode Lijst.

Kustbroedvogels Inlaag Westenschouwen-Oost, 1979-2018

Figuur 4.2.4. Kustbroedvogels in de Inlaag Westenschouwen Oost, 1979-2018.

Tabel 4.4. Aantallen broedvogels in de Westenschouwese Inlaag Oost (12 ha) 1978-2018, alsmede de dichtheid in 2018.

	N2000	SNL	RL	'96	'97	'98	'99	'00	'01	'02	'03	'04	'05	'06	'07	'08	'09	'10	'11	'12	'13	'14	'15	'18	N/100 ha
Bergeend				7	12	6	7	6	11	8	6	5	6	4	7	7	5	6	7	11	28	9	7	4	33,1
Bosrietzanger				1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	1	1	1	1	2	3	3	2	1	3	24,8
Fazant				0	4	2	2	2	2	2	1	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	0	0	1	8,3
Gr. Canadese Gans				0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	8,3
Grasmus				2	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4	1	2	2	4	3	24,8
Graspieper	x	1		3	4	4	3	2	2	2	1	2	2	2	1	1	2	2	0	0	0	0	0	3	24,8
Grauwe Gans				0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	9	24	20	17	15	10	82,6
Houtduif				2	2	0	2	4	2	1	2	2	1	1	1	1	1	1	2	1	0	2	1	2	16,5
Kleine Karekiet				2	1	0	1	0	0	0	0	1	1	0	1	0	1	1	7	3	3	1	0	2	16,5
Kleine Plevier				0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	8,3
Kluut	x	x		12	10	17	31	24	22	17	8	7	6	9	7	11	15	17	19	6	38	18	13	12	100,0
Kokmeeuw				3	14	2	52	97	84	0	0	1	5	8	0	5	5	22	79	79	222	275	41	1	8,3
Koolmees				0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	8,3
Krakeend				0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	1	1	1	0	0	0	0	0	1	8,3
Meerkoet				1	1	1	4	3	3	3	4	2	4	3	4	3	3	2	2	1	3	3	1	2	16,5
Nijlgans				1	1	1	0	0	0	0	0	1	1	0	1	1	0	1	0	0	0	0	1	1	8,3
Rietgors				1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	4	1	2	2	1	2	16,5
Rietzanger				0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	5	4	6	7	4	6	49,6
Roodborsttapuit				0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	0	1	2	16,5
Scholekster				11	8	4	6	7	6	9	7	6	5	5	6	5	3	3	4	2	10	3	3	3	24,8
Slobeend	x	2		2	2	3	4	3	4	3	2	3	4	3	1	2	3	1	0	1	0	0	1	2	16,5
Soepgans				0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	8,3
Tureluur	x	1		14	10	11	11	15	12	14	11	9	12	8	9	9	9	1	2	1	1	1	0	1	8,3
Visdief	x	1		6	9	7	6	19	6	0	0	0	0	5	0	3	5	6	7	6	20	6	4	5	41,3
Wilde Eend				10	8	5	6	8	9	7	9	7	8	7	8	7	7	6	5	1	2	2	3	8	66,1

Tabel 4.5. Voormalige broedvogels Westenschouwse Inlaag Oost 1978-2018.

	N2000	SNL	RL	'96	'97	'98	'99	'00	'01	'02	'03	'04	'05	'06	'07	'08	'09	'10	'11	'12	'13	'14	'15	'18
Bontbekplevier	x		2	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Brandgans				0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0
Bruine Kiekendief	x			0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Ekster				0	0	0	1	1	0	1	0	1	1	1	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0
Fitis				0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0
Gele Kwikstaart	x	1		1	1	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Groenling				0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0
Grutto	x	1		1	2	0	0	0	0	0	0	1	1	1	1	1	1	0	2	0	0	0	0	0
Heggenmus				0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	3	0	1	2	0
Holenduif				0	0	0	1	1	1	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Kievit				14	13	14	15	13	8	9	7	5	5	6	5	3	3	1	1	0	0	0	0	0
Kneu		1		2	2	1	2	2	0	0	0	2	0	0	0	0	0	2	0	0	1	0	2	0
Koekoek		2		0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0
Merel				0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Soepeend				0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0
Sprinkhaanzanger				0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0
Tjiftjaf				0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	1	0
Waterhoen				2	1	2	3	2	2	3	3	4	3	1	2	2	2	1	0	0	0	0	0	0
Winterkoning				0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	3	2	4	2	0
Wintertaling		2		0	0	1	0	0	0	1	1	1	2	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Witte Kwikstaart				1	1	0	1	1	1	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Zomertaling	x	3		2	4	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Zwarte Kraai				0	0	0	1	1	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0

4.2.3. Bootspolder (9ha NM) & Inlaag Burghsluis (totaal 26 ha)

	Nsrt	Nterr	gewogen	waarde
Totaal	36	72		2,7
N2000	1	2		0,1
SNL	6	12		2,7
RL	7	23	23	6,1

Het één hectare omvattende deel van het inlaagje van Burghsluis is al lange tijd van belang voor enkele broedvogels. De aan de andere zijde van Burghsluis gelegen Bootspolder is in 2007 heringericht in het kader van Plan Tureluur. De enige in 2018 vastgesteld N2000-doelsoort is de Kluut. Die broedt al sinds jaar en dag met 2-9 paren in het Inlaagje van Burghsluis en vestigde zich na 2006 ook in de Bootspolder. Van de twee broedparen in de Bootspolder was er één nest succesvol met twee uitgevlogen jongen. De in het Inlaagje van Burghsluis broedende Kluten hebben geregeld een goed broedsucces. In 2018 wist één paar twee jongen groot te brengen. Het tweede paar vestigde zich pas in juni en bracht geen jongen groot.

Er werden zes doelsoorten van het SNL-type Zilt- en overstromingsgrasland vastgesteld met een totaal van 12 hectare. Tureluur (4 paar) en Graspieper (3) waren de talrijkste SNL-doelsoorten, terwijl de Grutto na een afwezigheid van twee jaar weer met één paar aanwezig was. Van de Kleine Plevier werden twee territoria vastgesteld, maar van succesvol broeden was geen sprake.

De Rode Lijst-waarde van dit telgebied is met 6,1 behoorlijk hoog. Dat zit hem deels in de 7 meegetelde Huiszwaluwen-nesten in een binnen het telgebied vallend pand in Burghsluis. De aantallen van de andere 6 vastgestelde soorten van de Rode Lijst lagen

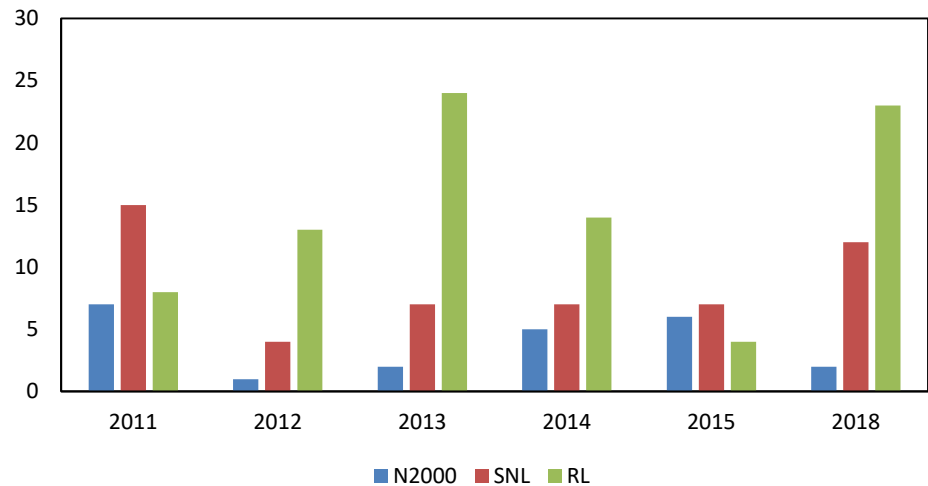
aanmerkelijk lager.

Naast de al genoemde weidevogels deden ook Kievit (10 paar) en Scholekster (4) het behoorlijk in de Bootspolder. Het broedsucces van de Scholekster leek nihil, er werden geen jongen waargenomen. Uit de tussen 2011 en 2018 uitgevoerde BMP-tellingen in het gebied komt geen duidelijke trend voor de weidevogels naar voren. Dat ligt anders voor de Grauwe Gans, die een toename vertoont en waarvan dit jaar 9 broedparen werden geteld.

Jaarrond bevindt zich in de Bootspolder een soos van grote meeuwen (Zilvermeeuw, Kleine Mantelmeeuw en Grote Mantelmeeuw), deze kunnen van negatieve invloed zijn op het broedsucces van kustbroedvogels en weidevogels (Scholekster, Tureluur en Kievit) door het roven van eieren en pullen. Tevens hebben de in het gebied aanwezige grondbroeders last van predatoren vanuit de nabijgelegen tuinen (Eksters, kraaien en katten) in Burghsluis.

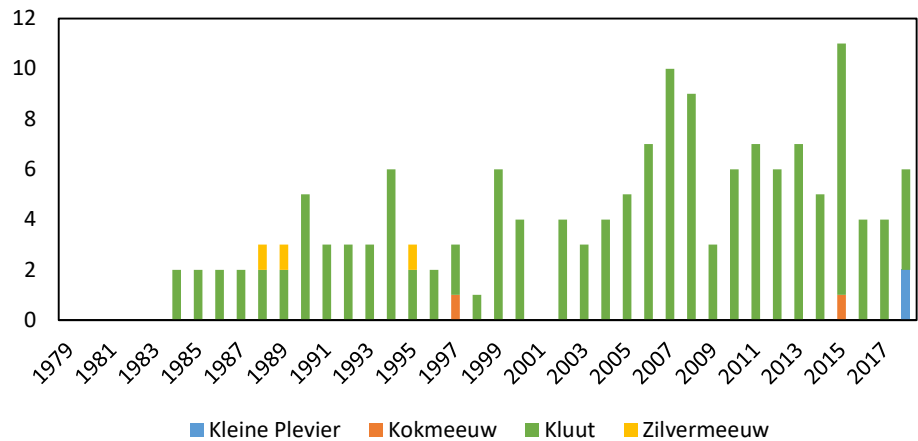
Inlaag Bootspolder & Burghsluis

Figuur 4.2.5. Aantal territoria de Bootspolder en Inlaag Burghsluis van N2000- en SNL-doelsoorten en van soorten van de Rode Lijst.

Kustbroedvogels Bootspolder & Inl. Burghsluis, 1979-2018

Figuur 4.2.6. Kustbroedvogels in de Bootspolder en Inlaag Burghsluis, 1979-2018.

Tabel 4.6. Aantallen broedvogels in de Bootspolder & Inlaag Burghsluis (26 ha) 2011-2018, alsmede de dichtheid in 2018.

	N2000	SNL	RL	2011	2012	2013	2014	2015	2018	N/100 ha
Bergeend				5	3	1	4	2	3	11,5
Braamsluiper				ng	2	0	0	0	1	3,8
Ekster				ng	0	0	0	0	1	3,8
Fazant				4	1	3	1	0	1	3,8
Gele Kwikstaart		x	1	0	0	0	0	0	1	3,8
Grasmus				ng	1	1	0	0	1	3,8
Graspieper		x	1	1	1	0	0	1	3	11,5
Grauwe Gans				1	0	3	0	4	9	34,6
Groenling				ng	0	1	2	1	1	3,8
Grutto		x	1	1	0	2	0	0	1	3,8
Heggenmus				ng	1	1	1	2	1	3,8
Houtduif				ng	3	4	3	2	1	3,8
Huismus			1	ng	3	12	5	ng	2	7,7
Huiszwaluw			1	0	5	6	7	3	11	42,3
Kauw				ng	0	0	0	0	1	3,8
Kievit				11	5	6	3	7	10	38,5
Kleine Karekiet				4	3	3	4	1	3	11,5
Kleine Plevier		x		0	0	0	0	0	2	7,7
Kluut	x	x		7	1	2	5	6	2	7,7
Kneu			1	0	0	0	0	0	1	3,8
Meerkoet				5	7	1	3	1	7	26,9
Merel				ng	2	2	2	0	1	3,8
Nijlgans				1	1	0	0	1	1	3,8
Pimpelmees				ng	0	0	0	0	2	7,7

Tabel 4.6. Vervolg

	N2000	SNL	RL	2011	2012	2013	2014	2015	2018	N/100 ha
Putter				0	2	0	0	2	1	3,8
Rietzanger				1	1	1	1	1	4	15,4
Roodborst				ng	0	0	1	0	1	3,8
Scholekster				5	6	6	3	3	4	15,4
Soepeend				ng	0	2	0	0	1	3,8
Tjiftjaf				ng	2	1	2	3	1	3,8
Tuinfluitier				ng	0	0	0	0	1	3,8
Tureluur		x	1	5	1	2	2	0	4	15,4
Wilde Eend				5	4	13	2	2	4	15,4
Winterkoning				ng	0	1	2	3	3	11,5
Witte Kwikstaart				ng	0	0	0	0	1	3,8
Zwartkop				ng	1	0	1	1	1	3,8

Tabel 4.7. Voormalige broedvogels Bootspolder& Inlaag Burghsluis 2011-2018.

	N2000	SNL	RL	2011	2012	2013	2014	2015	2018
Fitis				ng	0	1	2	1	0
Kokmeeuw				0	0	0	0	4	0
Koolmees				ng	0	1	1	2	0
Krakeend				1	0	0	0	0	0
Kuifeend				2	0	0	0	0	0
Patrijs		x	2	1	1	1	0	0	0
Rietgors				1	1	2	0	2	0
Spotvogel			1	ng	2	1	0	0	0
Turkse Tortel				0	1	2	1	1	0
Vink				ng	1	0	0	0	0
Waterhoen				1	3	2	3	1	0

4.2.4. Koudekerkse Inlaag (77 ha)

	Nsrt	Nterr	gewogen	waarde
Totaal	29	351		4,6
N2000	3	39		1,5
SNL	5	51		3,3
RL	4	27	27	1,4

De Koudekerkse Inlaag is sinds lange tijd een belangrijk broedgebied voor kustbroedvogels. Het tegengaan van het rapen van kluteneieren in deze inlaag was begin jaren vijftig aanleiding voor de oprichting van de eilandelijke Vogelwacht. Anno 2018 is de inlaag goed beschermd, maar aan het soortenspectrum is wel een en ander veranderd. Tussen 1979 en 2000 was de Kokmeeuw de dominante soort, naast flinke aantallen Kluten en-niet jaarlijks- kolonies Visdieven. Rond 2000 nam de al sinds 1987 in het gebied broedende Zilvermeeuw het stokje over: sinds 2006 broeden jaarlijks meer dan 100 paren in de inlaag. In het kielzog van de Zilvermeeuw vestigde de Kleine Mantelmeeuw zich rond 2000 eveneens. Kokmeeuwen zijn in sommige jaren nog aanwezig, maar niet meer zo dominant als voor de eeuwwisseling. Kluten bleven jaarlijks broeden in de Koudekerkse Inlaag, maar namen langzaam maar zeker af. In 2018 was het gebied nog altijd van belang voor kustbroedvogels. De waarde voor N2000-doelsoorten is echter afgenomen. In 2018 waren slechts twee van de zes doelsoorten aan-

wezig: de Kluut (27 paar) en de Bruine Kiekendief (1). Tien van de 23 onderzochte telgebieden langs de zuidkust kenden een groter belang voor N2000-doelsoorten dan deze inlaag.

Kleine groepjes Kluten broedden in 2018 verspreid over enkele locaties met zilte vegetatie als zeekraal en lamsoor. In de noordoosthoek bevond zich een kleine kolonie gemengd met Kokmeeuwen. Door de aanhoudende droogte mislukten alle nesten. Een bescheiden kolonie van 11 paar Kokmeeuwen vestigde zich pas eind mei. Het broedsucces was nihil, waarschijnlijk speelde de droogte daarbij een rol. Na een aantalspiek van 322 paar in 2014 neemt de Zilvermeeuw wat in aantal af. Dit jaar brachten 126 broedparen 88 jongen groot, dat is een goed broedsucces met 0,7 jong per paar. Ook de Kleine Mantelmeeuw piekte in 2014 en nam daarna wat af. Dit jaar waren nog 22 paren over; het broedsucces bedroeg 0,4 jong per nest.

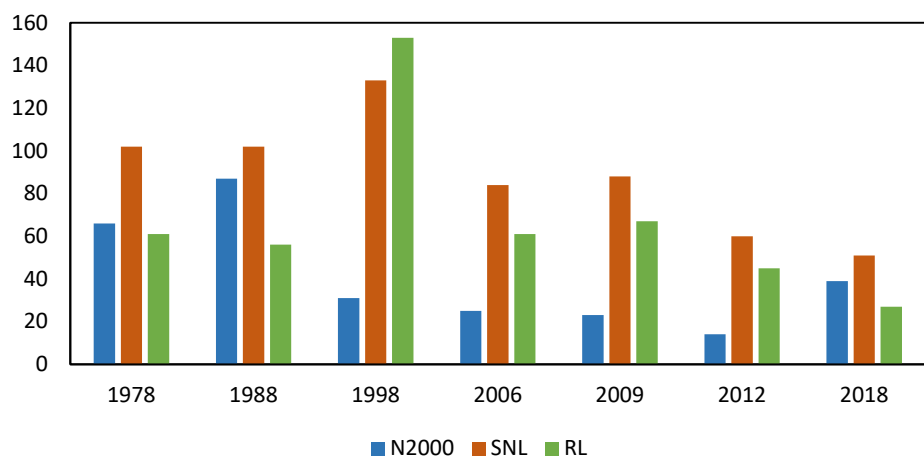
Een groot deel van de Koudekerkse Inlaag valt onder het SNL-beheertype Zilt- en overstromings-grasland, daarnaast valt een klein deel aan de ooststrand onder het beheertype moeras. De waarde van de inlaag voor de doelsoorten is, gezien over de natuurgebieden langs de zuidkust, van een gemiddeld niveau. Ten opzichte van de kartering in 2012 zijn vier doelsoorten (Patrijs, Slobeend, Grutto en Waterral) verdwenen; anderen, zoals de Tureluur en

de Graspieper bleken flink achteruit te zijn gegaan. De afname, c.q. het verdwijnen van deze soorten lijkt reëel (ook die van de Waterral, waarvoor een avond- en nachtbezoek is gebracht). Ook de waarde van het gebied voor soorten van de Rode Lijst is tussen 2012 en 2018 afgenomen. Een klein lichtpuntje is het eerste territorium van de Veldleeuwerik in de inlaag sinds 1998. Mogelijk speelt de forse toename van deze soort in de vogelvriendelijke beheerde akkers aan de Oolesweg, pal naast de inlaag, daarbij een rol. Van de overige weidevogels handhaven de Kievit (7 paar) en vooral de Scholekster (18) zich redelijk. De meeste nesten van de Scholeksters mislukten, maar eind juni waren toch tien vliegvlugge jongen waargenomen. Het broedsucces komt daarmee op 0,55 vliegvlug jong per paar. Naast de grote meeuwen is de Grauwe Gans een opvallende nieuwe aspectbepalende broedvogel van de Koudekerkse Inlaag. In 1998 broedde de soort

nog niet in het gebied; daarna steeg de stand van 11 paar in 2006 tot 53 in 2018. De Grote Canadese Gans werd in 2012 voor het eerst broedend vastgesteld (1 paar), dit jaar waren 5 paren aanwezig. De Brandgans vestigde zich dit jaar voor het eerst met één paar in de inlaag. Vooral in het meest oostelijke deel zijn enige zangvogels van moeras te vinden, waarbij de toename van de Rietzanger (6 paar) in het oog springt.

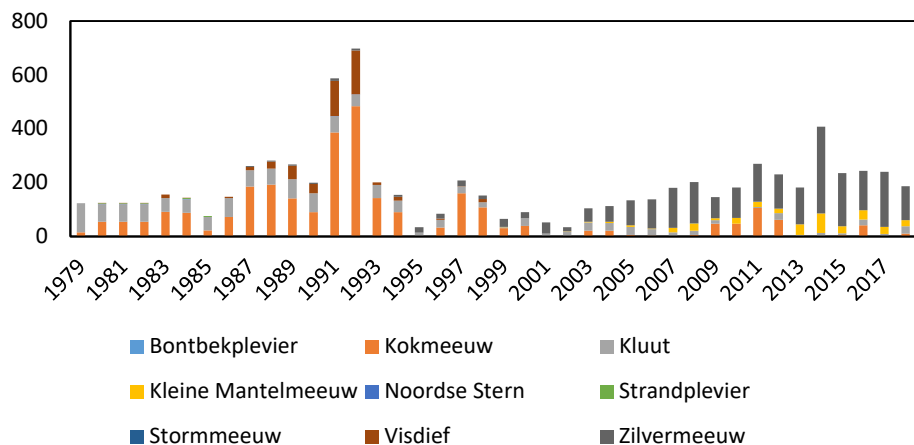
Door de aanwezigheid van de grote meeuwenkolonie in het westelijk deel is de Koudekerkse Inlaag momenteel niet geschikt voor andere kustbroedvogels als plevieren, kokmeeuwen en kluten. Voor de ze soorten is bovendien weinig geschikt habitat aanwezig. De hoge vegetatie in grote delen van de inlaag vormt een goede dekking voor predatoren van grondbroeders als Wezel en Hermelijn.

Koudekerkse Inlaag

Figuur 4.2.7. Aantal territoria de Koudekerkse Inlaag van N2000- en SNL-doelsoorten en van soorten van de Rode Lijst.

Kustbroedvogels Koudekerkse Inlaag, 1979-2018

Figuur 4.2.8. Kustbroedvogels in de Koudekerkse Inlaag, 1979-2018.

Tabel 4.8. Aantallen broedvogels in de Koudekerkse Inlaag (77 ha) 1978-2018, alsmede de dichtheid in 2018.

	N2000	SNL	RL	1978	1988	1998	2006	2009	2012	2018	N/100 ha
Bergeend				0	4	9	16	15	11	16	20,9
Brandgans				0	0	0	0	0	0	1	1,3
Bruine Kiekendief	x	x		0	0	0	1	2	1	1	1,3
Fazant				ng	ng	1	8	8	2	1	1,3
Grasmus				0	0	0	2	2	2	1	1,3
Graspieper		x	1	10	ng	39	21	20	18	9	11,8
Grauwe Gans				0	0	0	11	31	20	53	69,3
Grote Canadese Gans				0	0	0	0	0	1	5	6,5
Houtduif				ng	0	0	0	1	1	1	1,3
Kievit				28	13	7	10	16	6	7	9,2
Kleine Karekiet				0	4	10	11	5	4	4	5,2
Kleine Mantelmeeuw				0	0	0	6	7	16	24	31,4
Kluut	x	x		63	60	19	24	21	13	27	35,1
Kneu			1	ng	0	9	3	2	2	3	3,9
Kokmeeuw				1	191	104	6	69	62	11	14,4
Kuifeend				0	0	7	5	4	2	2	2,6
Meerkoet				0	2	3	4	4	1	9	11,8
Nijlgans				0	0	0	0	0	1	3	3,9
Rietgors				0	2	3	7	11	8	8	10,5
Rietzanger		x		0	0	1	0	0	2	6	7,8
Scholekster				26	21	26	22	22	24	18	23,5
Soepgans				0	0	0	0	0	0	1	1,3
Tureluur		x	1	20	21	51	28	32	19	14	18,3
Veldleeuwerik			1	19		16	0	0	0	1	1,3
Wilde Eend				22	10	22	20	19	15	5	6,5
Zilvermeeuw				0	4	13	101	83	127	125	163,4
Zwarte Kraai				0	0	1	0	1	1	1	1,3

Tabel 4.9. Voormalige broedvogels Koudekerkse Inlaag 1978-2018.

	N2000	SNL	RL	1978	1988	1998	2006	2009	2012	2018
Blauwborst		x		0	0	1	0	0	0	0
Bontbekplevier	x		2	1	1	0	0	0	0	0
Bosrietzanger				0	0	1	0	0	0	0
Gele Kwikstaart		x	1	2	0	4	1	1	0	0
Grutto		x	1	4	4	7	4	7	2	0
Holenduif				0	0	3	0	0	0	0
Koekoek			2	ng	1	1	0	0	0	0
Merel				0	1	0	0	0	0	0
Patrijs		x	2	0	1	3	0	0	1	0
Ringmus			1	0	0	2	0	0	0	0
Slobeend		x	2	3	1	8	4	5	3	0
Sprinkhaanzanger		x		0	0	0	1	0	0	0
Stormmeeuw				0	0	0	1	2	0	0
Strandplevier	x		3	2	0	0	0	0	0	0
Visdief	x		1	0	26	12	0	0	0	0
Waterhoen				6	3	3	0	1	0	0
Waterral		x		0	0	0	0	0	1	0
Winterkoning				ng	0	0	0	1	0	0
Wintertaling			2	0	1	1	0	0	0	0

4.2.5. Schelphoek (70 ha)

	Nsrt	Nterr	gewogen	waarde
Totaal				
N2000	1	1		0,0
SNL	5	24		1,4
RL	6	12	15	1,1

De bossen en struwelen van het na de ramp van 1953 ontstane binnendijkse Schelphoekgebied tonen een duidelijke ontwikkeling richting een volwaardige bosvogelgemeenschap. Daar staat tegenover dat soorten van open terrein als Veldleeuwerik, Kluut, Kievit en Patrijs, die er in de jaren tachtig nog voor-

kwamen, inmiddels verdwenen zijn. Struweelvogels en soorten van jong bos als Fitis en Tuinfluiter deden het in de jaren en negentig goed, maar tonen sindsdien een afname. In dat beeld past ook de piek van de Nachtegaal in 1988 (4 terr.), in 2018 kon nog één paar worden vastgesteld. Ook voor de Zomertortel geldt dat het optimale habitat verminderde, maar de teloorgang van deze soort (van 19 paar in 1985 tot 0 in 2018) heeft ongetwijfeld vooral met de sterke (inter)nationale afname van doen.

Een heel ander beeld laten soorten van wat ouder bos zien. Illustratief is de reeks van de Zwartkop, die zich al snel vestigt in jong bos, maar piekt in 30 tot

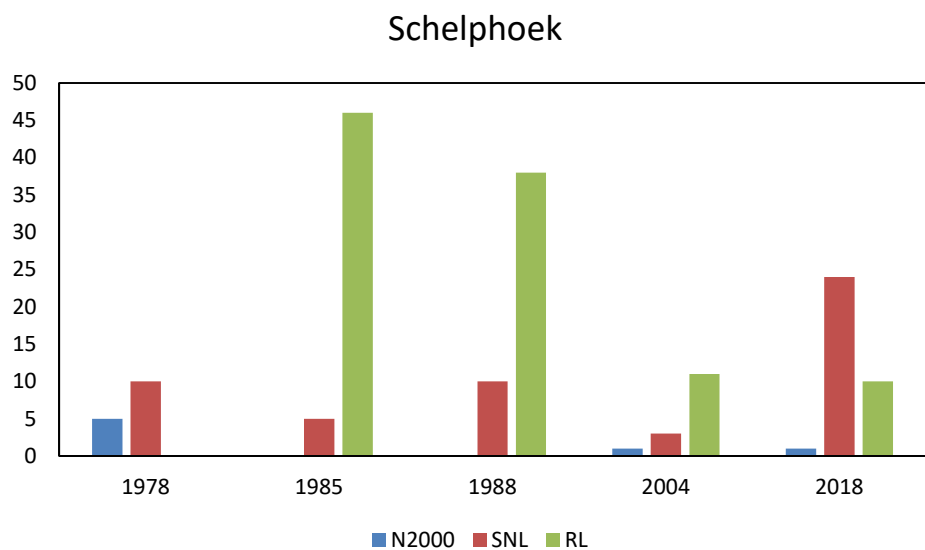
80 jaar oud loofbos. In 1985 werden 8 terr. geteld. Daarna nam de soort toe tot 11 paren in 1988, 36 in 2004 en 53 in 2018. Van de Grote Bonte Specht werden tijdens eerdere karteringen nooit meer dan 2 paren geteld, nu waren het er 8. Opvallend is ook de Boomkruiper, die tot en met 2004 ontbrak, maar nu met 11 territoria al vrij algemeen bleek te zijn. De Appelvink was voor het eerst met één paar aanwezig. Opvallend is dat roofvogels als de Buizerd nog ontbreken. Wel aanwezig is de Blauwe Reiger, waarvan in het moerassige oostelijk deel van het gebied een kleine kolonie is ontstaan.

Dat de Natura 2000-doelsoorten van de Oosterschelde in de binnendijkse Schelphoek matig vertegenwoordigd zijn, behoeft gezien het bovenstaande geen verbazing. De enige aanwezige N2000-doelsoort,

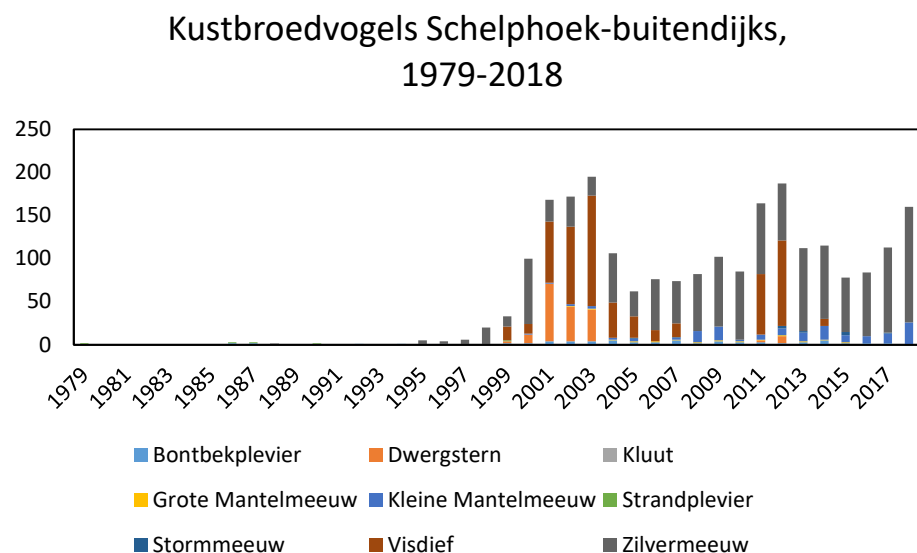
de Bruine Kiekendief, bezette een territorium in de moerassige oostelijke uitloper. De bij de relevante SNL-bostypen behorende doelsoorten als Grote Bonte Specht, Boomkruiper en Appelvink zitten duidelijk in de lift, maar de waarde van het gebied voor soorten van de Rode Lijst is juist afgenomen. Toch waren in 2018 nog 6 soorten van de lijst aanwezig (o.a. Ransuil en Koekoek), maar veelal in lage aantallen.

In de Schelphoek zijn voorjaar 2018 de volgende bij eerdere karteringen in het gebied vastgestelde en landelijk gezien talrijke broedvogels niet onderzocht: Ekster, Fazant, Fitis, Gaai, Heggenmus, Houtduif, Koolmees, Merel, Pimpelmees, Roodborst, Tjiftjaf, Vink en Winterkoning. Onder de niet onderzochte soorten zijn geen kustbroedvogels.

Figuur 4.2.9. Aantal territoria Schelphoek van N2000- en SNL-doelsoorten en van soorten van de Rode Lijst.

Figuur 4.2.10. Kustbroedvogels Schelphoek-buitendijks, 1979-2018.

Het buitendijkse deel van de Schelphoek maakte geen onderdeel uit van de uitgevoerde broedvogelkartering in opdracht van Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten. Omdat dit gebied van belang is voor de jaarlijks door DPM geïnventariseerde kust-

broedvogels is wel een overzicht van de aantalsontwikkeling van deze soorten opgenomen. Deze aantalsontwikkeling is gecorreleerd aan het aanleggen en deels weer afslaan van eilanden in het gebied.

Tabel 4.10. Aantallen broedvogels in de Schelphoek (76,5 ha) 1978-2018, alsmede de dichtheid in 2018.

	N2000	SNL	RL	1978	1985	1988	2004	2018	N/100 ha
Appelvink		x		0	0	0	0	1	1,4
Blauwe Reiger				0	0	0	0	4	5,7
Boomkruiper		x		0	0	0	0	11	15,8
Bosrietzanger				1	0	4	1	3	4,3
Braamsluiper				ng	2	1	0	2	2,9
Bruine Kiekendief	x			0	0	0	1	1	1,4
Ekster				ng	3	7	4	ng	nvt
Fazant				ng	3	10	12	ng	nvt
Fitis				ng	37	22	13	ng	nvt
Fuut				0	1	1	1	4	5,7
Gaai				ng	1	2	3	ng	nvt
Grasmus				1	2	3	4	2	2,9
Graspieper			1	3	1	1	0	1	1,4
Grauwe Gans				0	0	0	0	2	2,9
Grauwe Vliegenvanger			1	0	0	1	0	1	1,4
Groene Specht		x		ng	0	0	1	3	4,3
Groenling			1	ng	5	6	0	7	10,1
Grote Bonte Specht		x		ng	0	1	2	8	11,5
Heggenmus				ng	9	21	13	ng	nvt
Holenduif				ng	0	1	2	2	2,9
Houtduif				ng	42	40	44	ng	nvt
Kauw				ng	2	0	1	1	1,4
Kleine Karekiet				7	15	20	5	7	10,1
Kneu				ng	4	4	5	5	7,2
Koekoek			2	ng	3	3	2	1	1,4
Koolmees				ng	9	18	23	ng	nvt
Kuifeend				0	2	1	0	2	2,9
Meerkoet				2	4	6	6	2	2,9
Merel				ng	38	35	47	ng	nvt
Nachtegaal		x	2	1	0	4	0	1	1,4
Pimpelmees				ng	2	11	14	ng	nvt
Putter				0	0	3	0	3	4,3
Ransuil			2	1	0	1	0	1	1,4
Rietgors				3	3	3	2	2	2,9
Rietzanger				0	1	0	0	1	1,4
Roodborst				ng	6	7	27	ng	nvt
Staartmees				ng	1	0	8	2	2,9
Tjiftjaf				ng	4	9	33	ng	nvt
Tuinfluitter				ng	20	25	20	4	5,7
Vink				ng	0	0	1	ng	nvt
Wilde Eend				10	9	ng	18	4	5,7
Winterkoning				ng	43	37	72	ng	nvt
Zanglijster				ng	9	9	11	16	23,0
Zwarte Kraai				ng	2	5	11	4	5,7
Zwartkop				ng	8	11	36	53	76,1

Tabel 4.11. Voormalige broedvogels Schelphoek 1978-2018.

	N2000	SNL	RL	1978	1985	1988	2004	2018
Bergeend				3	4	4	3	0
Boompieper				0	0	1	0	0
Buizerd				0	0	0	1	0
Gele Kwikstaart		x	1	1	1	0	0	0
Kievit				5	0	0	0	0
Kluut	x			5	0	0	0	0
Knobbelzwaan				1	0	1	0	0
Patrijs			2	3	0	0	0	0
Ringmus			1	ng	14	2	0	0
Scholekster				5	2	2	0	0
Sperwer				0	0	0	0	0
Spotvogel				ng	6	8	0	0
Tureluur		x	1	7	1	2	0	0
Veldleeuwerik			1	6	0	0	0	0
Waterhoen				5	2	2	0	0
Waterral				0	0	0	0	0
Wielewaal		x	2	1	3	3	0	0
Witte Kwikstaart				ng	2	1	0	0
Zomertortel			2	ng	19	15	4	0

4.2.6 Prunje Noord (243 ha)

	Nsrt	Nterr	gewogen	waarde
Totaal	48	2060		
N2000	5	314		6,5
SNL	5	126		2,6
RL	15	225	241	14,9

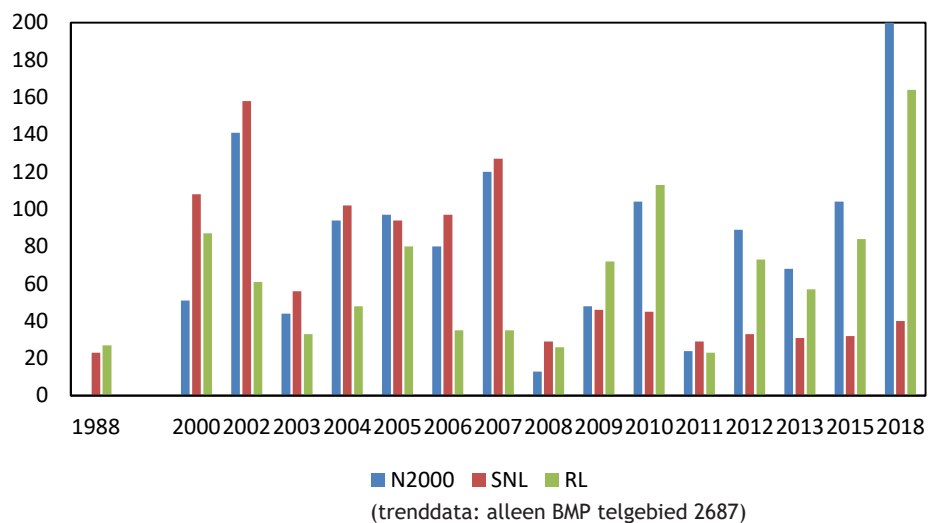
Prunje Noord

Het Prunjegebied is opgedeeld in drie deelgebieden. Van deze drie deelgebieden kent het noordelijk deel (alles benoorden de provinciale weg) momenteel veruit de hoogste waarden voor N2000-doelsoorten en soorten van de Rode Lijst. Dat zit hem vooral in de grote waarde van dit deelgebied voor kustbroedvogels. Vijf van de zes N2000-doelsoorten, te weten Bontbekplevier, Strandplevier, Kluut, Visdief en Noordse Stern, broeden geregeld in het gebied en waren ook in 2018 present. Daarmee heeft de Prunje-Noord een van de hoogste N2000-waarden van de 24 onderzochte telgebieden. De waarde voor

doelsoorten van het SNL-doeltype Zilte- en overstromingsgraslanden ligt wat lager, die voor soorten van de Rode Lijst is wel weer een van de hoogste van alle telgebieden.

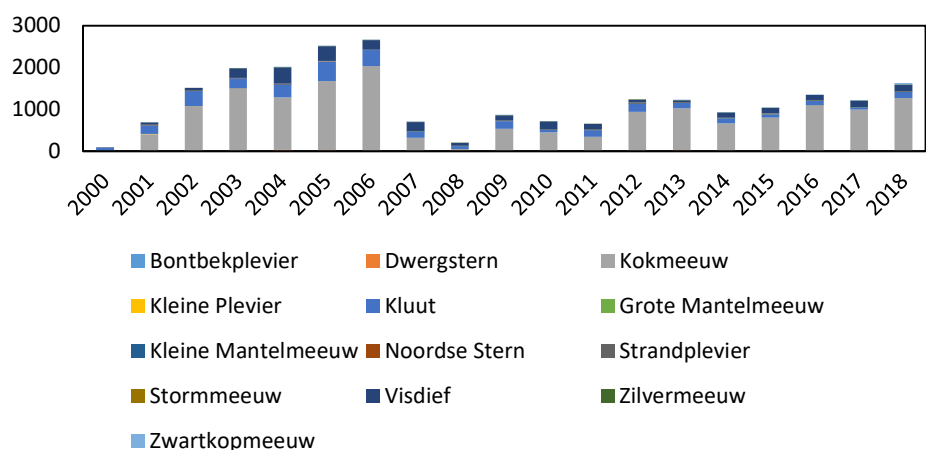
Sinds 2001 broeden vrijwel jaarlijks flink wat Kokmeeuwen in de Prunje-Noord. De omvang van de kolonie is de laatste jaren weer groeiende, maar de piek van 2028 paar in 2006 is nog niet in beeld. Daarbij dient wel gezegd dat in een aantal andere anno 2018 door de soort in gebruik zijnde broedgebieden destijds nog geen natuurontwikkeling had plaats gevonden. In het kielzog van de Kokmeeuw zijn geregeld ook flinke aantallen Visdieven te vinden. Daarnaast is dit een van de zeer weinige gebieden waar sinds de herinrichting jaarlijks Strandplevieren broeden. Bontbekplevieren waren enkele jaren afwezig, maar zijn de laatste drie jaren weer present. De Kluut is sinds de herinrichting vrijwel jaarlijks met meer dan 50 paren present. Een

Prunje Noord

Figuur 4.2.11. Aantal territoria BMP-plot Prunje Noord van N2000- en SNL-doelsoorten en van soorten van de Rode Lijst.

Kustbroedvogels Prunje Noord, 1979-2018

Figuur 4.2.12. Kustbroedvogels Prunje Noord, 1979-2018.

opvallende nieuwkomer is de Grote Mantelmeeuw, die sinds 2007 jaarlijks in het gebied broedt.

In 2018 zijn de kustbroedvogels door medewerkers van DPM intensief gevolgd. Van de Kluut werden 146 nesten geteld, verdeeld over enkele vestigingen. Alle nesten verdwenen in een vroeg stadium door onbekende oorzaak. In het noordelijk deel vonden nog enkele hervestigingen plaats maar uiteindelijk werd geen enkel jong waargenomen. Van de vier broedparen van de Bontbekplevier werd slechts één jong vliegvlug. Vijf paar Strandplevieren kwamen tot broeden in het noordelijk deel, maar geen enkel paar wist jongen groot te brengen. Bij een nestentelling op 2 mei werden 1267 kokmeeuw-legsels geteld, waarvan 1199 in het centrale deel van de Prunje Noord en 68 nesten verspreid in vier clusters langs de zuid- en ooststrand. Op 22 juni waren in de centrale kolonie 490 (bijna) vliegvlugge jongen aanwezig. De kleinere vestigingen waren niet succesvol. Het droge weer in juni zorgde voor een verhoogde sterfte. Veel grote jongen waren mager door voedseltekort. Met 0,39 jong/paar was het broedsucces vrijwel gelijk aan het gemiddelde in het gehele Deltagebied in 2018 (0,41 jong/paar). In de kokmeeuwenkolonie werden op 2 mei 32 zwartkopmeeuwnesten geteld, een record voor de Prunje Noord. Op 22 juni werden acht vliegvlugge jongen waargenomen (0,25 jong/paar). Het aantal Kleine Mantel- en Zilvermeeuwen blijft al jaren opvallend laag. Beide soorten telden dit jaar vijf broedparen, die elk slechts één vliegvlug jong produceerden. Er kwamen drie paren Grote Mantelmeeuwen tot broeden (op exact dezelfde locaties als in 2017). Eén paar mislukte in de eifase, bij de andere twee kwamen alle eieren uit. Bij het meest noordelijke paar (broedplek jaarlijks bezet vanaf 2007) stierf het mannetje in juni. Desondanks werd hier toch nog één jong vliegvlug. Het derde paar wist drie jongen groot te brengen. Het broedseizoen van de Visdief verliep tamelijk dramatisch. De in drie kleine kolonies geclusterde 159 nesten produceerden wel jongen, maar die gingen kort na uitkomen door onbekende oorzaak vrijwel allemaal ter ziele. Slechts één jong werd vliegvlug.

Kort na de herinrichting deden veel weidevogels het goed in de Prunje-Noord. Ten opzichte van de enige complete telling van voor de herinrichting (uit 1988) namen ze zelfs toe. Sinds 2010 zijn de aantallen van soorten als Kievit, Grutto, Tureluur en Slobeend echter afgenomen. In 2018 werden in de hele

Prunje-Noord 5 paar Grutto's, 12 paar Kievit, 11 paar Tureluur en 0 paar Slobeend geteld. Waarschijnlijk zijn de aantallen vanwege telperikelen onderschat, maar de negatieve trend lijkt helder. Scholeksters lijken zich beter te handhaven. De veldmedewerkers van DPM telden 68 territoria. Dit komt goed overeen met tellingen in 2014 (66 paar) en 2017 (63 paar). De beste methode om het aantal territoria te bepalen is een telling tijdens hoogwater in april, alle broedparen zijn dan in hun eigen territorium aanwezig en de vegetatie is dan nog laag genoeg om vanaf de voormalige vuilnisbelt en de Delingsdijk alle paren goed te kunnen zien. Er vlogen tenminste 21 jongen uit (0,31 jong/paar).

Naast het voorkomen van kustgebonden broedvogels en weidevogels is de broedpopulatie van Grauwe- en vooral Brandgans sinds kort aspectbepalend voor de Prunje-Noord. De opkomst van de Brandgans is goed vastgelegd in het BMP-telgebied van de VWG. Na een aantal jaren met overzomerende groepjes Brandganzen werden in 2006 de eerste 6 nesten geteld in dit plot. De kolonie groeide vervolgens door tot 21 in 2009, 53 in 2011, 200 in 2013 en 348 in 2018. Ook elders in de Prunje-Noord nam het aantal broedende Brandganzen toe, hetgeen in 2018 leidde tot een totaal van 645 paar. Daarbij is dit telgebied de spil van de snel uitdijende Brandganspopulatie van de Schouwse zuidkust. Net als in de andere deelgebieden was in eerste instantie sprake van een hoog broedsucces, maar stierf het gros van de jongen in juli/augustus. De Grauwe Gans is eveneens in aantal toegenomen, maar met 38 in 2018 vastgestelde paren blijft de soort ver achter bij de Brandgans.

Aanbevelingen beheer

Het is opvallend dat de meeste succesvolle broedgevallen van kustbroedvogels in het minder door het vee bezochte centrale deel van de noordelijke Prunje liggen. Vertrapping door de grote groep koeien is mogelijk een belangrijke factor bij het verdwijnen van kolonies van Kluut en Kokmeeuw langs de randen van het gebied. Aanbevolen wordt om de delen met het meest geschikte kustbroedvogelhabitat voor aanvang van het broedseizoen uit te rasteren. Om meer te weten te komen over de mate van vertrapping en/of predatie is het aan te bevelen om cameravallen te plaatsen bij nesten van Scholekster, Kluut en Bontbekplevier langs de randen van het gebied.

Tabel 4.12. Aantallen broedvogels en dichtheid in Prunje Noord (243 ha) in 2018.

	N2000	SNL	RL	2018	N/100 ha		N2000	SNL	RL	2018	N/100 ha
Bergeend				14	5,8	Kuifeend				1	0,4
Boerenwaluw			1	3	1,2	Meerkoet				1	0,4
Bontbekplevier	x		2	3	1,2	Merel				5	2,1
Brandgans				645	265,1	Noordse Stern	x		3	1	0,4
Fitis				1	0,4	Rietgors				3	1,2
Gele Kwikstaart		x	1	3	1,2	Roodborst				1	0,4
Graspieper		x	1	7	2,9	Scholekster				21	8,6
Grauwe Gans				38	15,6	Stormmeeuw				2	0,8
Groenling				1	0,4	Strandplevier	x		3	5	2,1
Grote Bonte Specht				1	0,4	Tjiftjaf				2	0,8
Grote Mantelmeeuw			1	3	1,2	Torenvalk			2	1	0,4
Grutto		x	1	5	2,1	Tureluur		x	1	11	4,5
Heggenmus				1	0,4	Turkse Tortel				2	0,8
Houtduif				1	0,4	Veldleeuwerik			1	6	2,5
Huismus			1	2	0,8	Vink				1	0,4
Huiszwaluw			1	2	0,8	Visdief	x		1	159	65,4
Kauw				1	0,4	Waterhoen				1	0,4
Kievit				12	4,9	Wilde Eend				15	6,2
Kleine Karekiet				15	6,2	Winterkoning				4	1,6
Kleine Mantelmeeuw				5	2,1	Witte Kwikstaart				1	0,4
Kluut	x	x		146	60,0	Zanglijster				1	0,4
Kneu			1	1	0,4	Zilvermeeuw				9	3,7
Kokmeeuw				1267	521	Zwartkop				2	0,8
Koolmees				3	1,2	Zwartkopmeeuw				32	13,2

Tabel 4.13. Aantallen broedvogels in BMP-telgebied 2687 (deel Prunje Noord, 40,5 ha), 1988-2018.

	N2000	SNL	RL	1988	2000	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2015	2018
Brandgans				0	0	0	0	0	0	0	6	6	21	41	53	151	200	324	348
Bergeend				3	5	6	5	6	10	1	3	3	4	2	1	0	1	3	3
Scholekster				12	16	15	16	19	18	12	14	16	30	25	16	22	16	15	11
Kluut	x	x		4	50	126	38	79	63	75	109	11	16	23	18	26	22	27	39
Kievit				9	17	19	18	12	15	7	21	5	9	6	1	1	2	0	1
Bontbekplevier	x		2	0	1	8	2	4	5	2	1	0	1	0	0	0	0	0	1
Strandplevier	x		3	0	0	7	4	11	3	3	2	2	5	3	4	3	0	1	1
Kokmeeuw				0	0	298	439	150	373	541	87	59	83	124	80	261	496	473	817
Zwartkopmeeuw				0	0	1	0	0	2	1	0	0	0	0	1	0	0	5	3
Stormmeeuw				0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	2
Grote Mantelmeeuw			1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0	0	2
Zilvermeeuw				0	0	0	1	0	0	0	3	0	1	2	0	0	0	0	3
Visdief	x		1	0	0	0	0	0	19	0	5	0	26	78	0	57	46	76	158
Noordse Stern	x		3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Gele Kwikstaart		x	1	5	3	1	0	3	6	0	0	2	2	2	1	1	3	1	1
Grauwe Gans				0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	7	1	0	3	0
Nijlgans				0	0	1	2	1	5	1	3	1	2	1	1	0	0	0	0
Zomertaling	x	3		0	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Slobeend	x	2		1	3	3	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Krakeend				0	0	0	0	1	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Wilde Eend			ng	13	9	6	8	4	4	4	3	1	0	1	1	0	0	0	0
Wintertaling			2	0	0	2	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Tafeleend				0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Kuifeend				0	3	9	1	9	6	7	15	10	11	7	6	4	1	5	0
Patrijs	x	2		0	2	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Fazant				1	5	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Meerkoet				0	0	10	3	3	2	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Kleine Plevier	x			0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Grutto	x	1		2	13	11	8	4	10	9	8	6	5	5	3	0	0	0	0
Tureluur	x	1		5	17	13	6	7	11	10	8	8	20	12	7	6	6	4	0
Dwergstern	x			2	0	0	0	0	7	0	3	0	0	0	2	3	0	0	0
Koekoek			2	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Zwarte Kraai				0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Veldleeuwerik			1	8	24	11	8	10	15	7	6	6	9	9	6	3	2	2	0
Kleine Karekiet				0	0	0	0	0	1	0	1	0	2	1	0	0	0	0	0
Spotvogel			1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Grasmus				0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Graspieper	x	1		6	20	3	3	6	4	3	1	2	3	3	0	0	0	0	0
Kneu			1	0	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

4.2.7. Prunje Zuidwest (101 ha)

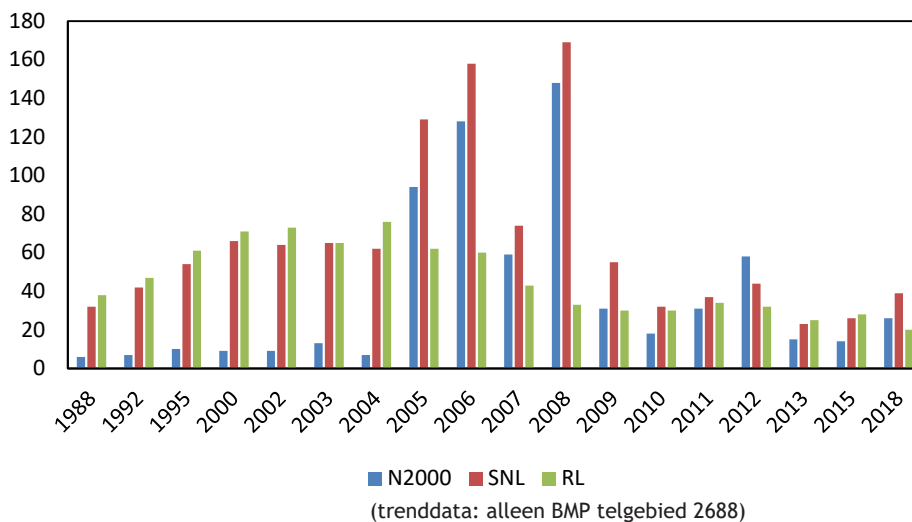
	Nsrt	Nterr	gewogen	waarde
Totaal	19	484		4,5
N2000	2	26		0,5
SNL	4	58		1,0
RL	6	44	45	1,1

In dit deel van de Prunje startte de natuurontwikkeling in 1996 met het aanleggen van een proefplas. In 2004 werd de herinrichting in dit gebiedsdeel afgerond. Voorheen bestond een groot deel van de Prunje-zuidwest uit extensief weiland met plaatselijk zoute kwel. Sinds 2002 is een binnen dit deelgebied vallend plot geregeld geïnventariseerd door de VWG Schouwen-Duiveland. Ten behoeve van dit verslag zijn een aantal eerdere inventarisaties van dit deelgebied uit de periode 1988-2000, waarvan de basisgegevens op het Sovon-kantoor bewaard worden, alsnog vertoetst.

De kustbroedvogels worden sinds 1996 integraal

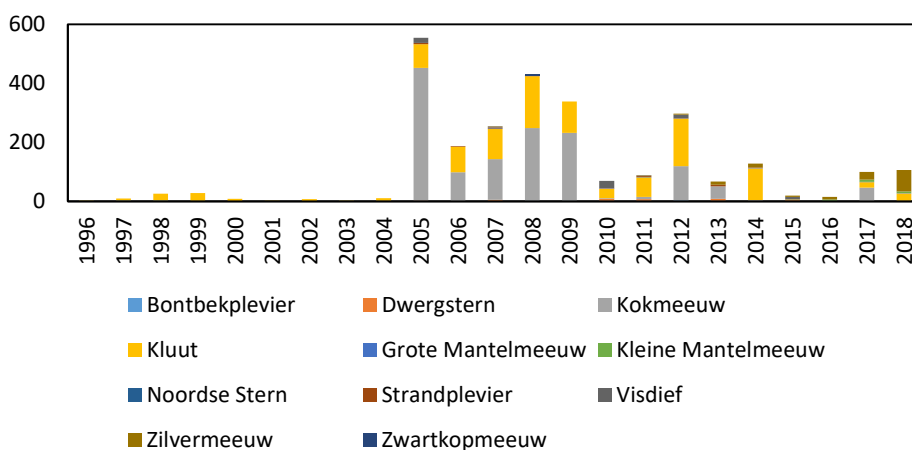
geteld in het hele telgebied Prunje-zuidwest. Liefst 6 van de 8 Natura 2000-doelsoorten, te weten Bontbekplevier, Strandplevier, Kluut, Visdief, Noordse Stern en Dwergstern hebben sinds 2004 in de Prunje-zuid gebroed. In 2018 waren van dat zestal alleen Bontbekplevier (1 paar) en Kluut (25) over. Dat is illustratief voor de afname van de kustbroedvogels in dit deelgebied sinds 2009. Het lot van de twee overgebleven N2000-doelsoorten stemt ook niet vrolijk: zowel bij de Kluut als bij de Bontbekplevier kwam geen enkel jong groot. De kluutenlegsels mislukten in de eifase, vermoedelijk door predatie. Er werd geen tweede broedpoging ondernomen. De enige kustbroedvogel die sterk toenam in 2018 was de Zilvermeeuw, waarvan 73 paren werden geteld. De Kleine Mantelmeeuw vestigde zich in 2015 en telde dit jaar 5 paren, die drie jongen groot brachten. Daarnaast broedde voor de vierde keer een paar Grote Mantelmeeuwen in het gebied; dit paar bracht drie jongen groot. De toename van de grote meeu-

Prunje Zuidwest

Figuur 4.2.13. Aantal territoria BMP-plot Prunje Zuidwest van N2000- en SNL-doelsoorten en van soorten van de Rode Lijst.

Kustbroedvogels Prunje-Zuidwest, 1996-2018

Figuur 4.2.14. Kustbroedvogels Prunje Zuidwest, 1996-2018.

wen is niet gunstig voor de overige kustbroedvogels in de omgeving. Zilvermeeuwen uit deze kolonie vangen de laatste jaren grote aantallen visdiefjongen in de Weeversinlaag.

Een groot deel van de Prunje-zuidoost valt onder het SNL-doeltype Zilt- en overstromingsgrasland. Uit de tellingen van de in het gebied gelegen BMP-plot van de VWG Schouwen-Duiveland blijkt dat SNL-doelsoorten als Graspieper, Veldleeuwerik, Grutto en Tureluur al voor de herinrichting talrijk waren en zich de eerste jaren na de herinrichting handhaafden of in aantal toenamen. Na 2010 namen vooral Tureluur en Grutto echter flink in aantal af. Bij andere weidevogels als Kievit en Scholekster zien we hetzelfde patroon. Helaas is de integrale kartering van het gebied in 2018 niet goed uit de verf gekomen, maar de mogelijke onderschatting van de werkelijke aantallen doet niets af aan de negatieve trend van de meeste weidevogels. Een geheel ander beeld is te zien bij de Brandgans. Die vestigde zich in 2009 als broedvogel en bleek in 2018 reeds 283 broedparen te tellen. Alleen de Prunje Noord telde nog meer Brandganzen. Ook de Grauwe Gans neemt duidelijk toe in de Prunje Zuidwest, maar blijft met 18 paar flink achter bij komeetachtige opkomst van de Brandgans.

Het belang van het gebied voor soorten van de Rode Lijst staat al enige jaren op een laag pitje.

Aanbevelingen beheer

De dichtheid aan grondbroeders in de Prunje Zuid vraagt om een prudente aanpak van de begrazing.

Daarom dient bezien te worden of het vee op een later tijdstip ingeschaard kan worden. Daarnaast kan langer vasthouden van water gunstige effecten hebben, al dient er wel een voldoende oppervlak aan kale of nauwelijks begroeide grond over te blijven. Indien veel kustbroedvogels broeden op de strook grond die momenteel droog valt na het afdalen van water in het voorjaar, is aanpassen van het waterbeheer wellicht minder wenselijk. Dit dient nader bestudeerd te worden. De forse predatie druk van de grote meeuwen (m.n. Zilvermeeuw) op de Visdieven is een punt van zorg.

Tabel 4.14. Aantallen broedvogels en dichtheid in Prunje Zuidwest (101 ha) in 2018.

Jaar	N2000	SNL	RL	2018	N/100 ha
Bergeend				3	3,0
Bontbekplevier	x		2	1	1,0
Brandgans				283	280,2
Ekster				1	1,0
Fazant				1	1,0
Graspieper		x	1	13	12,9
Grauwe Gans				18	17,8
Grote Mantelmeeuw			1	3	3,0
Grutto		x	1	10	9,9
Kievit				16	15,8
Kleine Mantelmeeuw				5	5,0
Kluut	x	x		25	24,8
Kokmeeuw				1	1,0
Nijlgans				2	2,0
Scholekster				11	10,9
Tureluur		x	1	10	9,9
Veldleeuwerik			1	7	6,9
Wilde Eend				1	1,0
Zilvermeeuw				73	72,3

Tabel 4.15. Aantallen broedvogels in BMP-telgebied 2688 (deel Prunje Zuidwest 41 ha), 1988-2018.

	N2000	SNL	RL	1988	1992	1995	2000	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2015	2018
Brandgans				0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	9	6	27	96
Graspieper		x	1	7	5	9	14	11	14	11	10	9	3	3	4	3	3	2	1	5	4
Grauwe Gans				0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	4	2	2	3	4	1	6	6
Grote Mantelmeeuw			1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	2	3
Grutto		x	1	6	16	17	25	22	17	24	15	17	12	8	7	4	6	3	6	2	4
Kievit				15	26	23	34	37	23	42	25	22	23	20	24	14	11	9	5	8	7
Kleine Mantelmeeuw				0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Kluut		x	x	3	5	6	8	8	12	6	87	119	48	145	30	13	19	36	8	8	26
Nijlgans				0	0	0	0	0	0	0	1	1	2	1	0	1	2	1	0	0	1
Scholekster				11	12	15	12	13	10	17	9	7	8	8	8	7	9	7	7	7	4
Tureluur		x	1	13	14	15	15	19	19	19	13	13	10	13	13	12	8	3	6	8	5
Veldleeuwerik			1	6	8	9	11	14	10	17	12	10	6	6	4	5	4	2	2	2	4
Zilvermeeuw				0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	7	3	4	13	42
Bergeend				4	5	6	5	2	4	4	6	4	5	4	1	1	3	1	3	2	0
Bontbekplevier		x	2	3	2	3	1	1	1	1	2	2	1	2	0	2	1	0	1	0	0
Bosrietzanger				0	0	0	0	1	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Dwergstern		x	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	2	7	2	5	0	0
Ekster				0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Fazant				0	0	0	4	4	2	3	1	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Gele Kwikstaart		x	1	1	1	1	2	1	1	0	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0
Houtduif				0	0	0	0	1	1	2	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Kleine Karekiet				1	4	3	3	4	1	4	0	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Kneu			1	0	0	0	0	1	0	1	1	1	0	0	0	0	0	0	1	0	0
Koekoek			2	0	0	0	0	1	1	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Kokmeeuw				0	0	0	0	0	0	0	21	50	18	181	27	2	2	15	0	0	0
Krakeend				0	0	1	2	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Kuifeend				0	0	15	1	6	2	1	2	1	1	3	2	1	1	0	0	0	0

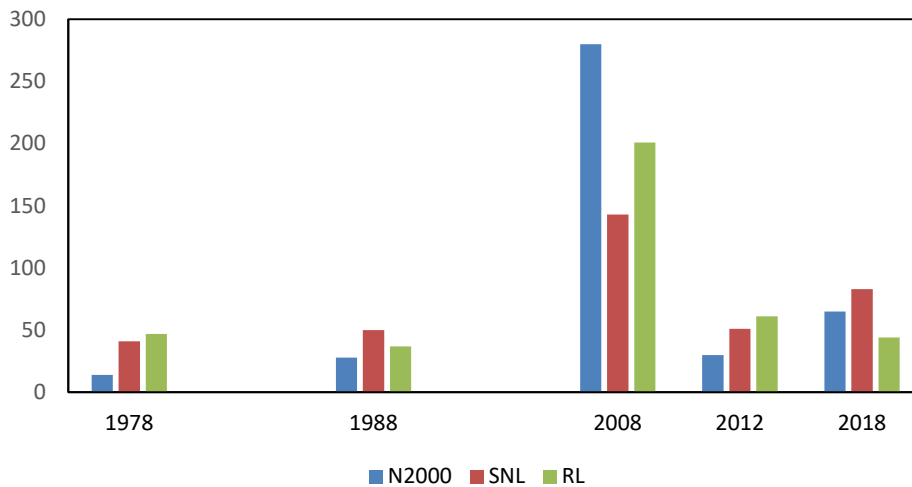
	N2000	SNL	RL	1988	1992	1995	2000	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2015	2018
Meerkoet				0	0	6	2	3	2	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Merel				0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Noordse Stern	x		3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	
Patrijs		x	2	1	0	0	1	1	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	
Putter				0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Rietgors				0	0	2	3	4	3	2	1	2	0	0	0	0	0	0	0	0	
Slobeend		x	2	1	1	6	1	2	2	1	3	0	0	0	1	0	0	0	2	3	
Soepgans				0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Strandplevier	x		3	0	0	1	0	0	0	0	0	3	5	1	1	1	2	0	0	0	
Tafeleend				0	0	0	0	0	0	0	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0	
Visdief	x		1	0	0	0	0	0	0	0	5	4	3	0	0	0	2	20	0	6	
Waterhoen				0	0	0	0	2	1	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	
Wilde Eend				0	0	0	4	8	4	9	4	3	2	2	1	3	2	2	2	1	
Wintertaling			2	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Wulp				0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	

4.2.8. Prunje Zuidoost (84 ha)

	Nsrt	Nterr	gewogen	waarde
Totaal				
N2000	2	65		1,6
SNL	5	83		5,0
RL	9	44	44	4,7

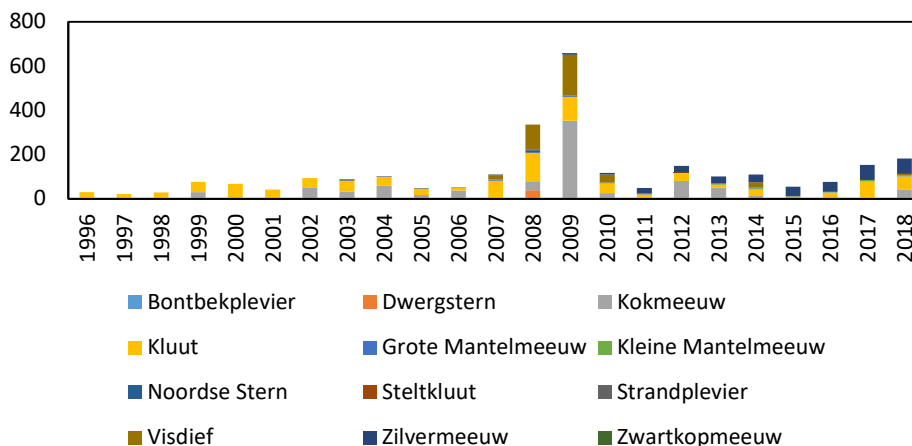
Dit deel van de Prunje bestond tot de herinrichting, kort na 2000, uit akker- en grasland met plaatselijk zoute kwel. De spuikom van Flauwers valt binnen het telgebied. Deze spuikom staat al meer dan een eeuw bekend als broedplaats voor kustbroedvogels. De meeste tijdens de broedvogelkarteringen in

Prunje Zuidoost

Figuur 4.2.15. Aantal territoria Prunje Zuidoost van N2000- en SNL-doelsoorten en van soorten van de Rode Lijst.

Kustbroedvogels Prunje-ZO & Spuikom Flauwers, 1996-2018

Figuur 4.2.16. Kustbroedvogels Prunje Zuidoost, 1996-2018.

1978 en 1988 vastgestelde kustbroedvogels waren dan ook daar te vinden. Na de herinrichting vestigden zich diverse kustbroedvogels in het gebied. De waarde voor N2000-doelsoorten nam daarmee navenant toe. Na 2009 verplaatsten een groot deel van de Kokmeeuwen en Visdieven zich alweer naar nieuw ontwikkelde locaties. De kortstondig in het gebied broedende Dwergstern verdween na 2010, de laatste Strandplevieren werden in 2015 gemeld. Bontbekplevieren ontbraken eveneens in 2017 en 2018. Anno 2018 waren nog twee N2000-doelsoorten over, te weten Kluut en Visdief. Op een eilandje in het oostelijk deel van het gebied nestelden 55 paar Kluten. Alle nesten mislukten in de ei-fase. Een kleine vestiging van vijf paar Visdieven op een eiland leverde één uitgevlogen jong op. De vier andere in 2018 het gebied broedende kustbroedvogels waren allen meeuwen. De Zilvermeeuw vestigde zich in 2003 in het gebied. Het aantal broedparen groeide sindsdien gestaag tot 69 in 2017 en 2018. Het broedsucces was slecht. Slechts elf vliegvlugge jongen werden waargenomen, wat overeenkomt met 0,16 jong/paar. Kleine Mantelmeeuwen vestigden zich in 2010 en nemen slechts mondjesmaat toe; dit jaar waren er vijf broedparen. Drie daarvan waren succesvol, drie jongen vlogen uit. Ook de Grote Mantelmeeuw vestigde zich in 2010 en broedt sindsdien bijna jaarlijks. Het broedpaar op het grote eiland in het centrale deel van het gebied ('Rykels Bevang') bracht dit jaar geen jongen groot.

Een groot deel van het telgebied valt onder het SNL-beheertype 'Zilt- en overstromingsgrasland'. Van de daarbij behorende doelsoorten werden, naast de Kluut, ook Gele Kwikstaart, Graspieper, Grutto en Tureluur vastgesteld. De populaties van deze soorten zijn stabiel, uitgezonderd de recent wat in aantal afgenomen Tureluur. Bij de overige weidevogels neemt de Scholekster licht af, terwijl de Kievit sinds 2008 een fors dalende trend vertoont. Opvallend is dat het aantal Veldleeuweriken al voor de eeuwwisseling fors onderuit ging; een herstel heeft niet plaats gevonden.

De opvallendste nieuwkomer in het gebied is de Brandgans. In 2012 had de soort zich net gevestigd en werden 2 broedparen geteld. In 2018 waren dat er al 120. Dat is weliswaar minder dan in de twee andere Prunje-telgebieden, maar wel een forse toename. Opvallend is dat het getelde aantal Grauwe Ganzen ten opzichte van 2012 halveerde: van 26 naar 13 paar. In het gebied broeden kleine aantallen van diverse soorten eenden. De opvallendste soort is de Tafeleend (1 paar); de Slobeend bleek voor het eerst in jaren afwezig te zijn. Zangvogels van rietruigte als Rietgors en de flink toegenomen Rietzanger zijn vooral aan de rand van de Spuikom en bij randsloten aan de westgrens te vinden. De waarde van de Prunje Zuidoost voor soorten van de Rode Lijst is, vergeleken met andere telgebieden langs de zuidkust, van een gemiddeld niveau.

Aanbevelingen beheer

Zie Prunje-zuidwest

Tabel 4.16. Aantallen broedvogels in de Prunje Zuidoost (84 ha) 1978-2018, alsmede de dichtheid in 2018.

Jaar	N2000	SNL	RL	1978	1988	2008	2012	2018	N/100 ha
Bergeend				5	2	13	13	2	2,4
Bosrietzanger				0	0	1	3	3	3,6
Brandgans				0	0	0	2	120	143,4
Gele Kwikstaart		x	1	3	3	1	1	1	1,2
Grasmus				0	0	0	0	1	1,2
Graspieper		x	1	10	6	7	7	9	10,8
Grauwe Gans				0	0	12	26	13	15,5
Grote Mantelmeeuw			1	0	0	0	0	1	1,2
Grutto		x	1	0	2	3	4	4	4,8
Heggenmus				0	0	0	1	ng	nvt
Holenduif				0	0	0	2	2	2,4
Houtduif				0	0	0	1	ng	nvt
Huismus			1	0	0	0	11	10	11,9
Kauw				0	0	0	9	3	3,6
Kievit				12	14	21	11	5	6,0
Kleine Karekiet				0	2	15	18	9	10,8
Kleine Mantelmeeuw				0	0	0	1	5	4,8
Kluut	x	x		14	27	114	21	60	81,2
Kneu			1	0	3	2	2	4	4,8
Knobbelzwaan				0	0	0	0	2	2,4
Koolmees				0	1	0	2	ng	nvt
Krakeend				0	0	1	0	1	1,2
Kuifeend				0	1	8	3	4	4,8
Meerkoet				0	0	12	7	4	4,8
Merel				0	1	0	5	ng	nvt
Nijlgans				0	0	1	1	1	1,2
Putter				0	0	0	4	3	3,6
Rietgors				0	0	3	4	4	4,8
Rietzanger				0	0	0	1	6	7,2

Jaar	N2000	SNL	RL	1978	1988	2008	2012	2018	N/100 ha
Scholekster				8	13	19	21	13	15,5
Soepgans				0	0	1	2	1	1,2
Spreeuw				0	0	0	1	3	3,6
Tafeleend				0	0	1	0	1	1,2
Tjiftjaf				0	0	0	3	ng	nvt
Tureluur		x	1	13	10	16	15	9	10,8
Turkse Tortel				0	0	0	1	1	1,2
Veldleeuwerik			1	20	2	3	4	3	3,6
Vink				0	0	0	1	ng	nvt
Visdief	x		1	0	0	113	7	5	3,6
Wilde Eend				7		19	13	ng	nvt
Winterkoning				0	0	0	4	1	1,2
Witte Kwikstaart				0	1	2	2	1	1,2
Zilvermeeuw				0	0	1	28	69	87,2
Zwartkop				0	0	0	1	2	2,4

Tabel 4.17. Voormalige broedvogels Prunje Zuidoost 1978-2018.

Jaar	N2000	SNL	RL	1978	1988	2008	2012	2018
Slobeend	x	2	0	2	2	2	3	0
Wintertaling		2	0	0	0	0	0	0
Patrijs	x	2	1	0	0	0	0	0
Fazant			0	0	1	0	0	0
Waterhoen			5	2	2	1	0	0
Steltkluut		1	0	0	0	1	0	0
Bontbekplevier	x	2	0	1	2	1	0	0
Strandplevier	x	3	0	0	4	0	0	0
Kokmeeuw			10	6	43	36	0	0
Dwergstern	x	2	0	0	36	0	0	0
Noordse Stern	x	3	0	0	11	1	0	0
Koekoek		2	0	1	0	0	0	0
Torenavalk		2	0	0	0	0	0	0
Zwarte Kraai			0	0	1	1	0	0
Boerenwaluw		1	0	6	0	0	0	0
Staatmees			0	0	0	1	0	0
Spotvogel		1	0	1	1	3	0	0
Zanglijster			0	0	0	1	0	0
Ringmus		1	0	0	0	1	0	0
Groenling			0	0	0	1	0	0

4.2.9. Weevers Inlaag (40 ha)

	Nsrt	Nterr	gewogen	waarde
Totaal	18	332		
N2000	4	276		27,7
SNL	4	30		3,0
RL	7	287	296	51,9

De Weevers Inlaag is een van de ultieme vogelinlagen waar in vroeger jaren het vogelarij-bedrijf werd uitgeoefend. In de jaren negentig werd de waterkwaliteit verbeterd en werden de vervallen eilanden hersteld. Sindsdien is de Weevers Inlaag weer een belangrijke broedlocatie voor kustbroedvogels, speciaal voor Visdieven. In 2018 broedden voor het zeventiende achtereenvolgende jaar meer dan 200 paar Visdieven op het eiland of 'hil' in de inlaag (261 paar om precies te zijn). Naast de Visdief nestelen ook de

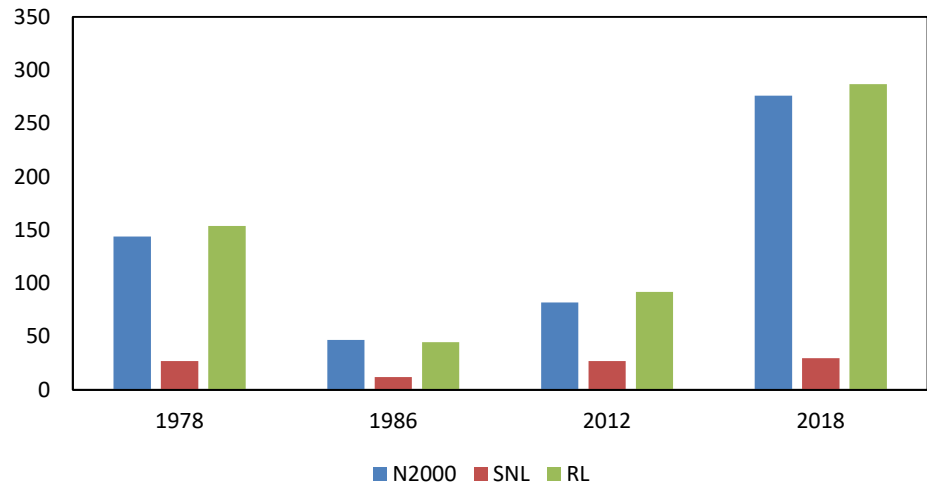
N2000-doelsoorten Bontbekplevier (2 paar), Kluut (10) en Noordse Stern (3) in de Weevers. Daarmee is de waarde van deze inlaag voor N2000-doelsoorten bijzonder groot.

De waarde van de inlaag voor de doelsoorten van het beheertype Zilt- en overstromingsgrasland valt daarbij in het niet. Toch is deze in vergelijking met de 23 andere telgebieden gemiddeld. Goed scorende SNL-doelsoorten zijn Graspieper (11 paar) en Tureluur (8). De waarde voor soorten van de Rode Lijst is erg groot, waarbij de kolonie Visdieven een cruciale rol speelt.

Scholeksters zijn met 8 paar redelijk algemeen, maar Kieviten zijn schaars. Opvallend is dat er niet al te veel eenden broeden in deze waterrijke inlaag. Wel deden liefst vijf paar Knobbelzwanen een broedpoging; enkele paren brachten jongen groot.

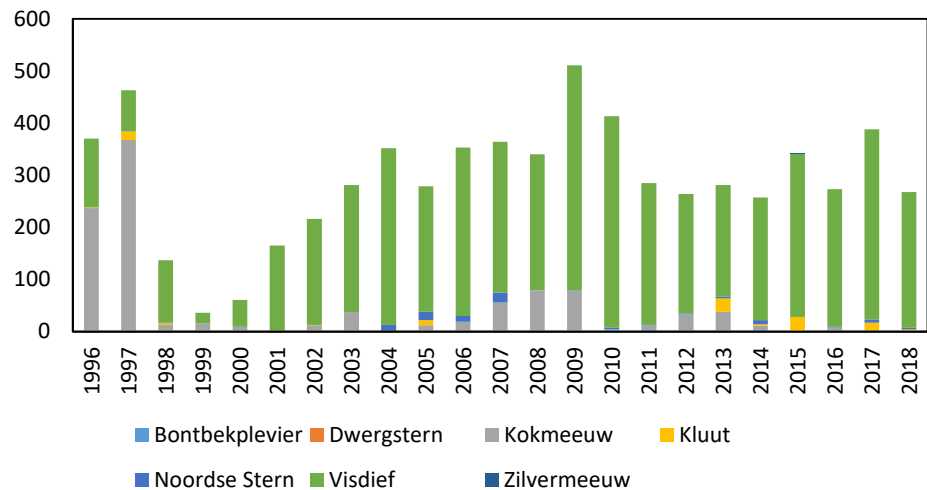
Weevers Inlaag

Figuur 4.2.17. Aantal territoria Weevers Inlaag van N2000- en SNL-doelsoorten en van soorten van de Rode Lijst.

Weevers Inlaag, kustbroedvogels 1996-2018

Figuur 4.2.18. Kustbroedvogels Weevers Inlaag, 1996-2018.

Tabel 4.18. Aantallen broedvogels in de Weevers Inlaag (40 ha) 1978-2018, alsmede de dichtheid in 2018.

	N2000	SNL	RL	1978	1986	2012	2018	N/100 ha
Bergeend				3	4	7	5	12,5
Bontbekplevier	x		2	0	0	1	2	5,0
Fuut				0	0	0	1	2,5
Graspieper		x	1	7	ng	7	11	27,5
Grauwe Gans				0	0	14	ng	nvt
Kievit				6	5	1	2	5,0
Kluut	x	x		12	2	9	10	25,0
Knobbelzwaan				1	1	2	5	12,5
Kokmeeuw				65	105	4	1	2,5
Krakeend				0	3	0	1	2,5
Kuifeend				2	7	5	2	5,0
Meerkoet				1	2	0	4	10,0
Noordse Stern	x		3	2	0	1	3	7,5
Scholekster				7	7	8	8	20,0
Slobeend		x	2	2	4	0	1	2,5
Tureluur		x	1	5	6	10	8	20,0
Veldleeuwerik			1	7	nvt	1	1	2,5
Visdief	x		1	130	45	71	261	652,5
Wilde Eend				15	0	12	2	5,0

Tabel 4.19. Voormalige broedvogels Weevers Inlaag 1978-2018.

	N2000	SNL	RL	1978	1986	2012	2018
Gele Kwikstaart		x	1	1	0	0	0
Grutto		x	1	0	0	1	0
Nijlgans				0	0	2	0
Tapuit			3	0	1	0	0
Waterhoen				2	3	0	0

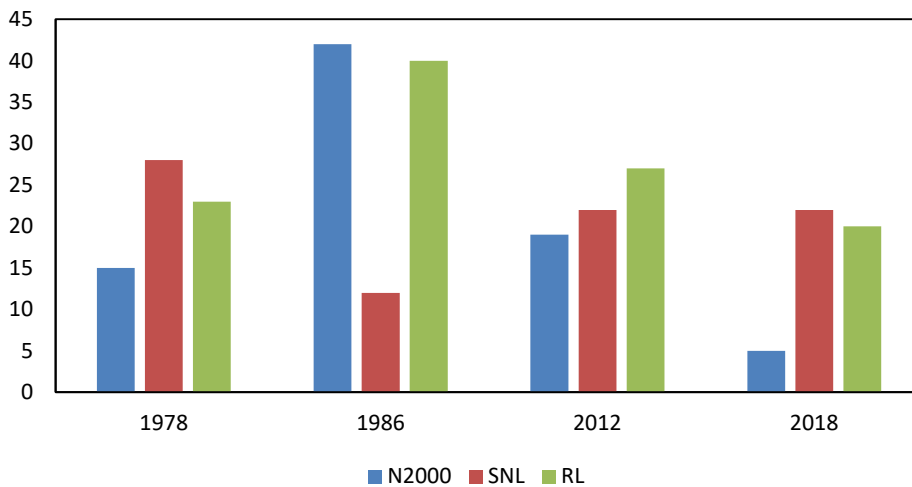
4.2.10. Flaauwers Inlaag (37 ha)

	Nsrt	Nterr	gewogen	waarde
Totaal	17	73		
N2000	2	5		0,3
SNL	4	22		2,4
RL	5	20	23	3,1

Net als in de naastgelegen Weevers Inlaag is de Flaauwers Inlaag in de jaren negentig in oude luister hersteld. Ook hier resulteerde dat in de terugkeer van koloniebroedende kustbroedvogels, met als apotheose de terugkeer van de Grote Stern, een van de karakteristieke inlaagbroeders uit de tijd van de vogelarij. Tussen 2004 en 2015 werd jaarlijks gebroed in de Flaauwers Inlaag, met een piek van 2023 paren in 2007. Na 2007 namen de aantallen snel af en na 2015 (370 paar) is de Grote Stern weer als broedvogel verdwenen uit de inlaag. 2018 was een beroerd jaar voor kustbroedvogels in de Flaauwers. Er werden slechts vijf broedparen van N2000-doelsoorten vastgesteld, vier van de Kluut en één van

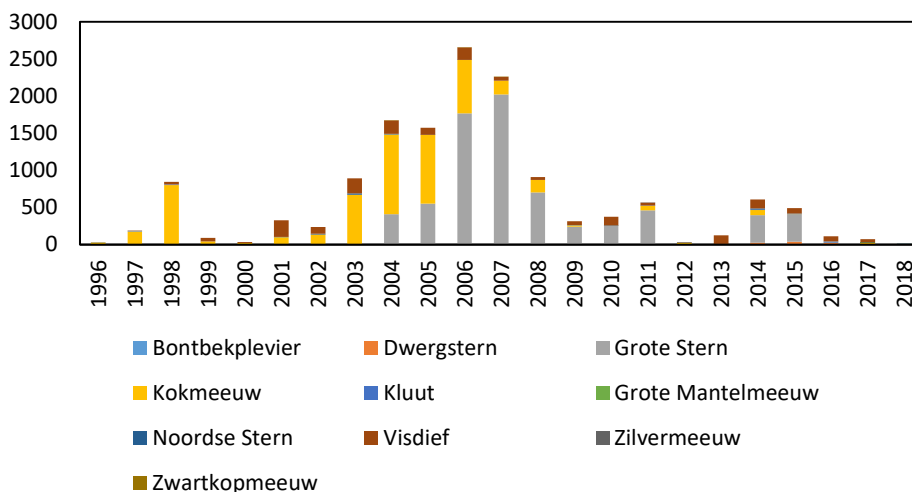
de Noordse Stern. De enige andere kustbroedvogel was de Kokmeeuw, waarvan een magere 10 paren tot broeden kwamen. Naast de weer verdwenen Grote Stern valt de teloorgang van de Visdief op. De aantallen van deze stern schommelen van jaar tot jaar, maar er is wel sprake van een negatieve trend. Dit jaar ontbrak de soort voor het eerst sinds 1996 geheel. De sterke afname van de kustbroedvogels in de Flaauwers Inlaag ligt deels aan het ontstaan van goed broedhabitat elders langs de zuidkust, maar problemen met verruiging en –vooral- predatie op het belangrijkste broedeiland spelen een grote rol. De waarde voor de SNL-doelsoorten van Zilt- en overstromingsgrasland, waartoe een groot deel van de inlaag behoort, is redelijk groot. Vier van de 12 doelsoorten van dit beheertype werden aangetroffen, waarvan de Graspieper met 12 paar de talrijkste was, gevolgd door Tureluur (5) en Kluut (4). De weidevogels vertonen geen duidelijke trend. Twee paar Futen overzomerden in de inlaag, maar hebben niet gebroed. De Knobbelzwaan (drie paren) deed dat wel.

Flaauwers Inlaag

Figuur 4.2.19. Aantal territoria Flaauwers Inlaag van N2000- en SNL-doelsoorten en van soorten van de Rode Lijst.

Flaauwers Inlaag, kustbroedvogels 1996-2018

Figuur 4.2.20. Kustbroedvogels Flaauwers Inlaag, 1996-2018.

De waarde van de Flaauwers Inlaag voor soorten van de Rode Lijst is het grootst in jaren dat er veel kustbroedvogels als Grote Stern en Visdief broeden.

Zonder deze twee iconen bleven er dit jaar toch nog vijf Rode Lijst-soorten over. Vergeleken met andere telgebieden was de Rode Lijst-waarde gemiddeld.

Tabel 4.20. Aantallen broedvogels in de Flaauwers Inlaag (37 ha) 1978-2018, alsmede de dichtheid in 2018.

	N2000	SNL	RL	1978	1986	2012	2018	N/100 ha
Bergeend				4	3	8	6	16,2
Fuut				0	0	0	2	5,4
Graspieper		X	1	7		5	12	32,4
Grauwe Gans				0	0	11	ng	nvt
Grote Mantelmeeuw			1	0	0	0	1	2,7
Kievit				4	1	2	3	8,1
Kluut	X	X		14	7	7	4	10,8
Knobbelzwaan				1	1	2	3	8,1
Kokmeeuw				75	70	18	10	27,0
Krakeend				0	1	0	1	2,7
Kuifeend				1	9	2	2	5,4
Meerkoet				0	3	1	3	8,1
Noordse Stern	X		3	0	0	0	1	2,7
Scholekster				8	6	12	7	18,9
Slobeend		X	2	1	1	0	1	2,7
Tureluur		X	1	5	3	10	5	13,5
Wilde Eend				15	8	8	12	32,4

Tabel 4.21. Voormalige broedvogels Flaauwers Inlaag 1978-2018.

	N2000	SNL	RL	1978	1986	2012	2018
Bontbekplevier	X		2	1	0	0	0
Gele Kwikstaart		X	1	1	1	0	0
Kleine Karekiet				0	0	2	0
Kneu				0	0	1	0
Nijlgans				0	0	1	0
Patrijs			2	1	0	0	0
Rietgors				0	0	4	0
Rietzanger				0	0	1	0
Veldleeuwerik			1	7	0	0	0
Visdief	X		1	0	35	12	0
Waterhoen				1	2	0	0

4.2.11. Prommelsluis (61 ha)

	Nsrt	Nterr	gewogen	waarde
Totaal	36	224		
N2000	1	2		0,0
SNL	8	33		4,3
RL	8	36	43	5,7

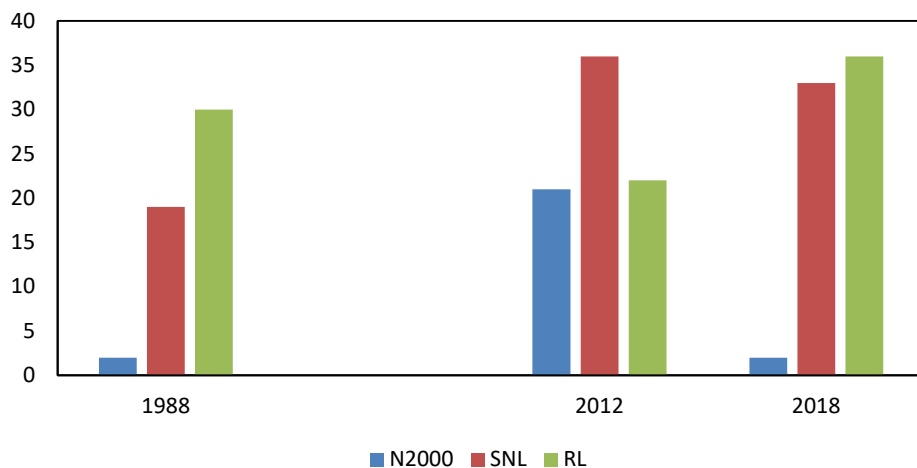
Deze voormalige landbouwgronden werden in de winter van 2009-2010 heringericht in het kader van Plan Tureluur. Ten opzichte van de enige bekende broedvogelkartering van voor de herinrichting (uit 1988) blijkt dat de waarde van het gebied voor kustbroedvogel fors is toegenomen. De N2000-doelsoorten als Kluut, Bontbek- en Strandplevier piekten kort na de herinrichting. Inmiddels vergaat het de doelsoorten weer beduidend minder goed in dit telgebied: in 2018 werd slechts een enkel paar Kluten vastgesteld. Van de overige kustbroedvogels vestigde de Kokmeeuw tussen 2010-2012 een enkele tientallen paren tellende kolonie, maar sindsdien is de soort weer verdwenen. De Zilvermeeuw nam het stokje over, in 2018 waren er 30 paren aanwezig.

De Kleine Mantelmeeuw (2 paar) broedde voor de tweede keer in het gebied.

De waarde van Prommelsluis voor doelsoorten van het SNL-beheertype Zilt- en overstromingsgrasland is behoorlijk. Acht van de 12 bij dit beheertype behorende doelsoorten werden vastgesteld, Graspieper (13 paar), Tureluur (6) en Slobeend (6) waren daarvan het talrijkst. Een andere SNL-doelsoort is de Patrijs. In het zuidelijk deel van dit telgebied werd het enige territorium van de hele zuidkust-kartering opgetekend. Veel SNL-doelsoorten staan ook op de Rode Lijst. De waarde van het gebied voor Rode Lijst-soorten is dus eveneens behoorlijk. Prommelsluis bevat goed broedhabitat voor eenden. Naast de al genoemde Slobeend doen ook nieuwkomer Krakkeend (5 paar) en de Kuifeend (12) het goed in dit telgebied. Bovendien werd een territorium van de langs de zuidkust schaarse Tafeleend vastgesteld. Ganzen bleken ten opzichte van 2012 fors toegenomen; zowel de Grauwe Gans(20 paar) als de nieuw gevestigde Brandgans (16) en Grote Canadese Gans (1).

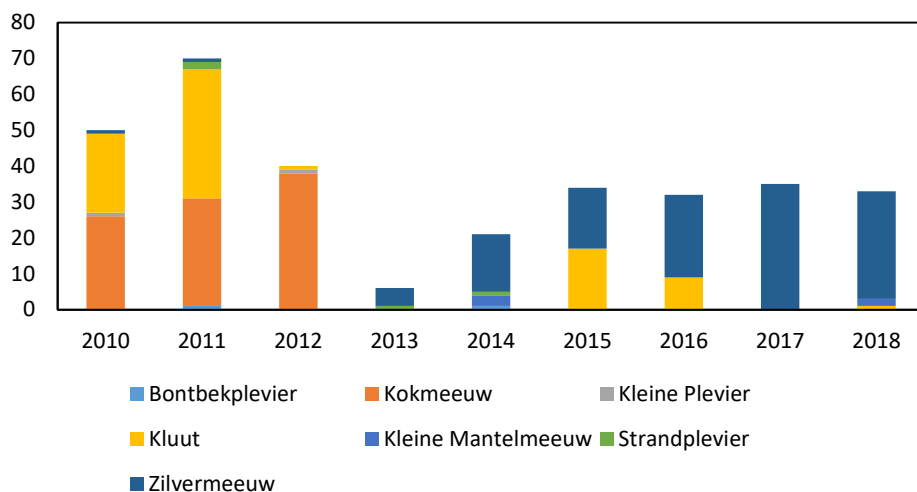

Prommelsluis

Figuur 4.2.21. Aantal territoria Prommelsluis van N2000- en SNL-doelsoorten en van soorten van de Rode Lijst.

Prommelsluis, kustbroedvogels 2010-2018

Figuur 4.2.22. Kustbroedvogels Prommelsluis, 2010-2018.

Tabel 4.22. Aantallen broedvogels in Prommelsluis (61 ha) 1988-2018, alsmede de dichtheid in 2018.

	N2000	SNL	RL	1988	2012	2018	N/100 ha
Bergeend				3	5	13	21,3
Bosrietzanger				0	0	2	3,3
Brandgans				0	0	16	26,2
Fazant				0	0	4	6,6
Gele Kwikstaart		x	1	4	0	3	4,9
Grasmus				0	0	3	4,9
Graspieper		x	1	6	4	13	21,3
Gauwe Gans				0	1	20	32,8
Grote Canadese Gans				0	0	1	1,6
Grutto		x	1	0	2	1	1,6
Holenduif				0	0	1	1,6
Kievit				4	11	5	8,2
Kleine Karekiet				0	1	6	9,8
Kleine Mantelmeeuw				0	0	2	3,3
Kleine Plevier		x		0	2	1	1,6
Kluut	x	x		2	19	2	3,3
Kneu			1	1	0	3	4,9
Knobbelzwaan				0	1	3	4,9
Krakeend				0	0	5	8,2
Kuifeend				3	4	12	19,7
Meerkoet				1	5	6	9,8
Nijlgans				0	1	3	4,9
Patrijs		x	2	0	0	1	1,6
Putter				0	0	1	1,6
Rietgors				0	0	3	4,9
Rietzanger				0	0	3	4,9

	N2000	SNL	RL	1988	2012	2018	N/100 ha
Scholekster				6	6	13	21,3
Slobeend		x	2	0	1	6	9,8
Soepgans				0	0	3	4,9
Tafeleend				0	1	1	1,6
Tureluur		x	1	7	8	6	9,8
Veldleeuwerik			1	5	5	3	4,9
Waterhoen				1	0	1	1,6
Wilde Eend					7	26	42,6
Witte Kwikstaart				0	0	2	3,3
Zilvermeeuw				0	0	30	49,2

Tabel 4.23. Voormalige broedvogels Prommelsluis 1988-2018.

	N2000	SNL	RL	1988	2012	2018
Boerenzwaluw			1	1	0	0
Bontbekplevier	x		2	0	1	0
Kokmeeuw				0	38	0
Ringmus			1	6	0	0
Strandplevier	x		3	0	1	0

4.2.12. Pikgat (54 ha)

	Nsrt	Nterr	gewogen	waarde
Totaal	34	2543		47,3
N2000	5	267		24,8
SNL	6	62		6,9
RL	11	276	340	69,5

De herinrichting van dit voormalige landbouwgebied startte in 2005 en werd afgerond in 2013. Al snel werd dit deelgebied ontdekt door diverse kustbroedvogels. Zo broedde in bijna alle jaren tussen 2008 en 2018 meer dan 500 paar Kokmeeuwen in het gebied. In 2018 was het Pikgat een van de rijkste deelgebieden voor kustbroedvogels langs de zuidkust. Zo kende het gebied de op een na hoogste waarde voor N2000-doelsoorten van de 24 onderzochte telgebieden. Die hoge score is te danken aan de kolonies van Visdief (207 paar) en Noordse Stern (30). De kolonie Visdieven was de op een na grootste van de gehele zuidkust, die van de Noordse Stern veruit de grootste. Helaas valt over het broedsucces van beide sterns minder positiefs te melden: alle nesten mislukten in de eifase.

Naast de sterns waren de kolonies van Kokmeeuw (1756 paar) en Zwartkopmeeuw (184 paar) aspectbepalend. Voor beide meeuwensoorten betrof het de grootste kolonie van de zuidkust in 2018. De omvang van de kolonie Zwartkopmeeuwen is helemaal uniek: nooit eerder werd een kolonie van meer dan 100 paar vastgesteld op Schouwen-Duiveland. Het broedsucces van de Kokmeeuwen was bovengemiddeld met 0,7 jong per paar, dat van de Zwartkopmeeuwen bedroeg een voor de Delta normale 0,5 jong per paar.

Zilvermeeuw en Kleine Mantelmeeuw kwamen

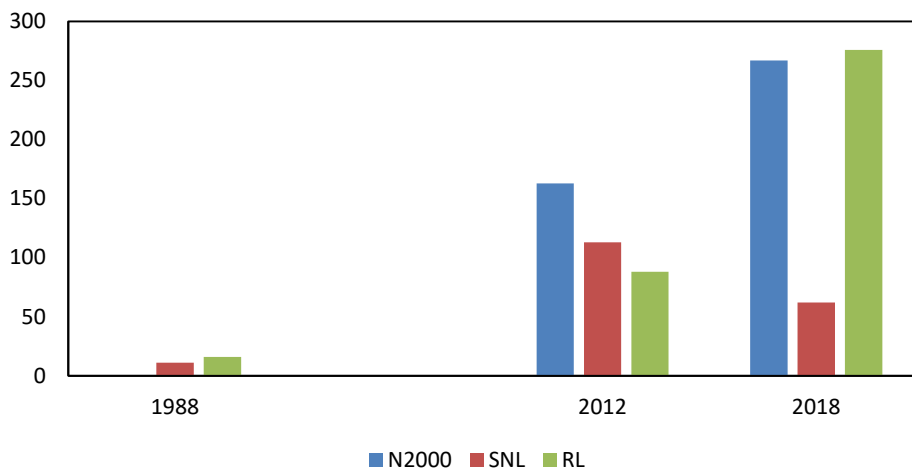
eveneens tot broeden, maar de populatie van deze elders langs de zuidkust zo in opmars zijnde soorten bleef beperkt tot enkele paren. Voorts broedde voor het vierde opeenvolgende jaar een paar Grote Mantelmeeuwen in het gebied.

Dat de waarde van het Pikgat voor het SNL-doeltype Zilt- en overstromingsgrasland wat achter blijft bij die voor de N2000-doelsoorten, ligt wellicht vooral aan het feit dat grote delen van het gebied niet geheel aan de beschrijving van dit habitatype voldoen. Desondanks staat de gevonden waarde van 6,9 voor de kwalificerende SNL-doelsoorten op de zesde plaats van alle 23 telgebieden. De waarde van het Pikgat voor soorten van de Rode Lijst is groot: de gevonden Rode Lijst-waarde van 69,5 is de hoogste van alle onderzochte telgebieden! Voor een groot deel is dat te danken aan de al genoemde Visdief en Noordse Stern, daarnaast spelen onder meer Tureluur (16 paar) en Graspieper (13) een rol. Van een weidevogelgemeenschap is niet echt sprake, maar desondanks zijn, naast de genoemde Rode Lijst-soorten Scholekster (15), Kievit (7) en Grutto (2) wel vertegenwoordigd. Naast de kustbroedvogels is een aspectbepalende rol weggelegd voor de ganzen. Speciaal de Brandgans bleek verspreid over het hele gebied te broeden met in totaal tenminste 189 paren. Ten opzichte van de 7 paren in 2012 is dat een forse toename. De Grauwe Gans nam toen van 11 paar in 2012 tot 25 nu. Het broedsucces van de Brandgansen was groot, maar het gros van de jongen overleefde de warme en droge julimaand niet. Een andere opvallende broedvogel in het Pikgat was de Lepelaar. Op een van de eilanden kwamen vijf paar tot broeden. Bij een illegale, tegen de talrijke broedende ganzen gerichte actie werden eind april ook de eieren van de Lepelaars vertrappt. Bij de eer-

ste vestiging van de Lepelaar in het gebied in 2017 was dit ook gebeurd (Werkgroep Lepelaar/www.natuurmonumenten.nl). Gelukkig produceerden ver-

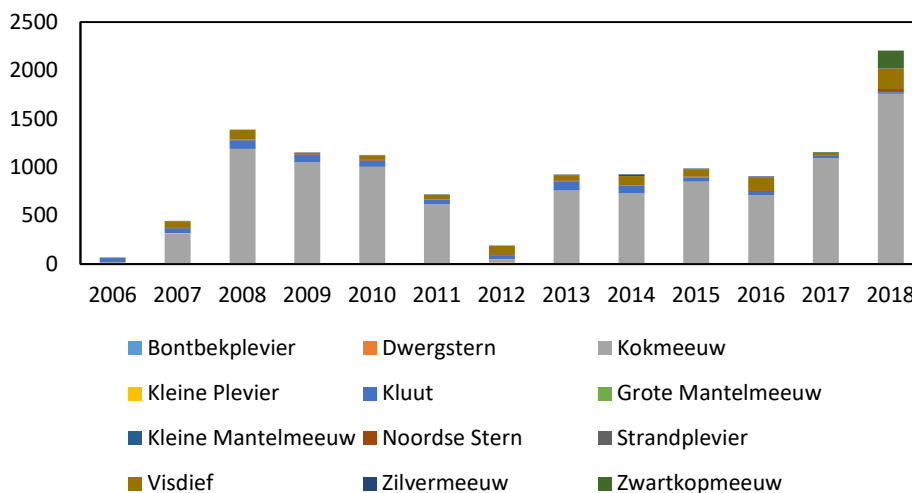
schillende paren een nieuw legsel en vlogen er toch enkele jongen uit. (med. M. Hoekstein).

Pikgat

Figuur 4.2.23. Aantal territoria Pikgat van N2000- en SNL-doelsoorten en van soorten van de Rode Lijst.

Pikgat, kustbroedvogels 2006-2018

Figuur 4.2.24. Kustbroedvogels Pikgat, 2006-2018.

Tabel 4.24. Aantallen broedvogels in Pikgat (54 ha) 1988-2018, alsmede de dichtheid in 2018.

	N2000	SNL	RL	1988	2012	2018	N/100 ha
Bergeend				1	1	7	13,0
Bontbekplevier	x		2	0	3	1	1,9
Brandgans				0	9	189	350,0
Dwergstern	x		2	0	14	1	1,9
Gele Kwikstaart		x	1	1	0	1	1,9
Graspieper		x	1	6	5	13	24,1
Grauwe Gans				0	11	25	46,3
Grote Canadese Gans				0	0	1	1,9
Grote Mantelmeeuw			1	0	0	1	1,9
Grutto		x	1	0	4	2	3,7
Kievit				3	12	7	13,0
Kleine Karekiet				0	0	7	13,0
Kleine Mantelmeeuw				0	0	3	5,6
Kluut	x	x		0	97	28	51,9
Knobbelzwaan				0	0	2	3,7
Kokmeeuw				0	240	1756	3251,9
Krakeend				0	0	1	1,9
Kuifeend				0	6	10	18,5
Lepelaar				0	0	5	9,3
Meerkoet				0	0	2	3,7
Nijlgans				0	1	1	1,9
Noordse Stern	x		3	0	10	30	55,6

	N2000	SNL	RL	1988	2012	2018	N/100 ha
Rietgors				0	0	1	1,9
Rietzanger				0	0	1	1,9
Scholekster				4	11	15	27,8
Slobeend		x	2	0	0	2	3,7
Tureluur		x	1	4	7	16	29,6
Veldleeuwerik			1	5	6	2	3,7
Visdief	x		1	0	38	207	383,3
Wilde Eend				0	6	16	29,6
Zilvermeeuw				0	2	5	9,3
Zwartkopmeeuw				0	0	184	340,7

Tabel 4.25. Voormalige broedvogels Pikgat 1988-2018.

	N2000	SNL	RL	1988	2012	2018	N/100 ha
Fazant				1	0	0	0,0
Houtduif				2	0	0	0,0
Ringmus			1	3	0	0	0,0
Strandplevier	x		3	0	1	0	0,0
Witte Kwikstaart				1	1	0	0,0

4.2.13. Gasthuisbevang (166 ha)

	Nsrt	Nterr	gewogen	waarde
Totaal	40	838		5,1
N2000	4	240		5,8
SNL	8	260		12,5
RL	13	99	116	9,1

Het Gasthuisbevang is een van de laatst ingerichte delen van Plan Tureluur. In 2014 werd de herinrichting van het voormalige landbouwgebied afgerond. De resultaten voor kustbroedvogels en in iets mindere mate weidevogels liegen er niet om: van de 23 onderzochte deelgebieden stond het Gasthuisbevang in 2018 op de zevende plaats qua belang voor N2000-doelsoorten en Rode Lijst-soorten en op de tweede plaats voor SNL-doelsoorten. Het verschil in vogelwaarden van de kartering in 2012 (kort voor de herinrichting) met die van 2016 en 2018 is evident. Het Gasthuisbevang is, kortom, een succesverhaal. In 2018 werd dit geaccentueerd met een broedgeval van de meest zeldzame tijdens de integrale kartering van de zuidkust vastgestelde soort: de Steltkluit. Misschien nog indrukwekkender waren de liefst 221 paar Kluten in het gebied, veruit de hoogste gebiedssom van alle telgebieden. Datzelfde kan gezegd van de 8 paar Strandplevieren. De meeste Kluten nestelden in kleine clusters verspreid op de eilandjes in het gebied. Op 12 juni liepen er 256 vliegvlugge jonge kluten en 13 kleine pullen rond. Hiermee komt het broedsucces op een bovengemiddeld aantal van 1,16 jong per paar. Vier paar Strandplevieren wisten in totaal vijf jongen vliegvlug te brengen, de andere paren waren niet succesvol. De eveneens aanwezige Kleine Plevier en Bontbekplevier waren minder succesvol. De drie territoriale paren van de Kleine Plevier waren in juni verdwenen; waarnemingen van de Bontbekplevier bleven beperkt tot een solitaire

baltsend ex in mei. Twee soorten sterns kwamen tot broeden, maar niet in groot aantal en helaas ook niet succesvol. Van de op 30 mei getelde 16 Visdieflegsels werd bij latere bezoeken geen spoort teruggevonden. Ook twee pas in juni ontdekte broedparen van de Dwergstern waren niet succesvol. Waarschijnlijk ging het hier om een hervestiging van vogels die elders al een eerdere broedpoging zagen mislukken). De sterkte verdroging van het gebied in de loop van het seizoen speelt mogelijk een rol bij het mislukken van de sternlegsels.

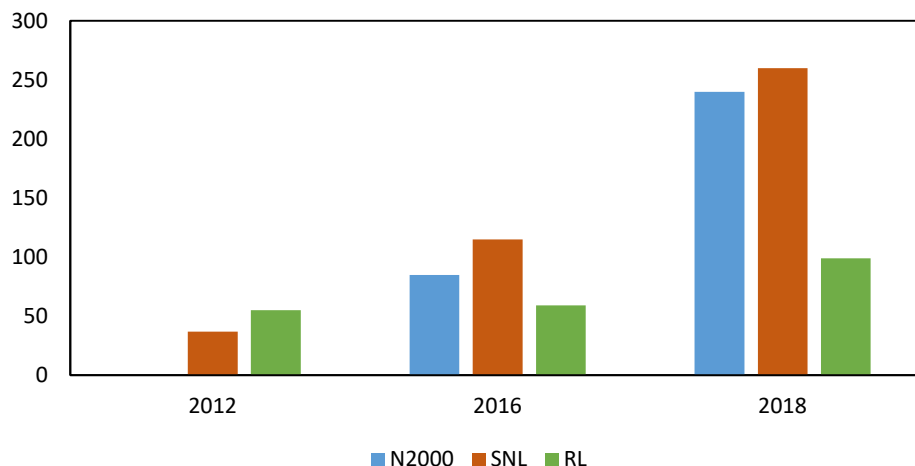
De talrijkste broedvogel van het Gasthuisbevang was de Kokmeeuw (461 paar). De kolonie bevond zich op een aan de westkant van het gebied gelegen eiland, dat gedurende het broedseizoen flink begroeid raakt met riet en wilgenroosje. Op 25 juni werden er minimaal 125 vliegvlugge jongen waargenomen. Tussen de Kokmeeuwen waren 3 paar Zwartkopmeeuwen aanwezig, die minimaal één vliegvlug jong grootbrachten.

De hoge score van de SNL-doelsoorten voor Zilt- en overstromingsgrasland is, naast al die Kluten, vooral te danken aan de Grutto (7 paar), Kleine Plevier (3), Slobeend (6), Tureluur (10) en Zomertaling (1). Een andere, opvallend goed scorende weidevogel is de Veldleeuwerik. Die deed het in 2016 al goed, maar was nu met 39 paar (dichtheid 23, 5 paar/100 ha) nergens in het onderzochte deel van de zuidkust talrijker. Broedvogels van open water zijn na de herinrichting toegenomen, maar niet buitensporig talrijk Zo werden 13 paar Meerkoeten en 11 paar Kuifeenden gemeld. De opvallendste broedvogel van open water was de Geoorde Fuut (1 paar), een zeer zeldzame, niet-jaarlijkse broedvogel op Schouwen-Duiveland. Op 7 juni werd een paar Pijlstaarten ont-

dekt, maar verdere aanwijzingen voor ene broedgeval ontbreken Een vrouwtje Pijlstaart werd tot ver in het broedseizoen opgemerkt (med. H. van der Wal), maar aanwijzingen voor broeden ontbreken (med. H. van der Wal). Door het ontbreken van rietvege-

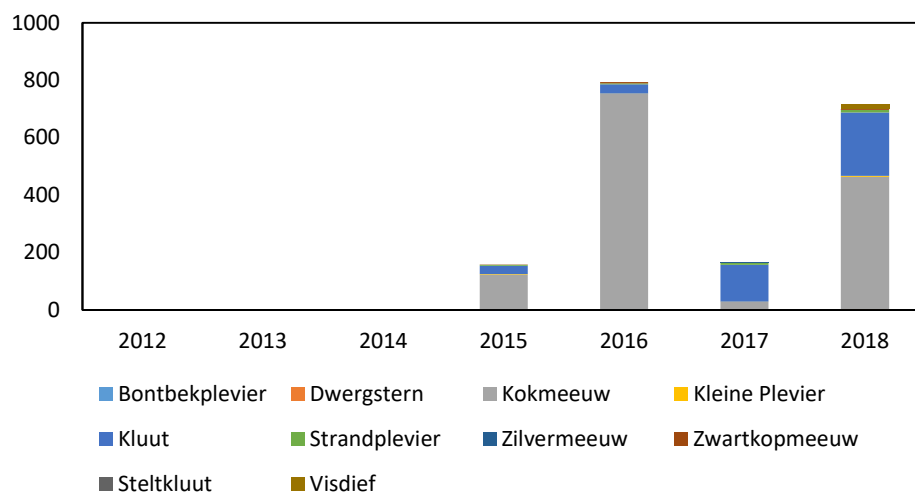
taties zijn soorten als Kleine Karekiet en Rietgors schaars. De sterke openheid van het Gasthuisbevang wordt geaccentueerd door het schaarse voorkomen van soorten van opgaande begroeiing.

Gasthuisbevang

Figuur 4.2.25. Aantal territoria Gasthuisbevang van N2000- en SNL-doelsoorten en van soorten van de Rode Lijst.

Gasthuisbevang, kustbroedvogels 2012-2018

Figuur 4.2.26. Kustbroedvogels Gasthuisbevang, 2012-2018.

Tabel 4.26. Aantallen broedvogels in het Gasthuisbevang (166 ha) 2016-2018, alsmede de dichtheid in 2018.

	N2000	SNL	RL	2012	2016	2018	N/100 ha		N2000	SNL	RL	2012	2016	2018	N/100 ha	
Bergeend				13	21	21	12,7	Krakeend				0	0	6	3,6	
Brandgans				0	1	21	12,7	Kuifeend				6	3	11	6,6	
Dwergstern	x		2	0	0	1	0,6	Meerkoet				2	3	13	7,8	
Gele Kwikstaart		x	1	4	7	5	3,0	Merel				0	1	1	0,6	
Geoorde Fuut				0	0	1	0,6	Nijlgans				1	1	2	1,2	
Grasmus				0	2	2	1,2	Putter				0	1	1	0,6	
Graspieper		x	1	17	12	9	5,4	Rietgors				0	0	1	0,6	
Grauwe Gans				0	1	6	3,6	Scholekster				15	13	19	11,4	
Grutto		x	1	3	5	7	4,2	Slobeend		x	2	2	0	6	3,6	
Houtduif				0	1	1	0,6	Soepeend				0	0	1	0,6	
Kievit				23	23	33	19,9	Steltkluut				1	0	0	1	0,6
Kleine Karekiet				0	1	1	0,6	Strandplevier	x		3	0	0	4	2,4	
Kleine Plevier		x		0	2	1	0,6	Tafeleend				0	1	1	0,6	
Kluut	x	x		0	83	221	133,0	Tureluur		x	1	8	6	10	6,0	
Kneu			1	0	0	1	0,6	Veldleeuwerik				1	18	27	39	23,5
Knobbelzwaan				0	0	1	0,6	Visdief	x		1	0	2	14	8,4	
Kokmeeuw				0	490	461	277,7	Wilde Eend				29	26	9	5,4	

	N2000	SNL	RL	2012	2016	2018	N/100 ha
Winterkoning				0	1	1	0,6
Wintertaling			1	0	0	1	0,6
Witte Kwikstaart				0	1	1	0,6
Zomertaling	x	3		0	0	1	0,6
Zwartkopmeeuw				0	1	3	1,8

Tabel 4.27. Voormalige broedvogels Gasthuisbevang 2016-2018.

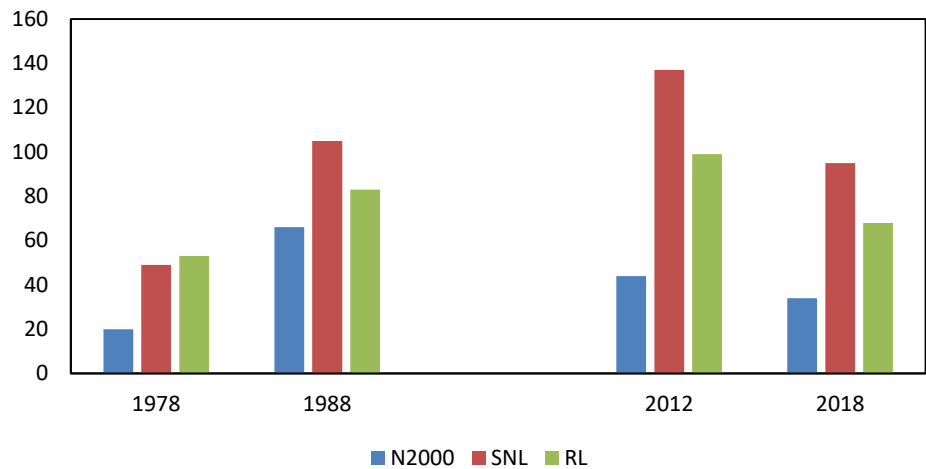
	N2000	SNL	RL	2012	2016	2018
Bontbekplevier	x		2	0	2	0
Fazant				5	0	0
Patrijs		x	2	3	0	0
Pijlstaart			1	0	0	0
Ringmus			1		1	0
Tjiftjaf					1	0
Tuinfluitier					1	0
Vink					1	0
Waterhoen				2	0	0

4.2.14. Suzanna's Inlaag en karrevelden (121 ha)

	Nsrt	Nterr	gewogen	waarde
Totaal	35	308		
N2000	1	34		0,3
SNL	7	95		5,5
RL	8	68	86	5,7

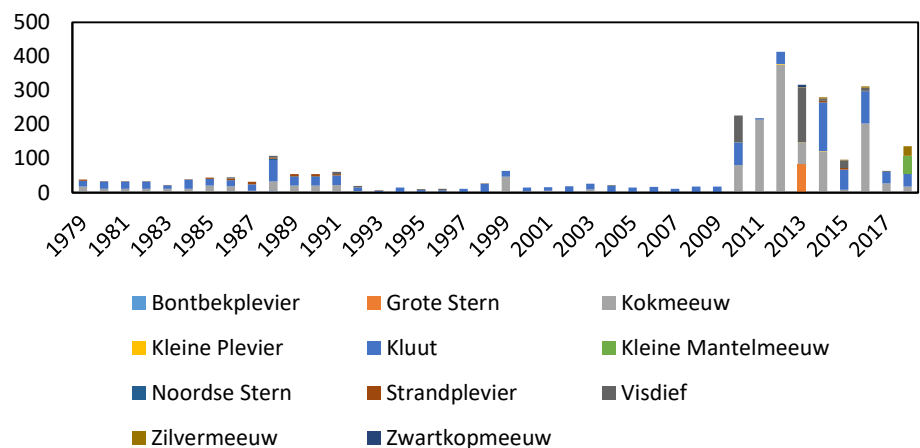
In dit deelgebied broeden sinds jaar en dag een aantal soorten kustbroedvogels, zij het veelal in gering aantal. In 2009 zijn een aantal voormalige landbouwpercelen bij de reeds aanwezige karrevelden gevoegd. Daarmee is een van de grootste aaneengesloten complexen van karrevelden ontstaan. De resultaten waren direct merkbaar in de kustbroedvogel-populatie: die nam vanaf 2010 fors toe. Integrale karteringen tonen aan dat weidevogels in iets min-

Suzanna's Inlaag & karrevelden

Figuur 4.2.27. Aantal territoria Susanna's Inlaag & karrevelden van N2000- en SNL-doelsoorten en van soorten van de Rode Lijst.

Suzanna's Inlaag & karrevelden, kustbroedvogels 1979-2018

Figuur 4.2.28. Kustbroedvogels Susanna's Inlaag & karrevelden, 1979-2018.

dere mate profiteerden van de herinrichting. In 2018 waren geen plevieren of sterns meer te vinden in het gebied, maar dankzij de 34 paar Kluten werd toch nog een behoorlijke N2000-doelsoortscore bereikt. De SNL-doelsoorten van Zilt- en overstromingsgrasland deden het iets minder dan in 2012, maar met hoge aantallen van Tureluur (23 paar), Graspieper (19), Slobeend (10) en Zomertaling (4) werd toch een van de hoogste SNL-scores van alle 23 telgebieden behaald. Datzelfde geldt voor de Rode Lijst-waarde van het telgebied. De Veldleeuwerik was met 6 paar nog niet talrijk, maar de negatieve trend van de voorgaande tellingen is wel doorbroken. Overigens droogde het gebied in de loop van het voorjaar snel op; van zowel Slobeend als Zomertaling werd wel territoriaal gedrag opgemerkt, maar konden geen zekere broedsels, laat staan jongen, worden vastge-

steld. Van de met 21 potentiële broedparen opvallend talrijke Bergeend werden wel diverse tomen met jongen gezien. Naast de kustbroedvogels en weidevogels lijken de ganzen een derde aspectbepalende broedvogelgroep te worden in het gebied. Ten opzichte van 2012 namen de drie broedende ganzensoorten fors toe (Grauwe Gans 31 paar, Brandgans 11, Grote Canadese Gans 10). Opgaande begroeiing en rietvegetaties zijn schaars, derhalve zijn de kenmerkende soorten van deze habitats slechts mondjesmaat in het gebied te vinden.

Aanbevelingen beheer

Langer vasthouden van het dankzij het hogere winterpeil aan het begin van het broedseizoen aanwezige water.

Tabel 4.28. Aantallen broedvogels in Suzanna's Inlaag & karrevelden (121 ha) 1978-2018, alsmede de dichtheid in 2018.

	N2000	SNL	RL	1978	1988	2012	2018	N/100 ha
Bergeend				3	9	12	21	17,4
Bosrietzanger				0	0	0	1	0,8
Brandgans				0	0	0	11	9,1
Ekster				0	0	0	1	0,8
Fazant				0	2	1	2	1,7
Gele Kwikstaart		x	1	7	5	1	1	0,8
Grasmus				0	0	0	1	0,8
Graspieper		x	1	8	10	29	19	15,7
Grauwe Gans				0	0	2	31	25,6
Grote Canadese Gans				0	0	2	10	8,3
Grutto		x	1	0	8	10	4	3,3
Holenduif				0	0	0	1	0,8
Kievit				14	30	13	16	13,2
Kleine Karekiet				0	0	0	1	0,8
Kluut	x	x		16	51	43	34	28,1
Kneu			1	0	2	1	1	0,8
Knobbelzwaan				0	1	1	1	0,8
Kokmeeuw				18	29	383	17	14,0
Krakeend				0	0	1	7	5,8
Kuifeend				0	5	9	8	6,6
Meerkoet				0	2	8	12	9,9
Nijlgans				0	0	1	2	1,7
Putter				0	1	0	1	0,8
Rietgors				0	0	1	1	0,8
Scholekster				9	26	20	18	14,9
Slobeend		x	2	0	3	8	10	8,3
Soepeend				0	0	0	1	0,8
Soepgans				0	0	0	2	1,7
Tjiftjaf				0	0	0	1	0,8
Tureluur		x	1	18	28	44	23	19,0
Veldleeuwerik			1	16	9	4	6	5,0
Waterhoen				3	1	0	4	3,3
Wilde Eend				15		23	30	24,8
Zilvermeeuw				0	0	0	5	4,1
Zomertaling		x	3	0	0	0	4	3,3

Tabel 4.29. Voormalige broedvogels Suzanna's Inlaag & karrevelden 1978-2018.

	N2000	SNL	RL	1978	1988	2012	2018		N2000	SNL	RL	1978	1988	2012	2018
Boerenzwaluw			1	0	3	0	0	Patrijs		x	2	0	0	1	0
Bontbekplevier	x		2	0	3	1	0	Ringmus			1	0	0	0	0
Houtduif				0	1	0	0	Strandplevier	x		3	4	3	0	0
Kleine Plevier		x		0	0	1	0	Visdief	x		1	0	5	0	0
Noordse Stern	x		3	0	4	0	0	Witte Kwikstaart				0	1	2	0

4.2.15. Cauwers Inlaag en karrevelden (34 ha)

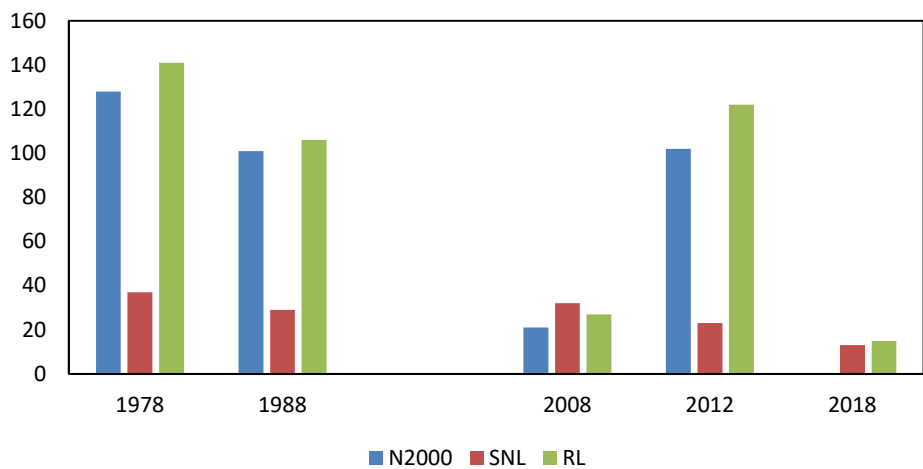
	Nsrt	Nterr	gewogen	waarde
Totaal	21	161		
N2000	0	0		0,0
SNL	3	13		1,1
RL	5	15	16	2,4

De Cauwers Inlaag is van oudsher een goede broedlocatie voor koloniegebonden kustbroedvogels als Kokmeeuw, Visdief en Noordse Stern. Na een afname van het belang van het gebied voor deze kustbroedvogels werd het eiland (de hil) in de inlaag opgeknapt en werden ratten bestreden. Daardoor ging het deze soorten weer beter, maar de laatste jaren nemen genoemde koloniebroeders in de inlaag weer af. De vestiging van een kolonie grote meeuwen op het broedeiland (in 2018 86 paar Zilvermeeuw en 12 paar Kleine Mantelmeeuw) speelt hierbij waarschijnlijk een rol. Dit jaar broedde er voor het eerst sinds de start van de tellingen in 1979 geen enkele Kokmeeuw in de inlaag of op de karrevelden, terwijl ook Visdief en Noordse Stern ontbraken. Naast de

problemen op de hil speelt de creatie van geschikt broedhabitat nabij dit deelgebied ongetwijfeld een rol. Daar er geen andere voor de Oosterschelde kenmerkende kustbroedvogels te vinden waren, is de waarde van de Cauwers Inlaag & Karrevelden voor N2000-doelsoorten in 2018 nihil. Ten opzichte van eerdere karteringen lag ook de waarde voor de doelsoorten van het SNL-type Zilte- en overstromingsgraslanden, op een laag pitje. De in eerdere jaren vastgestelde doelsoorten Gele Kwikstaart, Grutto, Kluut en Patrijs waren dit jaar niet aanwezig, alleen Graspieper (7 paar), Slobeend (1) en Tureluur (5) waren wel present. Ook het aantal soorten van de Rode Lijst staat op een laag pitje. De opvallendste stijgers zijn Grauwe Gans (11 paar) en Grote Canadese Gans (7). De Kuifeend lijkt, mét de Kokmeeuwen, als broedvogels uit de inlaag verdwenen te zijn.

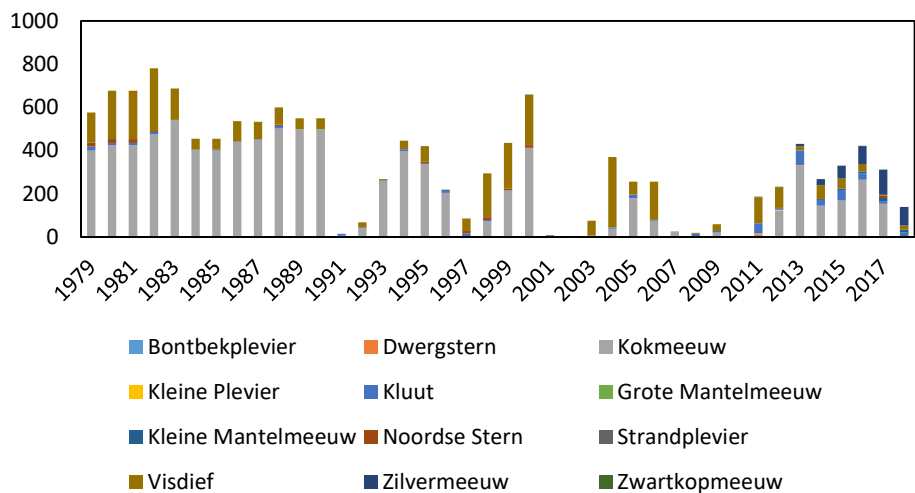
In Cauwersinlaag en karrevelden is geen sprake van broedsucces van kustbroedvogels. Bijna alle nesten van kluut, visdief en kokmeeuw mislukte in

Cauwers Inlaag & karrevelden

Figuur 4.2.29. Aantal territoria Cauwers Inlaag & karrevelden van N2000- en SNL-doelsoorten en van soorten van de Rode Lijst.

Cauwers Inlaag & karrevelden

Figuur 4.2.30. Kustbroedvogels Cauwers Inlaag & karrevelden, 1979-2018.

de eifase. Alleen van kluut werden nog kleine jongen van enkele dagen oud gezien. Naar alle waarschijnlijkheid werden alle eieren en jongen gepredeerd door ratten en in mindere mate kleine mantelmeeuwen.

Aanbevelingen beheer

Predatie door ratten lijkt in dit gebied een belangrijke drukfactor te zijn voor het broedsucces. Bestrijding van ratten vindt sinds circa 2006 niet meer plaats; het verdient aanbeveling dit opnieuw te overwegen. Voorts verdient het aanbeveling te bezien of het water in de karrevelden langer vastgehouden kan worden.

Tabel 4.30. Aantallen broedvogels in Cauwers Inlaag & karrevelden (34 ha) 1978-2018, alsmede de dichtheid in 2018.

	N2000	SNL	RL	1978	1988	2008	2012	2018	N/100 ha
Bergeend				4	4	1	3	4	11,8
Brandgans				0	0	0	0	3	8,8
Fazant				0	0	0	0	2	5,9
Graspieper		x	1	11	6	9	4	7	20,6
Grauwe Gans				0	0	3	1	11	32,4
Grote Canadese Gans				0	0	0	1	7	20,6
Grote Mantelmeeuw			1	0	0	0	0	1	2,9
Kievit				6	10	8	5	2	5,9
Kleine Karekiet				0	0	1	1	1	2,9
Kleine Mantelmeeuw				0	0	0	0	12	35,3
Krakeend				0	1	1	1	1	2,9
Meerkoet				1	4	3	3	3	8,8
Nijlgans				0	0	1	1	2	5,9
Rietgors				0	0	2	0	2	5,9
Rietzanger				0	0	0	0	1	2,9
Scholekster				8	11	2	11	5	14,7
Slobeend		x	2	0	1	1	2	1	2,9
Tureluur		x	1	6	8	5	11	5	14,7
Veldleeuwerik			1	14	2	1	0	1	2,9
Wilde Eend				6	ng	7	17	4	11,8
Zilvermeeuw				0	0	0	2	86	252,9

Tabel 4.31. Voormalige broedvogels Cauwers Inlaag & karrevelden 1978-2018.

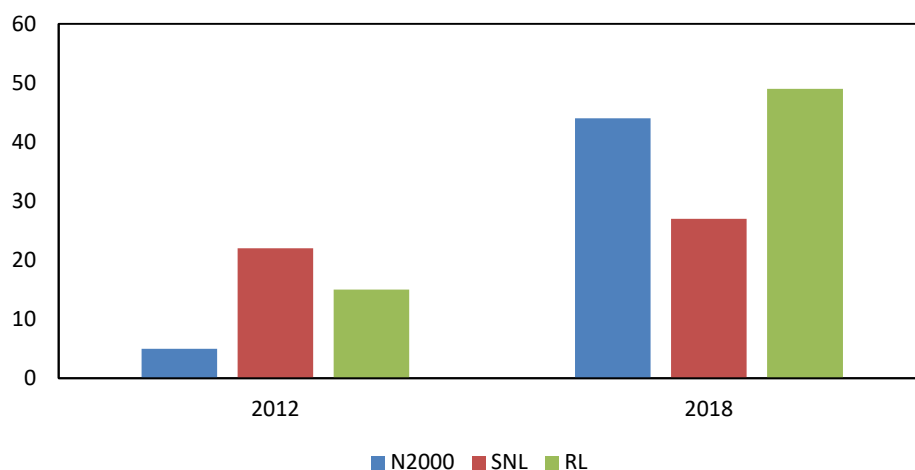
	N2000	SNL	RL	1978	1988	2008	2012	2018
Boerenwaluw			1	0	0	3	0	0
Bontbekplevier	x		2	0	1	0	2	0
Dwergstern	x		2	0	0	0	1	0
Gele Kwikstaart		x	1	1	1	0	0	0
Grutto		x	1	0	0	1	3	0
Huismus			1	0	0	2	0	0
Kluut	x	x		19	13	16	2	0
Knobbelzwaan				0	0	1	0	0
Kokmeeuw				400	500	16	264	0
Kuifeend				2	6	1	14	0
Merel				0	0	2	0	0
Noordse Stern	x		3	18	7	0	1	0
Patrijs		x	2	0	0	0	1	0
Strandplevier	x		3	1	0	0	0	0
Tafeleend				0	0	0	1	0
Turkse Tortel				0	0	1	0	0
Visdief	x		1	90	80	5	96	0
Waterhoen				3	1	0	0	0
Wintertaling			2	0	0	0	1	0

4.2.16. Levensstrijd noord (43 ha)

	Nsrt	Nterr	gewogen	waarde
Totaal	27	133		
N2000	4	44		4,1
SNL	5	27		3,2
RL	8	49	76	14,3

Het in 4.2.15 besprokene dekt tevens dit deelgebied.

Levensstrijd Natuurontwik. noord

Figuur 4.2.31. Aantal territoria Levensstrijd noord van N2000- en SNL-doelsoorten en van soorten van de Rode Lijst.

Tabel 4.32. Aantallen broedvogels in Levensstrijd-noord (43ha) 2012-2018, alsmede de dichtheid in 2018.

	N2000	SNL	RL	2012	2018	N/100 ha
Bergeend				8	5	11,8
Bosrietzanger				2	1	2,4
Brandgans				0	1	2,4
Dwergstern	x		2	0	2	4,7
Fazant				1	2	4,7
Grasmus				0	1	2,4
Graspieper		x	1	5	3	7,1
Grauwe Gans				1	11	25,9
Grote Canadese Gans				0	3	7,1
Grutto		x	1	0	2	4,7
Kievit				4	7	16,5
Kleine Karekiet				0	3	7,1
Kluut	x	x		5	12	28,2
Knobbelzwaan				2	3	7,1
Kokmeeuw				0	2	4,7
Kuifeend				4	5	11,8
Meerkoet				8	5	11,8
Noordse Stern	x		3	0	11	25,9
Rietgors				1	2	4,7
Rietzanger				0	1	2,4
Scholekster				7	9	21,2
Slobeend		x	2	2	3	7,1
Soepgans				0	2	4,7
Tureluur		x	1	6	7	16,5
Veldleeuwerik			1	1	2	4,7
Visdief	x		1	0	19	44,7
Wilde Eend				30	9	21,2

Tabel 4.33. Voormalige broedvogels Levensstrijd-noord 2012-2018.

	N2000	SNL	RL	2012	2018
Kleine Plevier		x		3	0
Krakeend				1	0
Nijlgans				1	0
Patrijs		x	2	1	0
Waterhoen				1	0

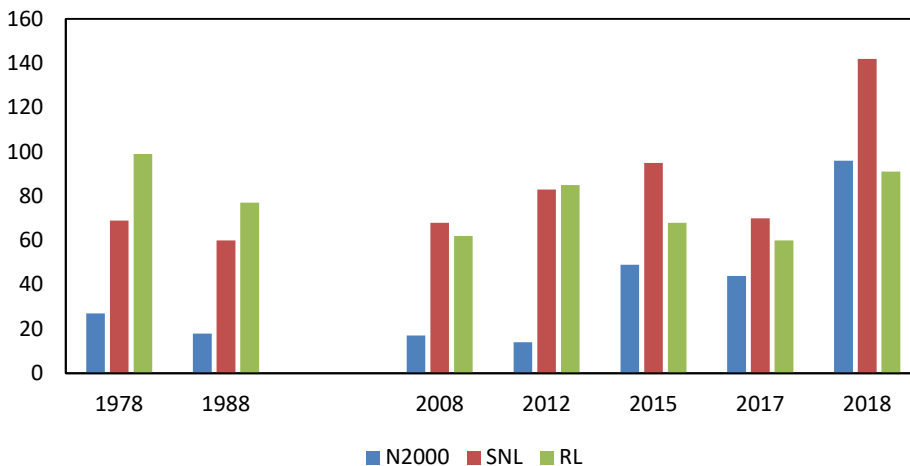
4.2.17. Levensstrijd Inlaag en karrevelden (83 ha)

	Nsrt	Nterr	gewogen	waarde
Totaal	30	454		
N2000	5	96		5,8
SNL	6	142		10,3
RL	10	91	121	14,6

Dit telgebied beslaat de Inlaag Levensstrijd (ook wel Inlaag Havenhoofd genoemd) en de bijbehorende karrevelden, waarvan de herinrichting in 2014 werd voltooid. De inlaag en de oorspronkelijke karrevelden waren lange tijd een goede broedplaats voor kustbroedvogels als Kluut, Bontbek- en Strandplevier en weidevogels als Veldleeuwrik, Kievit en Tureluur. De weidevogels reageerden verschillend op de herinrichting, maar de kartering van 2018 maakt duidelijk dat de karrevelden van Levensstrijd nog altijd een van de beste weidevogelgebieden van de zuidkust zijn. De dichtheid van Tureluur (31,3 paar/100 ha) en Kievit (43,4 paar/100 ha) behoort tot de hoogste van de bin-

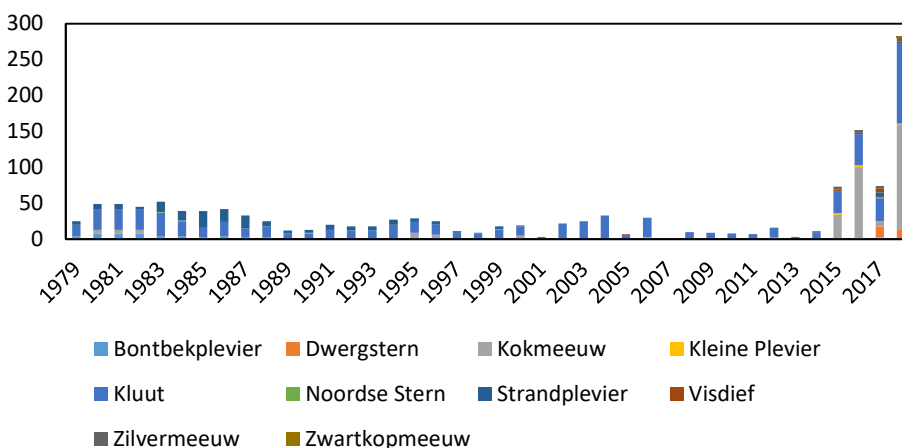
nendijkse natuurgebieden en ligt ver boven de gemiddelde waarden in agrarisch gebied (Vergeer 2013). De goede score van de SNL-soorten (doeltype Zilt- en overstromingsgrasland) is vooral aan de goede weidevogelstand te danken. Het aantal weidevogels in de inlaag is geringer. Aan de bestaande, niet misselijke waarden van dit gebied voor broedvogels is dankzij de herinrichting nog een dimensie toegevoegd: koloniebroedende kustbroedvogels als Kokmeeuw. Visdief en Dwergstern zijn duidelijk toegenomen. Strandplevieren broeden weliswaar niet meer in de inlaag, maar wel in de nieuwe karrevelden (2017 6 paar, 2018 2 paar, DPM). Wel wordt het een uitdaging om dit gebied voor pioniersoorten als Strandplevier en Dwergstern aantrekkelijk te houden. Een veeg teken is het feit dat het broedsucces bij de meeste kustbroedvogels gering was. Alleen van Kluut (0,19 jong per paar) en Kokmeeuw (0,01 jong per paar) werden kleine jongen van enkele dagen oud gezien en werden enkele jongen vliegvlug. Naar alle waarschijnlijkheid werd het gros van de

Levensstrijd Inlaag & karrevelden

Figuur 4.2.32. Aantal territoria Levensstrijd Inlaag & karrevelden van N2000- en SNL-doelsoorten en van soorten van de Rode Lijst.

Levensstrijd Inlaag & karrevelden , kustbroedvogels 1979-2018

Figuur 4.2.33. Kustbroedvogels Levensstrijd Inlaag & karrevelden, 1979-2018.

eieren en pullen gepreedeerd door ratten en in mindere mate door grote meeuwen. De kleine kolonie van Strandplevier, Visdief en Dwergstern, die vanaf het uitkijkpunt goed te zien was, leverde geen enkel uitgevlogen jong op.

De stijging van de waarde voor SNL-doelsoorten zit hem vooral in de recente toename van Slobeend (waarvan ook vrouwtjes met jongen werden gezien) en Tureluur. Grauwe Ganzen zijn toegenomen, maar niet aspectbepalend en de Grote Canadese Gans werd (nog) niet broedend vastgesteld. Foeragerende groepen Brandganzen waren gedurende het hele

broedseizoen aanwezig, maar gebroed wordt in dit deelgebied nauwelijks. Rietvogels als Rietgors en Kleine Karekiet werden vrijwel alleen in rietrijke randsloten vastgesteld.

Aanbeveling beheer

Grote delen van de karrevelden blijven in de winter tamelijk droog. Daarom wordt geadviseerd waar mogelijk het winterpeil verder op te zetten en het water gedurende het voorjaar langer vast te houden. Daarnaast lijkt bestrijding van ratten noodzakelijk om de kansen op broedsucces voor kustbroedvogels te vergroten.

Tabel 4.34. Aantallen broedvogels in Levensstrijd Inlaag & karrevelden (83ha) 1978-2018, alsmede de dichtheid in 2018.

	N2000	SNL	RL	1978	1988	2008	2012	2015	2017	2018	N/100 ha
Bergeend				3	7	4	13	22	12	11	13,3
Bontbekplevier	x		2	3	1	0	0	1	0	1	1,2
Brandgans				0	0	0	0	0	0	1	1,2
Dwergstern	x		2	0	0	0	0	1	7	12	14,5
Graspieper		x	1	13	19	19	15	19	18	16	19,3
Grauwe Gans				0	0	0	0	10	5	14	16,9
Grutto		x	1	8	6	11	22	11	12	7	8,4
Kievit				25	28	65	48	33	45	36	43,4
Kleine Karekiet				0	0	1	1	4	6	5	6,0
Kleine Plevier		x		0	0	0	0	1	1	1	1,2
Kluut	x	x		16	11	17	14	45	31	79	95,2
Kneu			1	0	2	4	3	8	3	1	1,2
Knobbelzwaan				0	0	0	0	1	1	1	1,2
Kokmeeuw				0	0	0	2	40	12	147	177,1
Krakeend				0	0	0	1	1	2	1	1,2
Kuifeend				1	3	0	0	8	1	8	9,6
Meerkoet				0	2	3	2	18	11	7	8,4
Nijlgans				0	0	0	0	0	1	2	2,4
Rietgors				0	0	2	2	1	5	6	7,2
Scholekster				14	26	6	17	8	7	17	20,5
Slobeend		x	2	0	1	0	1	1	0	13	15,7
Soepeend				0	0	0	0	0	0	1	1,2
Strandplevier	x		3	8	6	0	0	0	1	2	2,4
Tureluur		x	1	23	19	21	29	14	8	26	31,3
Veldleeuwerik			1	35	12	5	9	7	6	11	13,3
Visdief	x		1	0	0	0	0	2	5	2	2,4
Waterhoen				3	1	3	3	9	3	6	7,2
Wilde Eend				7	ng	14	24	10	25	15	18,1
Witte Kwikstaart				0	1	1	0	1	1	1	1,2
Zilvermeeuw				0	0	0	0	2	1	4	4,8

Tabel 4.35. Voormalige broedvogels Levensstrijd Inlaag & karrevelden 1978-2018.

	N2000	SNL	RL	1978	1988	2008	2012	2015	2017	2018
Boerenzwaluw			1	0	2	1	2	0	0	0
Ekster				0	0	1	1	0	0	0
Fazant				0	1	1	1	1	1	0
Gele Kwikstaart		x	1	6	2	0	0	3	0	0
Grasmus				0	0	0	1	1	1	0
Grote Canadese Gans				0	0	0	0	1	0	0
Holenduif				0	0	0	1	0	0	0
Houtduif				0	0	2	3	1	1	0
Huismus			1	0	0	0	2	0	0	0
Kleine Mantelmeeuw				0	0	0	0	0	0	0
Koekoek			2	0	1	1	0	0	0	0
Koolmees				0	0	1	0	0	0	0
Merel				0	0	1	1	1	1	0
Patrijs		x	2	3	2	0	2	1	0	0
Pijlstaart			3	0	0	0	0	0	0	0
Putter				0	0	0	1	0	0	0

	N2000	SNL	RL	1978	1988	2008	2012	2015	2017	2018
Rietzanger				0	0	0	0	0	1	0
Ringmus			1	0	4	0	0	0	0	0
Roodborsttapuit				0	0	0	1	0	0	0
Spreeuw				0	1	0	0	0	0	0
Tafeleend				0	0	0	0	2	0	0
Turkse Tortel				0	0	1	0	0	0	0
Winterkoning				0	0	1	1	2	0	0
Zwarte Kraai				0	0	1	1	1	1	0

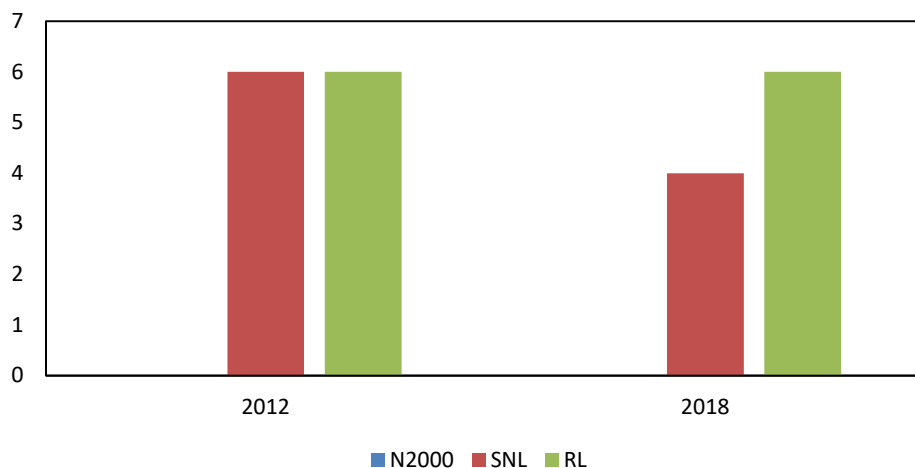
4.2.18. Steenovenseweg Zuidhoek Zierikzee (16 ha)

	Nsrt	Nterr	gewogen	waarde
Totaal	11	27		
N2000	0	0		0,0
SNL	2	4		0,5
RL	3	6	6	1,1

In 2007 zijn enkele laaggelegen weilanden langs de Steenovenseweg tussen Zierikzee en de Zuidhoekinlaag, heringericht als natuurgebied. Op 2 paar Bontbekplevieren in 2008 en een enkel paar Kluten nadien na hebben zich hier geen

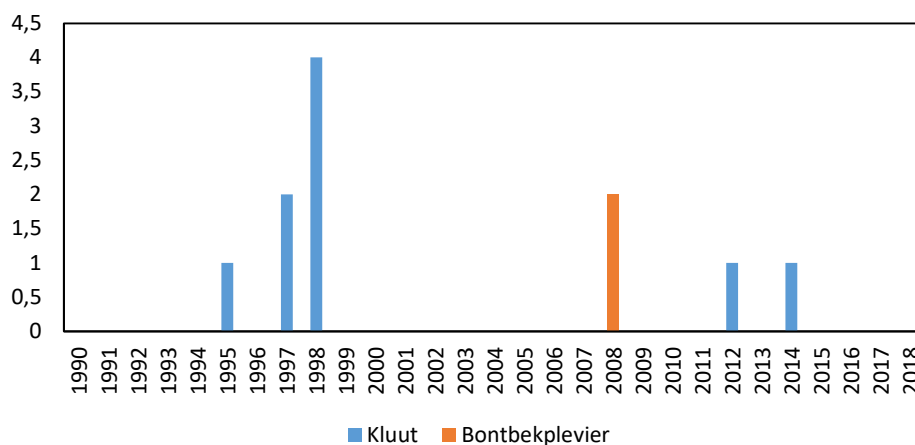
kustbroedvogels gevestigd. In 2018 waren geen N2000-doelsoorten of andere kustgebonden soorten aanwezig. Weidevogels waren wel te vinden, maar ten opzichte van de kartering uit 2012 bleken Scholekster, Kievit en Tureluur te zijn afgenomen.

Steenovenseweg Zuidhoek Z'zee

Figuur 4.2.34. Aantal territoria Steenovenseweg Zuidhoek van N2000- en SNL-doelsoorten en van soorten van de Rode Lijst.

Steenovenseweg Zuidhoek, kustbroedvogels 1990-2018

Figuur 4.2.35. Kustbroedvogels Steenovenseweg Zuidhoek, 1990-2018.

Daar staat de komst van de in 2012 nog niet aanwezige Veldleeuwerik (2 paar) tegenover. Met een totaal van 7 soorten broedvogels was het soortenspectrum nogal mager. Dat had wellicht van doen met het feit

dat het weinige oppervlaktewater in het gebied in de loop van het voorjaar vrijwel verdween. Van verruiging is, getuige het ontbreken van de voor dat habitat kenmerkende soorten, geen sprake.

Tabel 4.36. Aantallen broedvogels Steenovensesweg (16ha) 2012-2018, alsmede de dichtheid in 2018.

	N2000	SNL	RL	2012	2018	N/100 ha
Bergeend				4	2	12,5
Fazant				0	1	6,3
Scholekster				4	1	6,3
Kievit				8	1	6,3
Tureluur		x	1	3	1	6,3
Veldleeuwerik			1	0	2	12,5
Graspieper		x	1	3	3	18,8

Aanbeveling beheer

Beter vasthouden van het water.

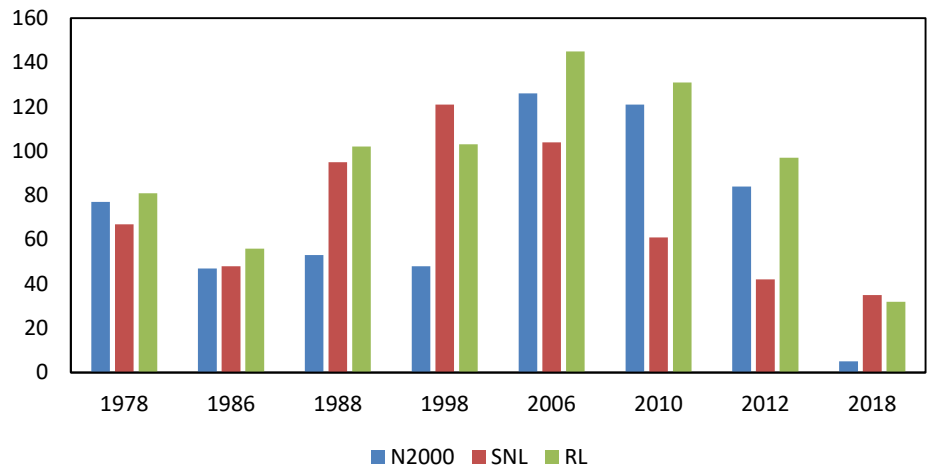
Tabel 4.37. Voormalige broedvogels Steenovensesweg 2012-2018.

	N2000	SNL	RL	2012	2018
Wilde Eend				5	0

4.2.19. Zuidhoekinlaag Zierikzee (55 ha)

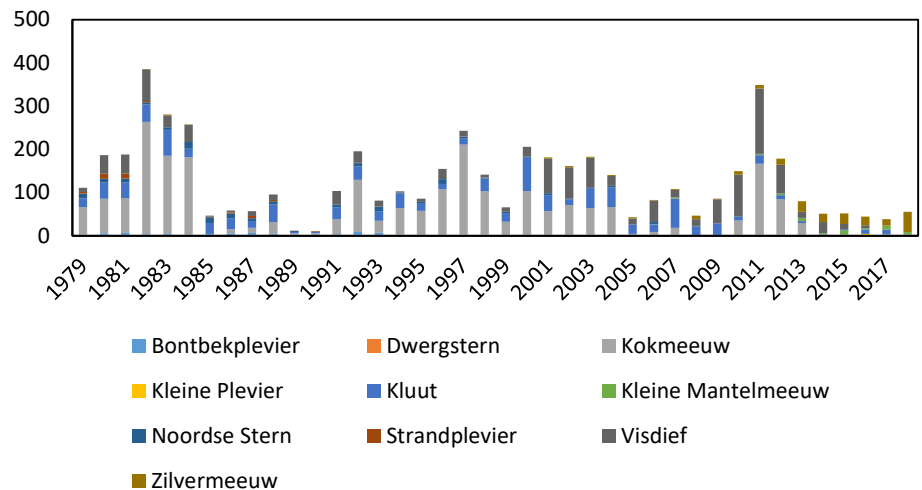
	Nsrt	Nterr	gewogen	waarde
Totaal	28	214		
N2000	2	5		0,2
SNL	6	35		3,9
RL	5	32	37	3,4

Zuidhoekinlaag

Figuur 4.2.36. Aantal territoria Zuidhoekinlaag van N2000- en SNL-doelsoorten en van soorten van de Rode Lijst.

Zuidhoekinlaag, kustbroedvogels, 1979-2018

Figuur 4.2.37. Kustbroedvogels Zuidhoekinlaag, 1990-2018.

Deze inlaag bestaat uit een door een tussendijk gescheiden oostelijk en westelijk deel. In 1997 werd een benoorden het westelijk deel gelegen driehoekig landbouwgebied bij de inlaag getrokken. Van oudsher biedt de Zuidhoekinlaag broedgelegenheid aan kustbroedvogels als Visdief, Noordse Stern, Kokmeeuw en plevieren. De laatste jaren neemt het belang van de inlaag voor de veelal kustgebonden N2000-doelsoorten echter zienderogen af. In 2018 was voor het eerste sinds de start van de jaarlijkse kustbroedtellingen in 1979 geen enkel paar van Kokmeeuw, Visdief en Noordse Stern aanwezig. Kluten waren nog wel aanwezig, maar in gering aantal. Bovendien wisten ze geen enkel jong groot te brengen. De afname van genoemde soorten valt samen met de opkomst van Zilver- en Kleine mantelmeeuw. De 50 paren van de twee grote meeuwen gezamenlijk is veruit de hoogste score sinds 1979. Het broedsucces van Zilvermeeuwen lag met 1,1 jong per paar iets boven het gemiddelde in de Delta. De Kleine Mantelmeeuwen brachten hooguit enkele jongen groot.

Een ander opvallend aspect is de opkomst van moerasgebonden soorten als Grauwe Gans (38 paar, iets minder dan in 2012), Grote Canadese gans (10), Rietzanger (8) en Cetti's Zanger. Laatstgenoemde soort was present in de moerassige ruigte aan de uiterste oostzijde van de inlaag. Het betreft het eerste territorium van deze in Nederland snel toenemende soort langs de Schouwse zuidkust.

Van de weidevogels weet de Scholekster zich met 15 paar aardig te handhaven. Van de in 1998 aanwezige 30 paar Tureluurs waren er in de vier opeenvolgende inventarisaties na dat jaar steeds minder over: in 2018 stond de teller op 7 paren. De Kievit bleek in 2018 bijna verdwenen, de Grutto helemaal. De kartering van 2018 laat zien dat de broedvogelwaarden van de Zuidhoekinlaag zowel voor de N2000- en de SNL-doelsoorten, als de soorten van de Rode Lijst aanzienlijk zijn afgenomen. De SNL-waardering pakt nog iets gunstiger uit door de aanwezigheid van het doeltype moeras aan de oostzijde van de inlaag, de doelsoorten van het veel forse oppervlak aan Zilt- en overstromingsgrasland scoren slechter.

Mogelijke oorzaken van de teloorgang van kust- en weidevogels in de Zuidhoekinlaag zijn de verruiging van een aantal broedeilandjes, de opkomst van de grote meeuwen en –zeker voor Kokmeeuw en sterns- het ontstaan van aantrekkelijk habitat elders langs de zuidkust in het kader van Plan Tureluur. Naast de geregeld opgemerkte aanwezigheid van potentiële predatoren als Buizerd, Blauwe Reiger en Zwarte Kraai spelen ratten waarschijnlijk ook een rol. Hoekstein (2012) weet het al jaren magere broedsucces van kustbroedvogels in de inlaag vooral aan deze grondpredator.

Aanbevelingen beheer

Mogelijkheden om ratten te bestrijden bezien.

Tabel 4.38. Aantallen broedvogels Zuidhoekinlaag (55ha) 1978-2018, alsmede de dichtheid in 2018.

	N2000	SNL	RL	1978	1986	1988	1998	2006	2010	2012	2018	N/100 ha
Bergeend				5	7	4	12	16	11	14	5	9,1
Blauwborst		x		0	0	0	0	0	0	0	1	1,8
Bontbekplevier	x		2	2	5	3	2	2	1	0	2	3,6
Bosrietzanger				0	0	0	0	2	0	0	1	1,8
Brandgans				0	0	0	0	0	0	0	4	7,3
Cetti's Zanger				0	0	0	0	0	0	0	1	1,8
Fazant					2	1	1	3	2	1	3	5,5
Graspieper		x	1	9	8	18	24	15	11	7	13	23,6
Grauwe Gans				0	0	0	0	0	27	46	38	69,1
Grote Canadese Gans				0	0	0	0	0	2	2	10	18,2
Kievit				16	15	25	18	12	4	3	1	1,8
Kleine Karekiet				0	0	2	5	6	11	1	4	7,3
Kleine Mantelmeeuw				0	0	0	0	1	1	0	3	5,5
Kluut	x	x		37	25	28	39	43	27	17	3	5,5
Kneu			1	0	0	0	2	2	3	6	7	12,7
Krakeend				0	0	0	1	3	5	2	3	5,5
Kuifeend				2	3	15	7	3	10	9	6	10,9
Meerkoet				3	5	8	7	6	6	5	2	3,6
Nijlgans				0	0	0	0	1	2	2	4	7,3
Rietgors				0	0	4	4	4	6	3	7	12,7
Rietzanger		x		0	0	0	0	1	0	1	8	14,5
Roodborsttapuit				0	0	0	0	0	0	0	1	1,8
Scholekster				14	20	45	12	12	10	10	15	27,3
Slobeend		x	2	1	2	10	12	16	4	3	3	5,5
Soepgans				0	0	0	0	0	1	0	1	1,8
Tureluur		x	1	14	10	30	30	21	14	11	7	12,7
Wilde Eend				10	8	62	29	22	20	17	14	25,5
Zilvermeeuw				0	0	0	0	1	8	14	47	85,5

Tabel 4.39. Voormalige broedvogels Zuidhoekinlaag 1978-2018.

	N2000	SNL	RL	1978	1986	1988	1998	2006	2010	2012	2018
Dwergstern	x		2	0	0	0	0	0	1	0	0
Gele Kwikstaart		x	1	5	0	1	6	1	1	0	0
Grutto		x	1	0	2	7	8	5	4	2	0
Holenduif				0	0	0	2	0	0	0	0
Houtduif					0	0	1	0	1	1	0
Knobbelzwaan				1	0	0	1	1	1	0	0
Koekoek			2	0	1	1	0	0	0	0	0
Kokmeeuw				131	10	27	118	18	41	78	0
Merel					0	0	0	0	1	0	0
Noordse Stern	x		3	7	10	7	2	7	1	0	0
Patrijs		x	2	1	1	1	1	2	0	1	0
Smient				0	0	0	1	0	0	0	0
Strandplevier	x		3	6	2	2	0	0	0	0	0
Tafeleend				0	0	0	2	2	2	2	0
Veldleeuwerik			1	11	10	8	8	0	0	0	0
Visdief	x		2	25	5	13	5	74	91	67	0
Waterhoen				11	1	2	5	1	0	0	0
Wintertaling				0	0	1	2	0	0	0	0
Zomertaling		x	3	0	0	0	1	0	0	0	0

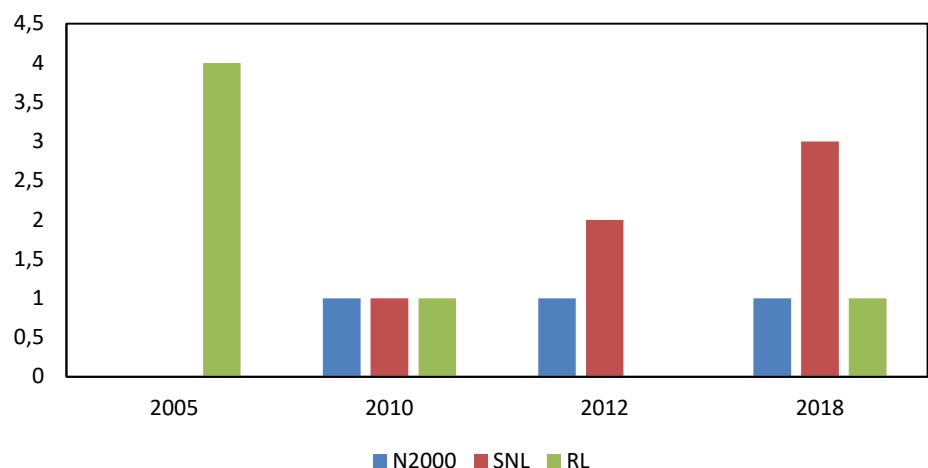
4.2.20. Inlaagje De Val (5 ha)

	Nsrt	Nterr	gewogen	waarde
Totaal	23	48		
N2000	1	1		0,2
SNL	3	3		2,0
RL	1	1	1	0,2

Dit pal naast de aanzet van de Zeelandbrug gelegen kleine inlaagje bestaat uit een zoetwaterplas, enig rietland, moerassige ruigte en deels opgaand geboomte langs de randen. De vogelbevolking wijkt dan ook duidelijk af van die van de meeste inlagen. De top drie van talrijkste soorten bestaat uit Grauwe Gans (12 paar), Kleine Karekiet (4) en Tjiftjaf (3). De Bruine Kiekendief (een N2000-doelsoort) vestigde zich al vroeg in de inlaag, maar week later uit naar het inlaagje beoosten van haven De Val (med. G. van den Ende). Er is dus niet succesvol gebroed in inlaag De Val. Andere weinig langs de zuidkust voor-

komende broedvogels van de inlaag zijn Tafeleend (2 paar, tenminste 1 paar succesvol) en Dodaars (1). De in 2012 nog vastgestelde Waterral werd dit jaar –ondanks gericht veldwerk– niet teruggevonden. Een groot deel van de inlaag valt onder het SNL-doeltype moeras. Dankzij de aanwezigheid van de doelsoorten Bruine Kiekendief, Blauwborst en Rietzanger is de score voor dit doeltype behoorlijk. De relatief hoge score voor Rode Lijst-soorten in 2005 is te danken aan Graspieper en Slobeend. Beide soorten werden in 2018 niet vastgesteld, de enige broedvogel met een Rode Lijst-status was de Kneu (1 paar).

Inlaagje De Val

Figuur 4.2.38. Aantal territoria Inlaagje De Val van N2000- en SNL-doelsoorten en van soorten van de Rode Lijst.

Tabel 4.40. Aantallen broedvogels De Val (5ha) 2005-2018, alsmede de dichtheid in 2018.

	N2000	SNL	RL	2005	2010	2012	2018	N/100 ha
Grauwe Gans				0	12	15	12	240
Krakeend				1	1	0	1	20
Wilde Eend				3	3	3	2	40
Tafeleend				1	1	1	2	40
Kuifeend				1	5	3	2	40
Fazant				0	1	0	1	20
Dodaars				1	1	1	1	20
Bruine Kiekendief	x	x		0	1	1	1	20
Waterhoen				1	1	1	2	40
Meerkoet				1	1	1	2	40
Houtduif				0	1	0	2	40
Fitis				0	0	0	2	40
Tjiftjaf				0	0	0	3	60
Rietzanger		x		0	0	0	1	20
Kleine Karekiet				3	6	6	4	80
Zwartkop				0	0	0	1	20
Tuinfluitier				0	0	0	2	40
Grasmus				0	0	0	1	20
Winterkoning				0	1	0	1	20
Blauwborst		x		0	0	0	1	20
Heggenmus				0	1	0	1	20
Kneu			1	0	0	0	1	20
Rietgors				2	1	1	2	40

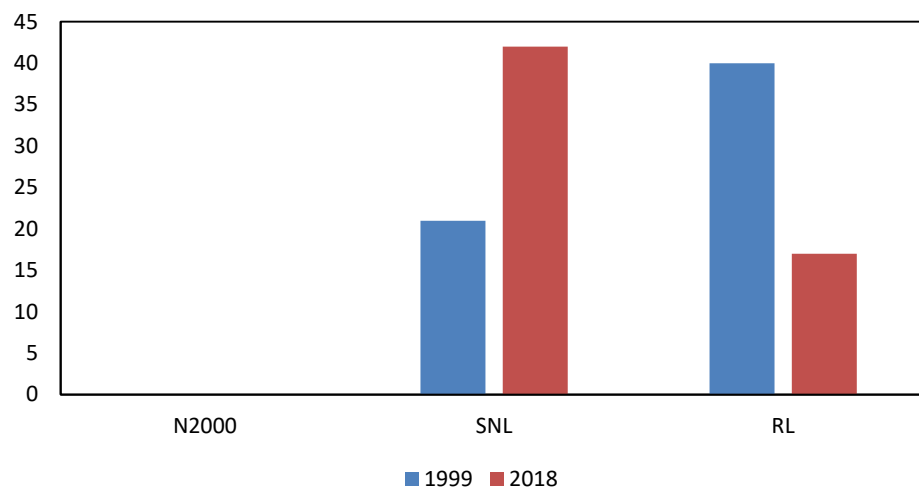
Tabel 4.41. Voormalige broedvogels De Val 2005-2018.

	N2000	SNL	RL	2005	2010	2012	2018
Soepgans				0	2	0	0
Knobbelzwaan				0	1	1	0
Slobeend			2	1	0	0	0
Waterral		x		0	0	1	0
Zwarte Kraai				0	0	1	0
Bosrietzanger				2	0	0	0
Merel				0	0	1	0
Graspieper			1	3	1	0	0

4.2.21. Krekens Ouwkerk (117 ha)

	Nsrt	Nterr	gewogen	waarde
Totaal	nvt	nvt		
N2000	0	0		0,0
SNL	5	42		1,8
RL	4	17	22	0,7

Krekens Ouwkerk

Figuur 4.2.39. Aantal territoria Krekens Ouwkerk van N2000- en SNL-doelsoorten en van soorten van de Rode Lijst.

Samen met de Schelphoek vormt het telgebied Kreken Ouwerkerk het enige overwegend uit bos bestaande deel van het in dit rapport besproken gebied. In het na de ramp van 1953 aangelegde bos ontwikkelt zich een steeds completere bosvogelgemeenschap. BMP-gerelateerde karteringen zijn naast 2018 alleen beschikbaar uit 1999, maar voorheen werden al wel geregeld verslagen van door R. van Loo uitgevoerde tellingen gepubliceerd in de Sterna. Zo blijken in 1974 al territoria aanwezig van Grauwe Vliegenvanger en Wielewaal (3) en lijkt de Zanglijster met 17 territoria algemeen (Eckhardt 1974). Bij een telling van kreken en inlaag Ouwerkerk in 1986 bleek de Houtduif met 45 paren de talrijkste soort. Soorten als Boomkruiper en Appelvink ontbraken nog, maar wel werd een paar Grote Bonte Spechten vermeld. Opvallend zijn voorts de 6(!) paar Ransuilen en 16 territoria Zomertortel (VWG Schouwen-Duiveland 1987). Of de Ransuil nog voorkomt is door het ontbreken van nachtbezoeken niet zeker; de Zomertortel is zeker verdwenen. Anno 2018 zijn echte bosvogels als Boomkruiper, Zwartkop en Grote Bonte Specht aspectbepalend in de kreekbossen, terwijl de Appelvink zich waar-

schijnlijk recent gevestigd heeft. Met Buizerd en Sperwer is het bos nu twee soorten roofvogels rijk. De Wielewaal en Grote Lijster zijn de enige soorten van opgaand bos die juist verdwenen zijn. Soorten van jong bos en struweel als Kneu, Nachtegaal en Tuinfluiter waren in 1999 talrijk, maar zijn sindsdien duidelijk afgenomen. Datzelfde geldt waarschijnlijk voor de in 2018 niet onderzochte Fitis.

Soorten van moeras en open water lijken nooit erg talrijk geweest te zijn. Voor de Fuut vormt de Kreken van Ouwerkerk echter de belangrijkste broedlocatie op Schouwen-Duiveland. Vanaf midden jaren tachtig worden geregeld broedparen vermeld, voorjaar 2018 werden enkele zeker broedgevallen (met jongen) opgemerkt.

De waarde van de Kreken Ouwerkerk voor N2000-Oosterschelde-doelsoorten is nihil. De waarde voor SNL-doelsoorten is tussen 1999 en 2018 duidelijk gestegen, hetgeen zeker van doen heeft met het vollediger worden van de bosvogelgemeenschap. De kans dat hier de komende jaren nog meer rek in zit, lijkt groot: vestiging van soorten als Boomklever, Bosuil en Kleine Bonte Specht lijkt op termijn reëel.

Tabel 4.42. Aantallen broedvogels Kreken Ouwerkerk (117 ha) in 1999 en 2018, alsmede de dichtheid.

	N2000	SNL	RL	2018	N/100 ha
Grauwe Gans				1	0,9
Bergeend				0	0,0
Krakeend				0	0,0
Wilde Eend				13	11,1
Soepeend				1	0,9
Tafeleend				1	0,9
Kuifeend				5	4,3
Fuut				8	6,8
Sperwer				1	0,9
Bruine Kiekendief	x			0	0,0
Buizerd				2	1,7
Waterhoen				2	1,7
Meerkoet				20	17,1
Holenduif				5	4,3
Koekoek				3	2,6
Grote Bonte Specht		x		14	12,0
Groene Specht		x		5	4,3
Zwarte Kraai				4	3,4
Staatmees				4	3,4
Kleine Karekiet				14	12,0
Bosrietzanger				5	4,3
Zwartkop				58	49,6
Tuinfluiter				14	12,0
Braamsluiper				1	0,9
Grasmus				10	8,5
Vuurgoudhaan		x		0	0,0
Boomkruiper		x		17	14,5
Zanglijster				19	16,2
Grauwe Vliegenvanger			1	7	6,0
Nachtegaal		x	2	5	4,3
Gekraagde Roodstaart				1	0,9
Graspieper			1	1	0,9
Appelvink		x		1	0,9
Groenling				10	8,5
Kneu			1	4	3,4
Putter				3	2,6
Rietgors				3	2,6

Tabel 4.43. Voormalige en niet getelde broedvogels Kreken Ouwerkerk (117 ha) in 1999 en 2018.

	N2000	SNL	RL	1999	2018
Knobbelzwaan				1	0
Fazant				17	ng
Houtduif				76	ng
Zomertortel			2	11	0
Ransuil			2	2	0
Winterkoning				74	ng
Roodborst				56	ng
Grote Lijster			2	1	0
Tjiftjaf				49	ng
Fitis				47	ng
Pimpelmees				29	ng
Koolmees				32	ng
Wielewaal		x	2	3	0
Gaai				8	ng
Ekster				11	ng
Zwarte Kraai				18	ng
Spreeuw				4	ng
Huisemus			1	3	ng
Vink				3	ng
Merel				ng	ng

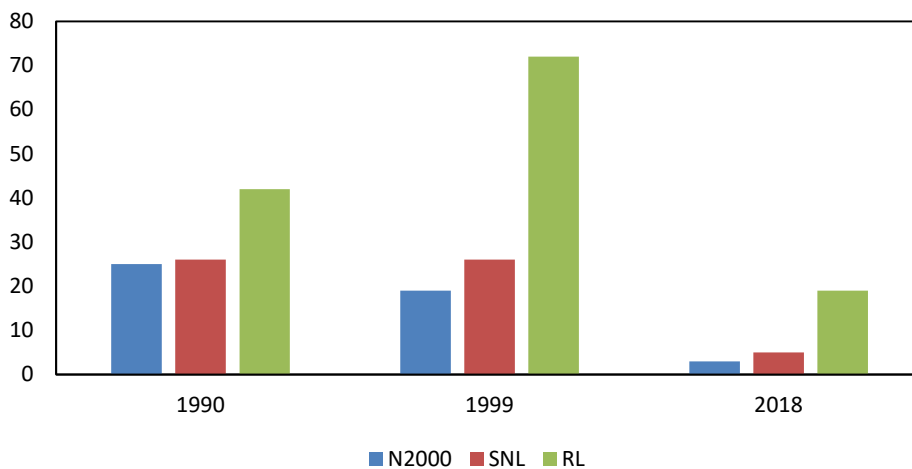
4.2.22. Inlaag Ouwerkerk (37 ha)

	Nsrt	Nterr	gewogen	waarde
Totaal	nvt	nvt		
N2000	2	3		0,2
SNL	3	5		0,4
RL	5	19	19	2,6

De na de dijkdoorbraak van 1953 ontstane Inlaag Ouwerkerk is al lange tijd een belangrijke broedplaats voor kustbroedvogels. Toch werden in 2018 slechts twee N2000-doelsoorten vastgesteld, die tezamen drie territoria bezetten. De waarde van de inlaag voor N2000- doelsoorten, doelsoorten van het SNL-beheertype Zilt- en overstromingsgrasland en voor de soorten van de Rode Lijst is ten opzichte van 1990 duidelijk gedaald. Het overzicht van jaarlijks onderzochte kustbroedvogels maakt duidelijk dat de Kokmeeuw tot het begin van de eeuw een aspectbepalende broedvogel was, maar dat die rol is overgenomen door Zilvermeeuw en –sinds kort- Kleine Mantelmeeuw. Met 578 paar Zilvermeeuwen en 215 paar Kleine Mantelmeeuwen waren beide soorten

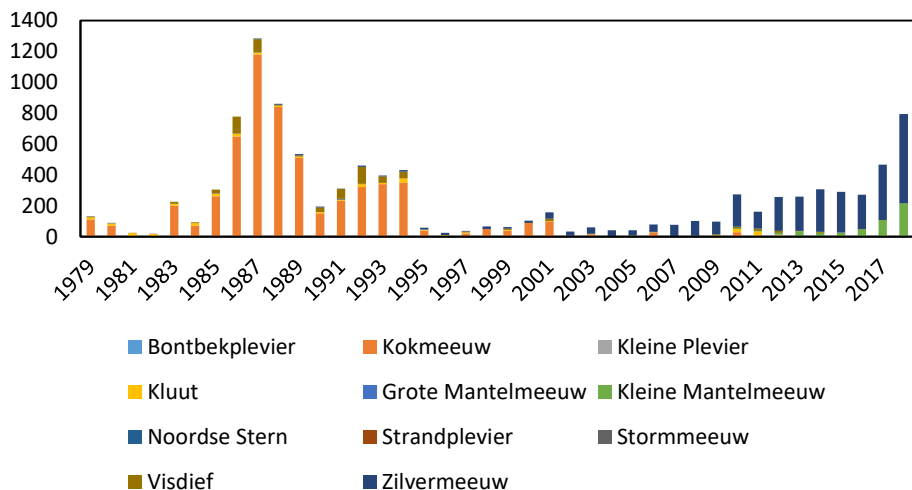
dit jaar talrijker dan ooit tevoren. Het broedsucces (Zilvermeeuw 0,19 jong/paar, Kleine Mantelmeeuw 0,35 jong/paar) is naar Deltabegrippen gemiddeld. Voor andere kustbroedvogels als Visdief en Noordse Stern betekent de opkomst van de grote meeuwen een verslechtering van het vestigingsklimaat. Sinds 2000 waren slechts in drie jaren meer dan 10 paar Visdieven aanwezig, de Noordse Stern heeft na 1992 niet meer gebroed. Enkele Kluten deden een broedpoging, maar succesvol broeden zat er niet in. Ten opzichte van 1990 zijn ook de weidevogels achteruit gegaan. Zo verdween de Grutto, daalde de Tureluur van 7 naar 1 paar en de Scholekster van 20 naar 3. Ondanks het verdwijnen van de Kokmeeuw (waar de soort graag tussen broedt) heeft de Kuifeend zich gehandhaafd. Toegenomen sinds 1990 zijn Grauwe Gans en Grote Mantelmeeuw, die geregeld broedt sinds 2006. Het enige broedpaar van laatstgenoemde soort bracht twee jongen groot. Een andere opvallende nieuwkomer is de Lepelaar (die vreemd genoeg niet kwalificeert als N2000 of SNL-doelsoort en ook niet op de Rode Lijst staat). Helaas zijn er

Inlaag Ouwerkerk

Figuur 4.2.40. Aantal territoria Inlaag Ouwerkerk van N2000- en SNL-doelsoorten en van soorten van de Rode Lijst.

Inlaag Ouwerkerk, kustbroedvogels 1979-2018

Figuur 4.2.41. Kustbroedvogels Inlaag Ouwerkerk, 1990-2018.

sterke aanwijzingen dat de halfwas jongen van de 14 aanwezige broedparen in het struweel van het centrale deel van de inlaag plots verdwenen zijn.

Tabel 4.44. Aantallen broedvogels Inlaag Ouwerkerk (37ha) 1990-2018, alsmede de dichtheid in 2018.

Jaar	N2000	SNL	RL	1990	1999	2018	N/100 ha
Bergeend				6	nvt	3	8,1
Boerenzwaluw			1	3	11	9	24,3
Bosrietzanger				0	0	1	2,7
Bruine Kiekendief	x			0	0	1	2,7
Fuut				0	0	1	2,7
Grasmus				0	2	2	5,4
Graspieper		x	1	7	12	2	5,4
Grauwe Gans				0	0	13	35,1
Grote Canadese Gans				0	0	1	2,7
Grote Mantelmeeuw			1	0	0	1	2,7
Kievit				7	6	2	5,4
Kleine Mantelmeeuw				0	0	215	581,1
Kluut	x	x		8	4	2	5,4
Kneu			1	1	8	6	16,2
Kuifeend				19	nvt	10	27,0
Lepelaar				0	0	14	37,8
Meerkoet				6	8	7	18,9
Nijlgans				0	0	1	2,7
Oeverzwaluw				0	0	12	32,4
Putter				0	0	2	5,4
Rietgors				0	3	4	10,8
Rietzanger				0	0	1	2,7
Scholekster				20	19	3	8,1
Tureluur		x	1	7	10	1	2,7
Wilde Eend				7	nvt	2	5,4
Zilvermeeuw				2	25	578	1562,2

Uithalen van de nesten door mensenhand wordt niet uitgesloten. Boerenzwaluwen broeden in de caissons en een kleine kolonie Oeverzwaluw in het zandlichaam in het centrale deel van de inlaag.

Tabel 4.45. Voormalige broedvogels Inlaag Ouwerkerk

Jaar	N2000	SNL	RL	1990	1999	2018
Bontbekplevier	x		2	2	0	0
Ekster				1	2	ng
Fazant				0	2	0
Fitis				1	2	ng
Grutto		x	1	1	0	0
Heggenmus				1	1	ng
Holenduif				2	5	ng
Houtduif				1	4	ng
Kokmeeuw				150	82	0
Patrijs			2	1	2	0
Stormmeeuw				1	0	0
Strandplevier	x		3	1	0	0
Torenvalk			2	0	1	0
Tuinfluit				1	0	0
Veldleeuwerik			1	3	0	0
Visdief	x		2	14	15	0
Waterhoen				1	1	0
Winterkoning				ng	3	ng
Witte Kwikstaart				0	1	ng
Zomertortel			2	0	1	0

4.2.23. Klein Beijerenpolder (17 ha)

	Nsrt	Nterr	gewogen	waarde
Totaal	18	566		
N2000	3	34		5,9
SNL	5	46		13,4
RL	6	18	23	8,0

De in 2014 uitgevoerde herinrichting van deze voormalige landbouwpolder in het kader van Plan Tureluur heeft de broedvogelbevolking sterk doen veranderen. De enige bekende inventarisatie van voor de herinrichting (2009) leverde 27 territoria op, verdeeld over 11 soorten. Wilde Eend (6 paar) en Graspieper (5) waren het talrijkst. In 2018 ging het om 559 territoria, verdeeld over 18 soorten. Kokmeeuw (483) en Kluut (31) waren nu aspectbepalend. De waarde van het gebied voor N2000-doelsoorten en de doelsoorten van het SNL-type Zilt- en overstromingsgrasland is sterk gestegen. De waarden voor N2000- en SNL-doelsoorten behoorden tot de hoogste van de 23 in het voorjaar van 2018 onderzochte gebieden langs de Schouwse zuidkust. Het aantal kustbroedvogels is fors toegenomen. De vestiging van echte pioniersoorten als

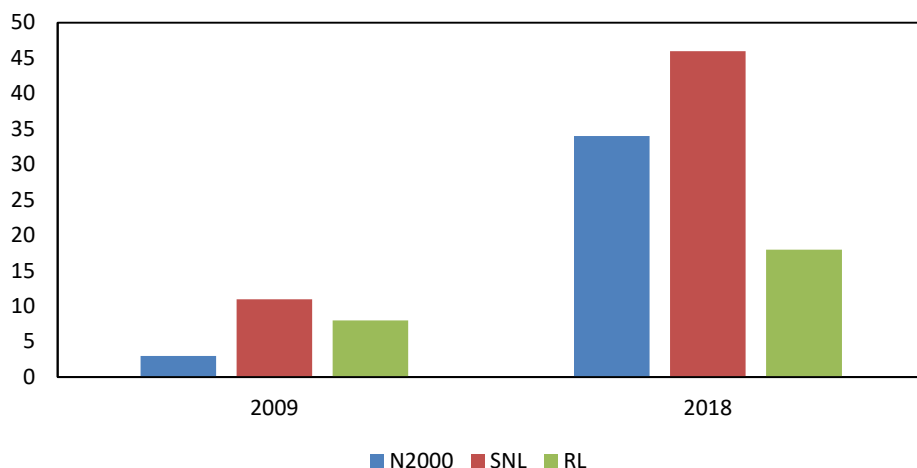
Dwergstern en Bontbekplevier was echter van korte duur; de snel toenemende begroeiing van het eiland lijkt dit jaar al een effect op de Visdief te hebben gehad. Dit voorjaar verdween de kolonie Kokmeeuwen op het eiland binnen enkele weken. Mede door het droge weer was het eiland al snel bereikbaar voor grondpredatoren. Begin mei werden veel door Bruine Ratten gepredeerde nesten gevonden. Enkele grote rattenholen toonden dat de ratten zich daadwerkelijk op het eiland hadden gevestigd. Er kwamen dan ook maar enkele jongen groot. Het broedsucces bij de nauwelijks op het eiland broedende Kluten was met 0,95 jong per paar aanzienlijk beter. Van de weidevogels doet de Tureluur het met 7 paar goed; Scholekster (4) en Kievit (3) redelijk. Alleen enkele kenmerkende broedvogels van akkerland als Gele Kwikstaart, Graspieper en Fazant deden het in 2009 beter dan in 2018.

Aanbeveling beheer

Langer vasthouden van water in het voorjaar kan uitdroging van het gebied verminderen, het bestrijden van ratten lijkt in dit gebied noodzakelijk om broedsucces mogelijk te maken.

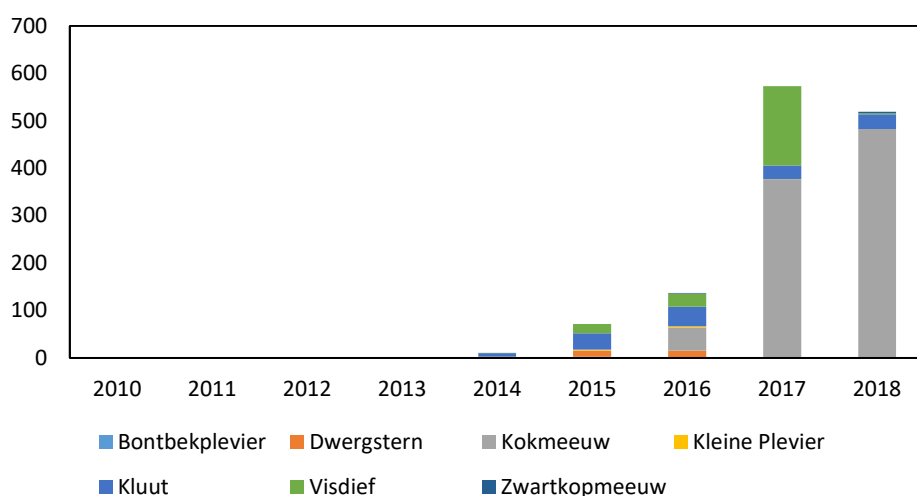

Klein Beijerenpolder

Figuur 4.2.42. Aantal territoria Klein Beijerenpolder van N2000- en SNL-doelsoorten en van soorten van de Rode Lijst.

Klein Beijerenpolder, kustbroedvogels 2010-2018

Figuur 4.2.43. Kustbroedvogels Klein Beijerenpolder, 1990-2018.

Tabel 4.46. Aantallen broedvogels Klein Beijerenpolder (17ha) 1990-2018, alsmede de dichtheid in 2018.

	N2000	SNL	RL	2009	2018	N/100 ha
Grauwe Gans				0	1	5,9
Bergeend				1	5	29,4
Slobeend		x	2	0	4	23,5
Krakeend				0	3	17,6
Wilde Eend				6	8	47,1
Kuifeend				0	7	41,2
Scholekster				3	4	23,5
Kluut	x	x		3	31	182,4
Kievit				0	3	17,6
Bontbekplevier	x		2	0	1	5,9
Tureluur		x	1	1	7	41,2
Kokmeeuw				0	483	2841,2
Visdief	x		1	0	2	11,8
Rietzanger				0	1	5,9
Grasmus				0	1	5,9
Gele Kwikstaart		x	1	2	1	5,9
Graspieper		x	1	5	3	17,6
Rietgors				1	1	5,9

Tabel 4.47. Voormalige broedvogels Klein Beijerenpolder.

	N2000	SNL	RL	2009	2018	N/100 ha
Fazant				1	0	0,0
Kleine Karekiet				3	0	0,0
Blauwborst				1	0	0,0

4.3. Soortbesprekingen

Per soort is het volgende vermeld:

- Trend Zeeland
- Dichtheid in het gehele onderzoeksgebied (1478 hectare)
- N= totaal aantal vastgestelde territoria
- N2000= aanwijsssoort vanwege broedvogelstatus Natura 2000-gebied Oosterschelde
- SNL-doelsoort in een of meerdere in het onderzoeksgebied gelegen natuurdoeltypen
- RL= soort staat op Rode Lijst 2017 (inclusief status).

Appelvink

Totaal 2018: 2   **Dichtheid 0,1 paar/100 ha**

Trend Zeeland: +

Doelsoort beheertype N16.04 Vochtig bos met productie, 14.03 Haagbeuken- en Essenbos

Deze kenmerkende broedvogel van goed ontwikkeld loofbos neemt de laatste decennia toe in Nederland. Daarbij worden ook bossen buiten de kern van de verspreiding in Hoog-Nederland bezet. In Zeeland is de soort nog schaars, maar ook hier is onmiskenbaar sprake van een opwaartse trend. De vestiging van territoria in de Schelphoek en het kreekbos bij Ouwerkerk past goed in dit beeld. Voor zover bekend heeft de soort in beide gebieden niet eerder gebroed.

Bergeend

Totaal 2018: 152   **Dichtheid 10,3 paar/100 ha**

Trend Zeeland: o

De Bergeend is een gewone broedvogel van de zuidkust. Beijersbergen & De Maat (1996) beschouwen deze kensoort van brakwatermilieus als een kenmerkende broedvogel van het gebied in de vorige eeuwen. De aanwezigheid van groepjes gepaarde, maar niet broedende overzomeraars kan de kartering van broedvogels beïnvloeden. In diverse telgebieden werden tomen met jongen gezien; een bewijs dat een deel van de populatie daadwerkelijk tot broeden overgaat. Karrevelden met veel watervoerende sloten vormen goed broedhabitat, zeker als deze doorsneden worden door hoger gelegen elementen als dijken. Een deel van de broedende vogels maakt gebruik van konijnenholen (een favoriete broedplaats in de duinen). De verspreidingskaart toont een redelijk evenwichtige spreiding over het gehele onderzoeksgebied, uitgezonderd de bossen en –opmerkelijker– de zuidelijke Prunje. Het Gasthuisbevang en Suzanna's Inlaag en karrevelden zijn met elk 21 paar rijk aan Bergeenden. De gemiddelde dichtheid van 10,3 paar per 100 hectare is landelijk gezien bijzonder hoog.

Blauwborst

Totaal 2018: 5   **Dichtheid 0,3 paar/100 ha**

Trend Zeeland: +

Doelsoort beheertype N15.01 Duinbos, N08.03 Vochtige duinvallei, N05.01 Moeras, N16.04 Vochtig bos met productie

Blauwborsten zijn tamelijk schaarse broedvogels van open agrarische en natuurlandschappen op Schouwen-Duiveland. Grote delen van het onderzoeksgebied zijn te open voor de soort, die moerassige rietruigte prefereert, maar ook uit de voeten kan met hoge schorvegetaties en hoge kruiden langs sloten. Binnen het onderzoeksgebied voldoen de Westenschouwse Inlaag-West, de Zuidhoekinlaag en Inlaagje De Val het meest aan de biotoopwensen van de soort, die langzaam maar zeker wat in aantal lijkt toe te nemen.

Blauwe Reiger

Totaal 2018: 4   **Dichtheid 0,3 paar/100 ha**

Trend Zeeland: ?

Blauwe Reigers zijn een gewone verschijning langs de Schouwse zuidkust, maar broedkolonies waren alleen enkele kilometers noordwaarts bij Schuddebeurs en Moermond Renesse te vinden. Dit voorjaar werd echter vier nesten gevonden in het oostelijk deel van de Schelphoek. Vestiging van de Blauwe Reiger als broedvogel langs de zuidkust is daarmee een feit.

Bontbekplevier

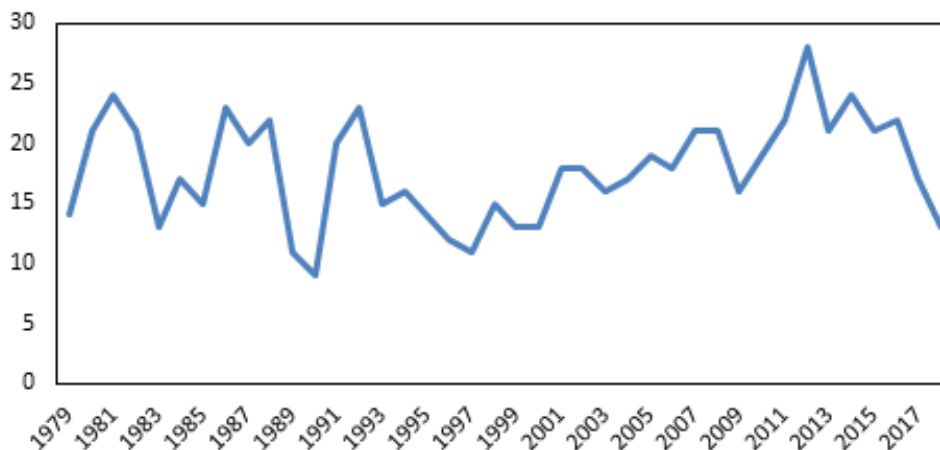
Totaal 2018: 13   **Dichtheid 0,8 paar/100 ha**

Trend Zeeland: -

N2000 aanwijsssoort   Rode Lijst: kwetsbaar

Het Deltagebied herbergt meer dan een derde van de Nederlandse broedpopulatie van de Bontbekplevier en binnen de Delta is de Oosterschelde het voornaamste broedgebied. Ziedaar het belang van de zuidkust van Schouwen in een notendop. Immers: binnen de Oosterschelde is dit –met het eiland Neeltje Jans– de belangrijkste regio voor de soort. In 2018 herbergde het in dit rapport besproken deel van Schouwens zuidkust 10% van de Delta-populatie. Het is niet geheel duidelijk of de Bontbekplevier in de eerste decennia van de vorige eeuw langs de zuidkust broedde. Wel broedde de soort na de ramp van 1953 in de Schelphoek en de kreek bij Ouwerkerk. Met de bosaanplant kwam daaraan een eind (WANVWSD 1986), maar de soort broedde inmiddels geregeld in inlagen, karrevelden en langs nollen en strandjes aan de Oosterscheldekust. De positieve effecten van de realisatie van Plan Tureluur zijn bij de Bontbekplevier minder uitgesproken dan bij andere kustbroedvogels; uitgezonderd 2012 (28 paar) bleef het aantal broedparen steevast tussen

Bontbekplevier Zuidkust Schouwen 1979-2018

Figuur 4.2.44. Ontwikkeling van het aantal broedparen van de Bontbekplevier op Zuidkust Schouwen, 1979-2018.

de 10 en 25 schommelen. In topjaar 2012 deed de soort het vooral goed in de Prunje-Noord (4 paar), Prunje-Zuid (3), Pikgat (4) en Inlaag & karrevelden Cauwers (3). In 2018 waren daar nog respectievelijk 3, 1, 0 en 1 paar van over, een duidelijke afname dus. Ondanks het feit dat er in vijf voorjaar 2012 niet bezette gebieden (zeedijk Bruinisse, Gasthuisbevang, karrevelden Levensstrijd, karrevelden Suzanna's Inlaag en Zuidhoekinlaag) ditmaal wel een territorium werd gevonden, was de stand ten opzichte van 2012 ruim gehalveerd. Naast de Prunje-Noord herbergde alleen de Weevers Inlaag (2) meer dan 1 territorium. Het broedsucces leek erg mager: alleen in de Prunje-Noord en aan de zeedijk ter hoogte van de Suzanna's Inlaag werden oudervogels met één vliegvlug jong gezien. De meeste nesten lijken volledig mislukt te zijn.

Boomkruiper

Totaal 2018: 28   **Dichtheid 1,9 paar/100 ha**

Trend Zeeland: +

Doelsoort beheertype N16.04 Vochtig bos met productie

Deze sterk aan opgaand geboomte soort is alleen aangetroffen in de bosaanplant rond de Schelphoek en de Kreken Ouwerkerk. Pas na de eeuwwisseling lijkt de soort zich hier voorgoed gevestigd te hebben. Dit voorjaar waren er 11 territoria in de Schelphoek en 17 in de Kreken Ouwerkerk te vinden. Dat is een duidelijk signaal dat er een steeds volwassener bosvogelgemeenschap ontstaat in deze bossen.

Bosrietzanger

Totaal 2018: 24   **Dichtheid 1,6 paar/100 ha**

Trend Zeeland: ?

Deze kenmerkende broedvogel van vochtige, kruidrijke ruigte vindt slechts her en der geschikt

broedhabitat langs de zuidkust. Met name de Westenschouwse Inlaag-Oost, het oostelijk deel van de Schelphoek, Prommelsluis en de Kreken van Ouwerkerk kennen kleine concentraties van de soort. Eerdere inventarisaties geven niet altijd een betrouwbaar beeld van het voorkomen, maar het lijkt erop dat de stand redelijk stabiel is.

Braamsluiper

Totaal 2018: 5

Dichtheid 0,3 paar/100 ha

Trend Zeeland: o

Deze sterk aan struweel gebonden soort is schaars in het onderzoeksgebied. Alleen de Schelphoek telde twee territoria, in de Kreken Ouwerkerk, de Westenschouwse Inlaag-West en de Bootspolder was één territorium aanwezig.

Brandgans

Totaal 2018: 1295

Dichtheid 87,6 paar/100 ha

Trend Zeeland: +

Dat de Brandgans in opkomst is als broedvogel langs de zuidkust was bekend. Toch komt het aantal van 1295 broedparen als een grote verrassing. Dit betekent dat de zuidkust is uitgroeit tot een van de belangrijkste broedgebieden van de soort in Nederland en de belangrijkste in Zeeland. Over de herkomst van de Schouwse broedpopulatie is niets bekend. Wel weten we dat een deel van de Nederlandse broedpopulatie bestaat uit nazaten van ontsnapte of aangeschoten wilde vogels. Het is echter zeer aannemelijk dat ook zuiver wilde vogels in Nederland, en daarmee op Schouwen, zijn gaan broeden. Dit past goed in de ontwikkeling van de flywaypopulatie van de tot begin jaren zeventig alleen in Arctisch Rusland broedende populatie, die eerst het Oostzeegebied en daarna de landen rond de Noordzee koloniseerde (van der Jeugd 2018). Een sterke aanwijzing voor de herkomst van Nederlandse broedvogels is het feit

dat een aantal hier geboren Brandganzen inmiddels uit de Russische broedgebieden is terug gemeld (van der Jeugd 2018). De bij ons broedende Brandganzen kunnen derhalve niet zomaar als 'exoot' bestempeld worden.

De opkomst van broedende Brandganzen langs de zuidkust wordt goed geïllustreerd door de BMP-proefvlakken van de VWG Schouwen-Duiveland in de Prunje. Het hier waargenomen patroon is ook uit andere goede gebieden bekend: eerst wat overzomerende groepjes, dan een vestiging van de eerste broedparen in 2006, gevolgd door eerst een graduele en vervolgens een explosieve stijging. Het resultaat van de huidige kartering laat zien dat de zuidkust van Schouwen zich in de explosieve fase bevindt.

Er zijn geen tellingen van broedsucces bekend, maar op basis van incidentele informatie lijken veel paren de afgelopen jaren succesvol gebroed te hebben. In 2018 was dat zeker het geval; begin juni werden met name in de Prunje en het Pikgat honderden paren met pullen gezien. De extreme droogte van juli en augustus lijkt het gros van de jongen echter fataal te zijn geworden: ze stierven en masse aan uitputting en voedselgebrek. Voor zover bekend was er geen sprake van botulisme. Mocht de geringe jongenoverleving van 2018 de uitzondering zijn, dan lijkt de kans groot dat de broedende Brandganzen een factor van betekenis blijven langs de zuidkust. De combinatie van broedgelegenheid op de vele eilanden (waarbij een zekere mate van verzuivering geen probleem is) en het beschikbare voedsel in de vorm van grassen, lage kruiden en granen speelt daarbij een grote rol. Het feit dat de vogels deels foerageren op de agrarische gronden nabij de broedplaatsen kan daarbij tot problemen lijden. Dat neemt niet weg dat het welhaast wonderbaarlijk is dat een vogelpopulatie die tot eind jaren zestig bijna alleen op Nova Zembla broedde anno 2018 een van de talrijkste broedvogels van de Schouwse zuidkust blijkt te zijn.

Bruine Kiekendief

Totaal 2018: 4   **Dichtheid** 0,3 paar/100 ha

Trend Zeeland: o

N2000 aanwijsoort

Doelsoort beheertype N05.01 Moeras

Bruine Kiekendieven vinden langs de zuidkust veel geschikt jachthabitat, maar goede broedlocaties zijn schaarser gezaaid. Voorjaar 2018 werden territoriale paren opgemerkt in rietruigte in de Koudekerkse Inlaag, de Schelphoek, Inlaagje De Val en de Inlaag Ouwkerk. Zowel deze vogels als enkele waarschijnlijk meer landinwaarts broedende ex joegen geregeld in grote delen van het onderzoeksgebied. De broedpopulatie langs de

zuidkust lijkt momenteel stabiel, hetzelfde geldt voor de populatie op heel Schouwen-Duiveland (www.roofvogelszeeland.nl).

Buizerd

Totaal 2018: 3   **Dichtheid** 0,3 paar/100 ha

Trend Zeeland: +

De Buizerd is de laatste decennia sterk toegenomen als broedvogel in Zeeland.

In het onderzoeksgebied werden broedgevallen genoteerd in de Westenschouwse Inlaag-West (1) en het kreekbos bij Ouwkerk (2). Een bescheiden verdere toename langs de zuidkust lijkt goed mogelijk (Schelphoek!), maar door gebrek aan goed broedhabitat zit een forse stijging er niet in. Wel zullen niet-territoriale vogels en broedvogels van tot op enkele kilometers van het onderzoeksgebied gelegen opgaand geboomte (waaronder forse erven) geregeld jagen in de natuurgebieden langs de zuidkust.

Cetti's Zanger

Totaal 2018: 1   **Dichtheid** 0,1 paar/100 ha

Trend Zeeland: +

Van de op spectaculaire wijze in Nederland toenemende Cetti's Zanger werd een territorium opgetekend in een strook braamrijke rietruigte in het oostelijk deel van de Zuidhoekinlaag. Net buiten het onderzoeksgebied bevond zich nog een territorium aan het Kaaskenswater bij Zierikzee (G. van den Ende). In de nazomer dook een zingende vogel op in de Westenschouwse Inlaag-West (M. Sluiter, J.W. Vergeer). Gezien de forse toename in de regio, met diverse territoria in de Grevelingen en een beginnende vestiging in de Schouwse duinen, lijkt de kans op een blijvende vestiging van de Cetti's Zanger langs de zuidkust groot. Geschikt broedhabitat is hier echter schaars; een ontwikkeling als in de Biesbosch (waar inmiddels vele honderden paren broeden) is dan ook niet waarschijnlijk.

Dodaars

Totaal 2018: 1   **Dichtheid** 0,1 paar/100 ha

Trend Zeeland: ?

Doelsoort beheertype N08.03 Vochtige duinvallei

Dodaarsen broeden vooral in beschutte zoete wateren op zandige bodems, het is dus niet verassend dat ze in Zeeland vooral in de duinstreek vertoeven. De Schelphoek, kreek Ouwkerk en andere open wateren in het onderzoeksgebied herbergen 's winters flink wat Dodaarsen, maar zijn kennelijk niet geschikt als broedplaats. Het enige territorium in het onderzoeksgebied werd opgetekend in Inlaagje De Val, een bekende broedplaats van de soort.

Dwergstern**Totaal 2018: 16**   **Dichtheid 1,1 paar/100 ha****Trend Zeeland: ?**

N2000-aanwijsoort   Rode Lijst: kwetsbaar

Het Deltagebied herbergt al jaren tenminste de helft van de Nederlandse populatie van de Dwergstern. In 2018 herbergde het in dit rapport besproken deel van Schouwens zuidkust circa 4 % van de Delta-populatie. Deze ultieme pionier broedt vooral op buitendijkse platen en stranden, binnendijkse zilte natuurgebieden komen alleen in aanmerking als er zeer dynamische omstandigheden heersen. De Dwergstern heeft vanaf eind jaren negentig geprofiteerd van de uitvoering van Plan Tureluur, waardoor geregeld geschikt broedhabitat nabij de Oosterschelde ontstond. De belangrijkste daarvan was de aanleg van enkele eilanden in het buitendijkse deel van de Schelphoek, waar in 2001 67 paar Dwergsterns op af kwam. De teloorgang van deze eilanden door afslag deed de Dwergsterns hier weer verdwijnen. In 2003 waren 23 paren te vinden in de Prunje-Noord, maar twee jaar later was dit gebied weer – op een enkel paar in een enkel jaar na-verlaten. In de Prunje-Zuidoost (36 paar in 2008) herhaalde dat patroon zich, net als in de Cauwers Inlaag (11 paar 2011), het Pikgat (14 paar 2012), Flauwers Inlaag (36 paar 2015) en Klein Beijerenpolder (14 paar 2016). Voorjaar 2018 waren broedende Dwergsterns te vinden in de karrevelden Levensstrijd (12 paar), het Gasthuisbevang (2) en Pikgat (1). Op geen van deze locaties werden jongen grootgebracht. Predatie door grondpredatoren en grote meeuwen en snelle vegetatiesuccessie lijken de voornaamste factoren die de Dwergstern in het binnendijkse deel van Plan Tureluur parten spelen. De grote droogte van dit voorjaar was een extra spelbreker, maar het probleem lijkt van structurele aard.

Fuut**Totaal 2018: 12**   **Dichtheid 0,3 paar/100 ha****Trend Zeeland: ?**

De Fuut is een schaarse broedvogel langs de zuidkust. Waarnemingen in de broedtijd hebben meestal betrekking op overzomerende vogels, al kan in de Schelphoek en –vooral- de Kreken Ouwerkerk daadwerkelijk gebroed worden. In de Schelphoek werden dit jaar enkele baltsende paren gezien, maar er is waarschijnlijk niet gebroed. Anders lag dat in de Kreken Ouwerkerk, waar nestbouw werd geconstateerd en later tenminste drie paren met jongen rondzwommen.

Gekraagde Roodstaart**Totaal 2018: 1**   **Dichtheid 0,1 paar/100 ha****Trend Zeeland: ?**

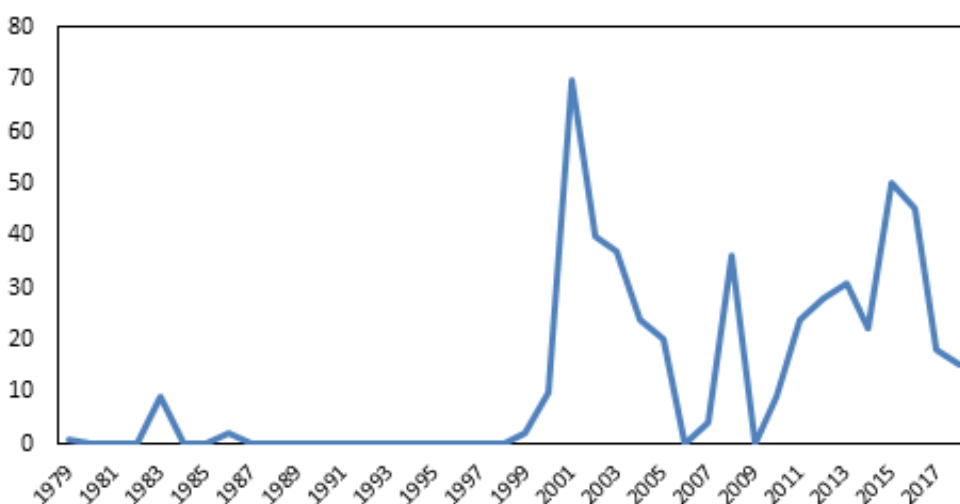
De Gekraagde Roodstaart broedt op Schouwen alleen geregeld in de duinstreek. Voorjaar 2018 werd een territorium vastgesteld in het kreekbos bij Ouwerkerk op basis van een zingende vogel op 16 mei. Uit de Schelphoek zijn alleen enkele territoria uit de jaren zeventig bekend (WANVWSD 1986).

Gele Kwikstaart**Totaal 2018: 16**   **Dichtheid 1,1 paar/100 ha****Trend Zeeland: -**

Doelsoort beheertype N12.04 Zilt- en overstromingsgrasland, N10.02 Vochtig schraalland

Rode Lijst: gevoelig

De Gele Kwikstaart is een van de weinige vogelsoorten van open terrein die in akkerland talrijker is dan in de natuurgebieden langs de Schouwse zuidkust. In de Prunje was de soort dan ook talrijker voor de herinrichting. Het Gasthuisbevang herbergde voorjaar 2018 met 5 paren de meeste territoria in het onderzoeksgebied. De enige overige telgebieden met meer dan

Dwergstern Zuidkust Schouwen, 1979-2018

Figuur 4.2.45. Ontwikkeling van het aantal broedparen van de Dwergstern op Zuidkust Schouwen, 1979-2018.

1 paar Gele Kwikstaarten waren Prunje-Noord en Prommelsluis (elk 3). Het gemiddelde van 1,1 paar per 100 ha langs de zuidkust lag ruim onder de gemiddelde dichtheid van 3,4 paar per 100 ha in Zeeuws agrarisch gebied in 2018 (Vergeer 2018).

Geoorde Fuut

Totaal 2018: 1   **Dichtheid 0,1 paar/100 ha**

Trend Zeeland: ?

De Geoorde Fuut is een zeldzame, niet jaarlijkse broedvogel op Schouwen-Duiveland. Van de zuidkust waren tot voor kort alleen incidentele waarnemingen van mogelijk overzomerende ex bekend. In 2017 en 2018 overzomerde een Geoorde Fuut in broedkleed in het Gasthuisbevang. De waarnemingen voldeden aan de BMP-criteria voor het aannemen van een territorium, maar er lijkt niet daadwerkelijk gebroed te zijn (H. van der Wal). Geoorde Futen broeden vaak in ondiep water nabij Kokmeeuwenkolonies. Gezien de aanwezigheid van beide in het Gasthuisbevang is de kans op daadwerkelijk broeden zeker aanwezig. Een voldoende hoge waterstand in de vestigingsfase is dan een belangrijke randvoorwaarde.

Grasmus

Totaal 2018: 33   **Dichtheid 2,2 paar/100 ha**

Trend Zeeland: +

Deze struweelbroeder was vooral te vinden in de struwelen van het Kreekbos Ouwerkerk (10 paar) en de Westenschouwse Inlaag-West (4). In de Schelphoek werden slechts 2 paren geteld. Elders zijn incidenteel territoria te vinden op locaties met hoge kruiden en enig struweel.

Graspieper

Totaal 2018: 178   **Dichtheid 12 paar/100 ha**

Trend Zeeland: -

Doelsoort beheertype N12.04 Zilt- en overstromingsgrasland   Rode Lijst: gevoelig

De Graspieper is een van meest karakteristieke zangvogels van de zuidkust. Voorjaar 2018 werden territoriale Graspiepers vastgesteld in 23 van de 24 telgebieden (alleen Kreekbos Ouwerkerk moest het zonder stellen). Bijzonder rijk aan Graspiepers bleken Suzanna's Inlaag en karrevelden (19 paar) en Inlaag & karrevelden Levensstrijd (16). De dichtheid over het gehele onderzoeksgebied benadert het Nederlandse gemiddelde van 12,4 paar/100 ha voor het habitat kwelder en schor (Boele *et al.* 2018) en ligt ruim boven het gemiddelde van 3,9 paar per 100 ha in agrarisch gebied in Zeeland (Vergeer 2018). Getuige de toename in de karrevelden van Levensstrijd en de Suzanna's inlaag na de herinrichting lijkt de Graspieper te profiteren van de herinrichting in het kader van Plan Tureluur.

In enkele inlagen (met name Koudekerkse en Zuidhoek) wijzen lange termijn-reeksen op een fikse afname na de jaren tachtig en negentig. In de Zuidhoekinlaag lijkt anno 2018 enig herstel op te treden, maar in de Koudekerkse werd een verdere afname vastgesteld.

Grauwe Gans

Totaal 2018: 349   **Dichtheid 25 paar/100 ha**

Trend Zeeland: +

De opkomst van de Grauwe Gans als broedvogel in Zeeland gaat niet aan de Schouwse zuidkust voorbij. Voorjaar 2018 werd de soort in 20 van de 21 telgebieden vastgesteld (in twee telgebieden werd het voorkomen niet onderzocht); alleen in de weilanden aan de Steenovenseweg ontbrak de Grauwe Gans als broedvogel. Veel Grauwe Ganzen zijn te vinden in de Koudekerkse Inlaag (53 paar), de Prunje-Noord (38), de Zuidhoekinlaag (38) en Suzanna's Inlaag en karrevelden (31). In de meeste telgebieden vestigde de Grauwe Gans zich tussen 2000 en 2010 als broedvogel. In 2012 bleek de soort in veel gebieden al met meer dan 10 paren aanwezig (Hoekstein 2012). Een vergelijking tussen 14 zowel in 2012 als in 2018 getelde gebieden leert dat de Grauwe Gans in zes gebieden fors verder toenam. Drie gebieden lieten een kleine toename zien, terwijl in vijf gebieden een kleine of grotere afname optrad. Duidelijk is dat de populatie tendeert naar een verdere groei, waarbij niet duidelijk is in hoeverre de opkomst van Brand- en Grote Canadese Gans hiermee interfereert. In een aantal telgebieden worden eieren van Grauwe Ganzen in het vroege voorjaar uitgehaald of behandeld. Dit gebeurt bij voorbeeld in de Zuidhoekinlaag, waar opviel dat niet bestreden herlegsels tot ver in het voorjaar succesvol bleken te zijn. Voorts is aannemelijk dat bestrijding een stimulerend effect heeft op een verdere verspreiding langs de zuidkust. Geschikt broedhabitat is immers ruim voorhanden. Wel valt op dat de hoogste aantallen te vinden zijn in relatief verrijgde gebiedsdelen. Een sterk op openheid gericht beheer zal de broedende Grauwe Ganzen wellicht minder bevalen.

Grauwe Vliegenvanger

Totaal 2018: 8   **Dichtheid 0,5 paar/100 ha**

Trend Zeeland: ?

Rode Lijst: gevoelig

Deze ook op erven broedende bosvogel bleek voorjaar 2018 opvallend algemeen in het Kreekbos van Ouwerkerk, waar 7 territoria werden gevonden (waarvan vijf in de bosschages van het noordwestelijk deel). De soort werd hier in 1974 reeds als broedvogel vermeld (Eckhardt

1974). In de Schelphoek werd slechts één territorium gevonden.

Groene Specht

Totaal 2018: 8   **Dichtheid 0,5 paar/100 ha**

Trend Zeeland: +

Doelsoort beheertype N15.01 Duinbos, N16.04 Vochtig bos met productie, 14.03 Haagbeuken- en Essenbos

De Groene Specht was de eerste spechtensoort die zich vestigde in de bosaanplant van de Schelphoek (tussen 1988 en 2004) en de Kreeken Ouwerkerk (1985, WANVWSD 1986). Anno 2018 doet de soort het goed in beide bossen, getuige de drie paren in de Schelphoek en vijf bij de Ouwerkerkse Kreeken. Foeragerende Groene Spechten worden soms in de open natuurgebieden van de zuidkust opgemerkt.

Groenling

Totaal 2018: 19   **Dichtheid 1,3 paar/100 ha**

Trend Zeeland: o

De Groenling broedt binnen het onderzoeksgebied vooral in de kreekbossen van de Schelphoek (7 terr.) en Ouwerkerk (10).

Grote Bonte Specht

Totaal 2018: 23   **Dichtheid 1,3 paar/100 ha**

Trend Zeeland: +

Doelsoort beheertype N15.01 Duinbos, N16.04 Vochtig bos met productie

De sterk aan opgaand geboomte gebonden Grote Bonte Specht was midden jaren tachtig al aanwezig in de Schelphoek en het Kreekbos bij Ouwerkerk (elk 1 paar), maar getuige de weinige informatie bleef de soort hier lange tijd schaars. Voorjaar 2018 waren plots 8 (Schelphoek) en 14 paar (Kreeken Ouwerkerk) aanwezig. De soort is hier dus recent aanzienlijk talrijker geworden.

Dat past goed in de beschrijving van Van Manen (2018), die aangeeft dat de eerste Grote Bonte Spechten zich zo'n 20 jaar na aanplant in de polderbossen van Flevoland vestigden, maar pas na 40-50 jaar flink in aantal toenamen.

Grote Canadese Gans

Totaal 2018: 41   **Dichtheid 2,8 paar/100 ha**

Trend Zeeland: +

Nazaten van uit gevangenschap ontsnapte of moedwillig vrijgelaten Grote Canadese Ganzen hebben in enkele decennia tijd een landelijke broedpopulatie van 9000-12.000 paar weten op te bouwen. Vanuit de verspreidingskernen in het Groene Hart, Randstad en West-Brabant en Vlaanderen raakt het eerder niet zo in trek zijnde Zeeland ook steeds meer bezet. De ontwikkeling gaat niet aan de Schouwse zuidkust voorbij: voorjaar 2018 werden in 10 van de 23 onderzochte telgebieden broedende Grote Canadese Ganzen vastgesteld, met een accent op de gebieden rond Zierikzee (Zuidhoekinlaag en Suzanna's Inlaag & karrevelden elk 10 paar, Cauwers Inlaag & karrevelden 7 paar). In 10 zowel in 2012 als 2018 getelde gebieden bleek het totaal aantal broedparen gestegen van 7 tot 40. Opvallend is dat alleen het centrale deel van onderzoeksgebied (Prunje, Flaauwers/Weevers en Schelphoek) nog geen broedende Grote Canadezen telt.

Grote Mantelmeeuw

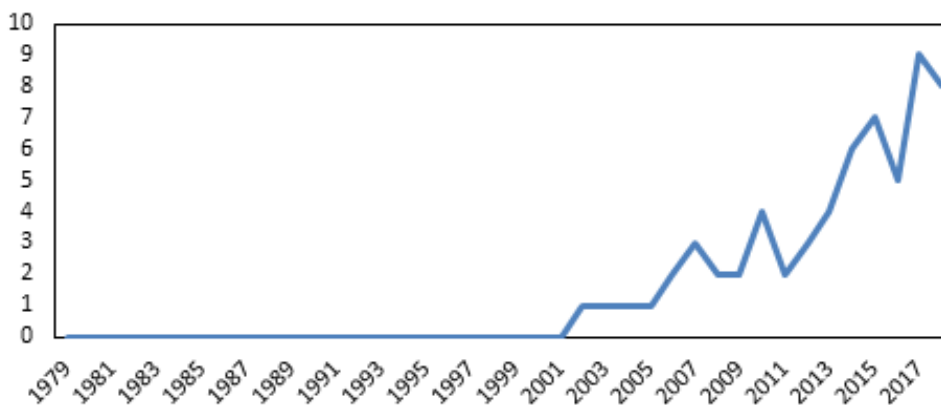
Totaal 2018: 8   **Dichtheid 0,5 paar/100 ha**

Trend Zeeland: +

Rode Lijst: gevoelig

In 1993 vond het eerste Nederlandse broedgeval van de Grote Mantelmeeuw plaats in het Veerse Meer. Inmiddels broeden jaarlijks tientallen paren in ons land, ruim de helft daarvan in de Delta (43 paar in 2017, Arts *et al.* 2018). Na het

Grote Mantelmeeuw, Zuidkust Schouwen 1979-2018

Figuur 4.2.46. Ontwikkeling van het aantal broedparen van de Grote Mantelmeeuw op Zuidkust Schouwen, 1979-2018.

Grevelingenmeer is de Oosterschelde de belangrijkste broedplaats in de Delta. Het overgrote deel van de broedplaatsen rond de Oosterschelde bevindt zich in het onderzoeksgebied. In 2018 herbergde het in dit rapport besproken deel van Schouwens zuidkust circa 18 % van de Delta-populatie. De territoria waren te vinden in de Prunje-Noord (3 paar), Prunje-Zuidwest (1), Prunje-Zuidoost(1), Flaaauwers Inlaag (1), Cauwers Inlaag (1) en Inlaag Ouwkerk (1). Grote Mantelmeeuwen broeden veelal solitair en op afstand van meeuwenkolonies. De meest paren brachten een of twee jongen groot. De oudste broedplaats op Schouwen is het duineiland in de Schelphoek-buiten, waar vanaf 2002 geregeld gebroed is. Sinds 2016 is deze broedplaats echter verlaten. De oudste broedplaats binnen het onderzoeksgebied is de Inlaag Ouwkerk (1 paar 2006), de Prunje-Noord volgde in 2007. In 2018 broedde circa 12 procent van de landelijke populatie binnen de grenzen van het onderzoeksgebied.

Grote Stern

Totaal 2018: 0   **Dichtheid 0,0 paar/100 ha**

Trend Zeeland: ?

N2000-aanwijsoort

Rode Lijst: kwetsbaar

Lange tijd waren de Flaaauwers, Weevers en toenmalige Heertjesinlaag veruit de belangrijkste broedplaats van de Grote Stern in de Delta. In de jaren twintig van de vorige eeuw ging het om 8000-10.000 paar (Beijersbergen & Meininger 1980). Deze inlagen vormden lange tijd het centrum van het vogelarij-bedrijf, waarbij de pachter van de inlagen een deel van de eieren van ondermeer de Grote Stern oogstte in ruil voor het onderhoud en het bewaken van de rust op de broedeilanden of 'hillen'. Na de tweede wereldoorlog en de ramp van 1953 (waarbij de Heertjesinlaag verdween in wat nu het gat van Schelphoek is)

was de glorie tijd van de Grote Stern in de inlagen voorbij. Begin jaren zestig broedden nog enige honderden paren, daarna stortte de stand in door een combinatie van grootscheepse milieuvergiftiging en gebrek aan onderhoud in de verzandende en verruigende hillen. Pas na een grondige opknappbeurt van de inlagen, eind jaren negentig, en uitbanning van de zich in de vissen ophopende pesticiden vestigden zich weer flinke aantallen Grote Sterns in de Flaaauwers Inlaag. Na een piek van 2023 paar in 2007 liepen de aantallen weer terug en na 2015 (270 paar) is de soort hier weer verdwenen. Predatie door ratten speelt hierbij waarschijnlijk een rol. In 2013 vestigden zich onverwacht 83 paar in de opgeknapte hil in de Suzanna's Inlaag. Helaas bleek dat eenmalig. Een hervestiging van de Grote Stern langs de zuidkust hangt waarschijnlijk vooral af van de beschikbaar van hillen met hooguit enige pioniervegetatie, die vrij zijn van grondpredatoren. Ook de aanwezigheid van Kokmeeuwenkolonies is een factor van belang, kolonies van grote meeuwen zijn juist een negatieve factor. Hoewel de situatie van de Grote Stern in de Delta lang niet zo desastreus is als in de jaren zestig, gezien de verbeterde milieuomstandigheden en het aanwezige broedhabitat in Grevelingen, Haringvliet en Westerschelde, lijkt het toch van belang de soort in de inlagen nieuwe kansen te gunnen.

Grutto

Totaal 2018: 43   **Dichtheid 2,9 paar/100 ha**

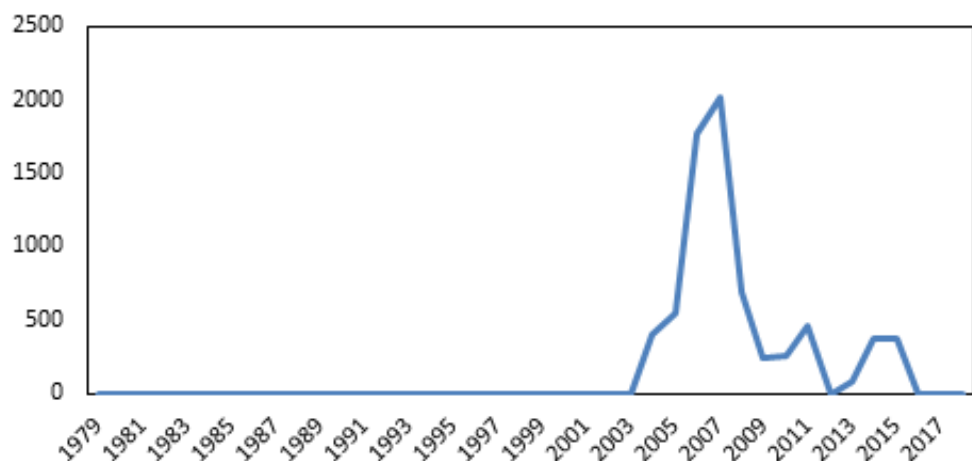
Trend Zeeland: -

Doelsoort beheertype N12.04 Zilt- en overstromingsgrasland, N10.02 Vochtig schraalland

Rode Lijst: gevoelig

De Grutto was lange tijd een kenmerkende broedvogel van de laaggelegen natte weilanden van de Prunje en de karrevelden. Johannes Vijverberg

Grote Stern Zuidkust Schouwen, 1979-2018

Figuur 4.2.47. Ontwikkeling van het aantal broedparen van de Grote Stern op Zuidkust Schouwen, 1979-2018.

(1925) merkte op dat de soort hier na de (iets) betere ontwatering na ingebruikname van het stoomgemaal bij Flaauwers in 1877 al afnam. Toch waren hier tot in de jaren tachtig van de twintigste eeuw tientallen paren aanwezig, in die jaren gestimuleerd door het toenmalige subsidiestelsel dat boeren die rekening hielden met de weidevogels tegemoet kwam. Kort na aankoop en herinrichting van de Prunje bleef de Grutto het goed doen, maar elders was al sprake van een afname. Ook in de Prunje ging het vervolgens mis. Illustratief zijn de twee BMP-telreeksen van de VWG Schouwen-Duiveland in de Prunje die rond 2004 nog meer dan 25 territoria detecteerden, maar in 2018 op vier paren uitkwamen. Een vergelijking tussen 14 zowel in 2012 als in 2018 getelde gebieden toont een afname van 42 naar 28 paar. De belangrijkste broedlocaties voor de Grutto anno 2018 zijn de Prunje-Zuidwest (10 paar), het Gasthuisbevang (7) en Inlaag & karrevelden Levensstrijd (7). De afname van de Grutto langs de zuidkust valt samen met de negatieve landelijke trend. Bij de kartering in 2012 werd aandacht aan het broedsucces van de Grutto's besteed. Dat bleek te laag om de populatie op termijn in stand te houden (Hoekstein 2012). Waarschijnlijk was deze momentopname illustratief voor de gang van zaken. Om daar meer helderheid over te krijgen lijkt het zinvol het broedsucces van de Grutto de komende jaren te volgen en tevens inzicht te krijgen in de factoren die hier lokaal invloed op hebben.

Holenduif

Totaal 2018: 12   **Dichtheid 0,8 paar/100 ha**

Trend Zeeland: +

De meeste Holenduiven in het onderzoeksgebied broeden in de kreekbossen van Schelphoek (2) en Kreeken Ouwkerk (5). Plaatselijk kan de soort ook broeden in konijnholen in de open natuurgebieden. Daarnaast zijn geregeld foeragerende Holenduiven te vinden die broeden op nabije erven.

Kemphaan

Totaal 2018: 0   **Dichtheid 0,0 paar/100 ha**

Trend Zeeland: -

Doelsoort beheertype N12.04 Zilt- en overstromingsgrasland, N10.02 Vochtig schraalland

Rode Lijst: ernstig bedreigd

Volgens Beijersbergen & De Maat (1996) was de Kemphaan eeuwenlang een gewone broedvogel langs de zuidkust. Hoe talrijk de soort echt was, is niet duidelijk. Wel is bekend dat tot in de tweede wereldoorlog toernooiplaatsen van baltsende Kemphanen te vinden waren bij het Pikgat, de eendenkooi in de Prunje-Noord en de Koudekerkse Inlaag (Beijersbergen & De Maat 1996). In de Prunje was nog in 1953 een toer-

nooiveld te vinden (Vergeer & van Zuijlen 1994). Nadien is waarschijnlijk nog incidenteel gebroed, maar van een serieuze broedpopulatie was geen sprake meer. De natuurontwikkeling langs de zuidkust deed de hoop dat sommige van de nog elke voorjaar in behoorlijk aantal op doortrek in het gebied pleisterende Kemphanen zich hier weer zouden vestigen oplaaien, maar tot nu toe is dat niet het geval. Het feit dat de soort in de Delta inmiddels is uitgestorven als broedvogel helpt daar niet bij.

Kievit

Totaal 2018: 171   **Dichtheid 11,6 paar/100 ha**

Trend Zeeland: -

Deze ultieme weidevogel was vroeger zeer talrijk in de Prunje en op de karrevelden bij Zierikzee. De door Beijersbergen & De Maat (1996) genoemde bronnen wijzen erop dat het de talrijkste weidevogel was in het gebied. Waarschijnlijk is de soort in de loop van de vorige eeuw in aantal afgenomen; vanaf de jaren negentig is de negatieve trend cijfermatig onderbouwd. Enkele wat langere termijn-voorbeelden illustreren deze afname: Koudekerkse Inlaag; 28 paar in 1978, 7 in 2018. BMP-plot Prunje-Noord: 17 in 2000, 1 in 2018. BMP-plot Prunje-Zuid: 26 in 1992, 7 in 2018 en Zuidhoekinlaag: 16 in 1978, 1 in 2018. Een vergelijking van 15 in 2012 en 2018 getelde gebieden toont een relatief bescheiden afname van 149 naar 136 paar tussen beide jaren. Opvallend is de afname in vrij recent ingerichte weilanden langs de Steenovenseweg tussen Zierikzee en de Zuidhoekinlaag, waar van de 8 paren in 2012 er in 2018 nog maar eentje over was. Goede gebieden voor de Kievit anno 2018 zijn Inlaag & karrevelden Levensstrijd (36 paar), Gasthuisbevang (33), Suzanna's Inlaag & karrevelden (16) en Prunje-Zuidwest (16). Vier van de 23 onderzochte gebieden moesten het geheel zonder Kieviten stellen; de Westenschouwse Inlaag-Oost is daarvan de meest opvallende. De gevonden dichtheid van 11,6 paar per 100 ha ligt ver boven het gemiddeld van 3,2 paar per 100 ha in Zeeuws agrarisch gebied in 2018 (Vergeer 2018). Meer aandacht voor het broedsucces en de verklarende factoren daarachter kunnen een beter beeld geven van de noden van de soort in de natuurgebieden langs de zuidkust.

Kleine Karekiet

Totaal 2018: 96   **Dichtheid 6,5 paar/100 ha**

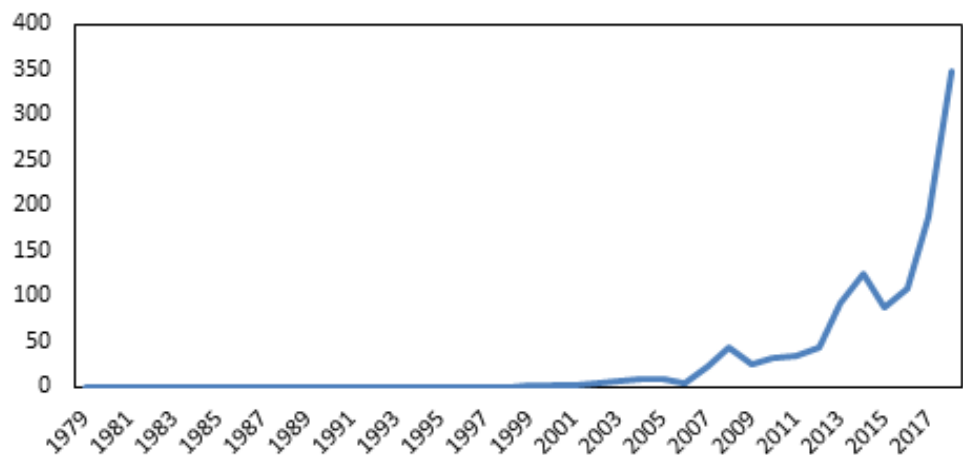
Trend Zeeland: +

Wegens het ontbreken van een groot oppervlak aan riet is de Kleine Karekiet niet erg algemeen in de onderzochte gebieden langs de zuidkust. De soort moet het vooral hebben van rietstroken

Kleine Mantelmeeuw zuidkust Schouwen 1979-2018

Figuur 4.2.48. Ontwik-
keling van het aantal
broedparen van de Kleine
Mantelmeeuw op Zuidkust
Schouwen, 1979-2018.

langs randsloten en van de kleine plukjes rietmoeras. De hoogste aantallen waren te vinden in de Prunje-Noord (15 paar), de Kreken Ouwkerk (14) en de Westenschouwse Inlaag-West (10).

Kleine Mantelmeeuw

Totaal 2018: 324   **Dichtheid 20 paar/100 ha**

Trend Zeeland: +

De opkomst van de Kleine Mantelmeeuw aan de Schouwse zuidkust startte in 1999 met de vestiging van een paar in de Koudekerkse Inlaag. In 2000 volgde de Schelphoek buitendijks en in 2004 de Prunje-Noord. Aan de sindsdien geleidelijke stijging van het aantal broedparen is nog geen einde gekomen: het totaal van 348 paren in 2018 was veruit het hoogste tot nu toe. Vestigingen van meer dan 10 paar waren te vinden in de Inlaag Ouwkerk (215 paar), Suzanna's Inlaag (52), Schelphoek buitendijks (26), Koudekerkse Inlaag (22) en Cauwers Inlaag (12).

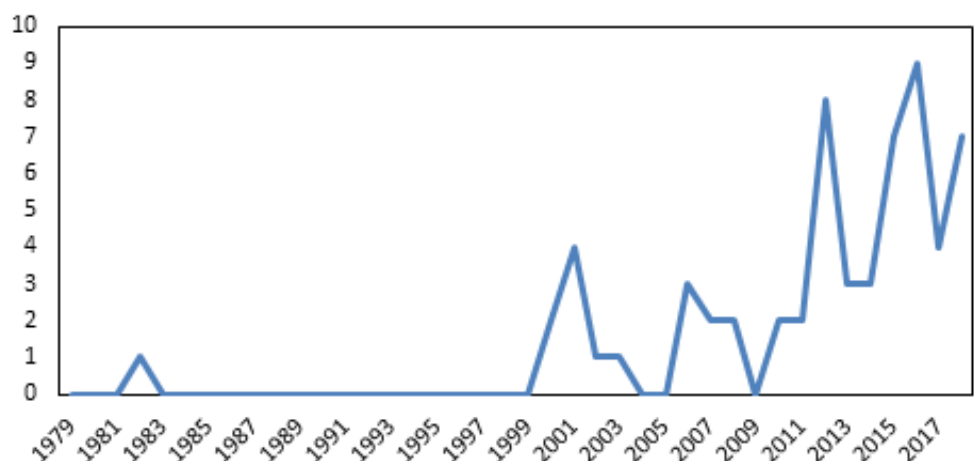
Vrijwel overal is sprake van gemengde kolonies van Kleine Mantel- en Zilvermeeuwen.

De toename van de Kleine Mantelmeeuw langs de zuidkust houdt waarschijnlijk verband met de afname van de soort in de traditioneel belangrijke kolonie in de Meeuwenduinen. Van de 5710 paar Kleine mantels in 2003 waren er in 2017 nog maar 830 over (Arts *et al.* 2018). Niet duidelijk is waarom de kolonie in de Meeuwenduinen zo sterk afneemt.

Over de hele Delta bezien is de in de jaren negentig fors gegroeide broedpopulatie van de Kleine Mantelmeeuw de laatste 10 jaar stabiel. Wel zijn er, net als op Schouwen, plaatselijk forse verschuivingen opgetreden. Toe- en afname houden elkaar dus, ondanks de grote veranderingen, in evenwicht. Ondanks de forse toename is de populatie langs de Schouwse zuidkust goed voor minder dan één procent van de Delta-populatie.

Kleine Plevier Zuidkust Schouwen, 1979-2018

Figuur 4.2.49. Ontwik-
keling van het aantal
broedparen van de Kleine
Plevier op Zuidkust Schou-
wen, 1979-2018.

Kleine Plevier

Totaal 2018: 9

Dichtheid 0,6 paar/100 ha

Trend Zeeland: ?

Doelsoort beheertype N12.04 Zilt- en overstromingsgrasland

Anders dan de nauw verwante Bontbek- en Strandplevier is de Kleine Plevier niet gebonden aan zilte habitats. Voor de herinrichting in het kader van Plan Tureluur was het een incidentele broedvogel langs de Schouwse zuidkust, al zal ongetwijfeld wel eens een territorium over het hoofd zijn gezien. De herinrichting van delen van Plan Tureluur sinds eind jaren negentig leverde steevast een patroon op van zich kort na oplevering vestigende Kleine Plevieren, die vervolgens na enkele jaren weer in aantal afnemen en vaak geheel verdwijnen. Toch laat de grafiek goed zien dat de constante aanwezigheid van geschikt habitat (bezien over het hele onderzoeksgebied) leidde tot een groter aantal Kleine Plevieren. De voorname locaties in 2018 was het Gasthuisbevang met drie territoria. Er werden echter geen jongen gezien. Succesvolle broedgevallen werden opgetekend in de Westenschouwse Inlaag-Oost en de karrevelden van Levensstrijd, waar een paar broedde op luttele meters van het kantoor van Natuurmonumenten. In 2018 herbergde het in dit rapport besproken deel van Schouwens zuidkust circa 5 % van de Delta-populatie.

Nu de herinrichting van de zuidkust is afgerond, valt te vrezen dat de Kleine Plevieren het lastiger gaan krijgen. Beheermaatregelen die beogen om vegetatiesuccessie tegen te gaan kunnen de kansen voor de soort op termijn vergroten.

Kluut

Totaal 2018: 651

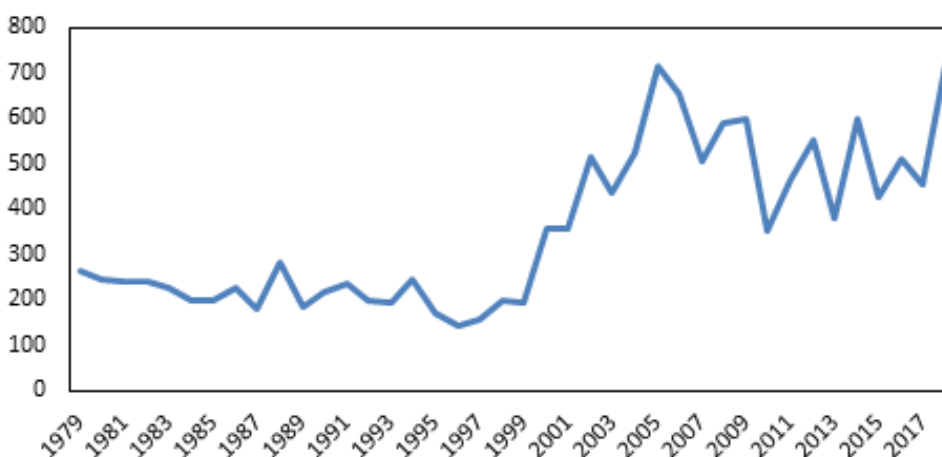
Dichtheid 44 paar/100 ha

Trend Zeeland: -

N2000-aanwijsoort

Doelsoort beheertype N12.04 Zilt- en overstromingsgrasland

De Kluut is zonder twijfel een van de meest karakteristieke broedvogels van de Schouwse zuidkust. Beijersbergen & De Maat (1996) schatten de broedpopulatie in vroeger eeuwen op 'honderden paren'. Vooral in het lage land tussen Zierikzee was de soort erg talrijk, maar de afname begon hier al na 1877 met de ingebruikname van het stoomgemaal bij Flaauwers. Immers, zoals Vijverberg (1926) al schreef: de Kluut "zal [] verdwijnen, waar moeras en ondiepe moddersloten worden drooggelegd". Naast de afname van geschikt broedhabitat speelde de betere beschikbaarheid van de overgebleven nesten voor eierrapers een negatieve rol (Beijersbergen & De Maat 1996). De belangrijkste broedplaats in de eerste decennia van de twintigste eeuw was de eendenkooi bij Ellemeet, waar circa 200 paren tot broeden kwamen. Tijdens tijdelijke vernatting van het gebied, zoals bij de oorlogsinundatie van 1945, nam het aantal broedende Kluten verder toe (WANVWSD 1986). Na oorlog en ramp nam het oppervlak geschikt broedhabitat, en daarmee het aantal broedparen langs de zuidkust af, al bleef de keten van inlagen en karrevelden de belangrijkste broedplaats van de soort op het eiland. Een serieus herstel van de Schouwse Klutenpopulatie kreeg vorm bij de herinrichting van delen van de zuidkust in het kader van Plan Tureluur. In de figuur is goed te zien dat het aantal broedparen vanaf de eeuwwisseling omhoog schoot en ondanks fikse jaarlijkse schommelingen niet meer daalde naar het niveau van de jaren tachtig en negentig. Veruit de belangrijkste geregeld bezette

Kluut Zuidkust Schouwen, 1979-2018

Figuur 4.2.50. Ontwikkeling van het aantal broedparen van de Kluut op Zuidkust Schouwen, 1979-2018.

broedplaats is de Prunje-Noord, waar het aantal broedparen in 2000-2018 schommelde tussen de 48 en 472. Daarmee is dit een van de belangrijkste broedgebieden van de Kluut in de Delta en in heel Nederland. Ietwat zorgwekkend is wel dat de aantallen tenderen naar een afname: het gemiddelde van 184 paren in 2000-2018 is sinds 2012 niet meer gehaald. Toch vormen de 146 in 2018 getelde paren nog altijd een fors deel van de gehele zuidkust-populatie. De grootste populatie zat anno 2018 echter niet in de Prunje, maar in het Gasthuisbevang. Hier werd een recordaantal van 221 paren geteld. Een derde locatie met meer dan 100 paren waren de karrevelden van Levensstrijd met 112 paren. In totaal werden ontbrak de Kluut voorjaar 2018 als broedvogel in 5 van de 23 telgebieden. Acht telgebieden herbergden 1-25 paren en in liefst 10 telgebieden waren meer dan 25 paren aanwezig. Het totaal van 651 paren is goed voor ruim circa 28 procent van de Delta-populatie en circa 13 procent van de landelijke populatie. Daarmee is het relatieve belang van de zuidkust van Schouwen voor de Kluut bijzonder groot. Het broedsucces van de kluut kan van jaar tot jaar sterk variëren, maar is uiteraard cruciaal voor het voortbestaan van de populatie. Voorjaar 2018 was het broedsucces in de zo belangrijke kolonie van het Gasthuisbevang met 1,2 jong per paar bijzonder goed. Dat staat in schrille tegenspraak met de Prunje-Noord, waar geen enkel jong het vliegvlugge stadium haalde. In Levensstrijd bedroeg het broedsucces 0,2 jong per paar, bij Cauwers was het nihil. Ook in de meeste kleinere kolonies was het broedsucces matig tot slecht, uitgezonderd de 0,95 jong per paar in de Klein Beijerenpolder. Predatie en mogelijk voedselgebrek in het droge voorjaar speelden een rol, evenals predatie door meeuwen en corviden. In voorgaande jaren bleek vertrapping van nesten door vee plaatselijk ook een oorzaak voor het mislukken van nesten (med. DPM).

Kneu

Totaal 2018: 40   **Dichtheid 2,7 paar/100 ha**

Trend Zeeland: -

Rode Lijst: gevoelig

De Kneu broedt vanouds in de schaars aanwezige heggen en andere kleine struwelen langs de zuidkust. De struweelrijke delen van de bossen in de Schelphoek (5 paar) en de Kregen Ouwerkerk (6) herbergen redelijk wat Kneuen, terwijl het braamstruweel aan de oostzijde van de Zuidhoekinlaag een 7 paar tellende kolonie herbergde. Voorts waren er wat Kneuen te vinden op enkele binnen het onderzoeksgebied gelegen erven.

Knobbelzwaan

Totaal 2018: 21

Dichtheid 1,4 paar/100 ha

Trend Zeeland: ?

Broedende Knobbelzwanen zijn in Zeeland aanmerkelijk schaarser dan in het Groene Hart en de Randstad. Op Schouwen vormen de Flaauwers- en Weevers Inlaag al jaren een belangrijke broedplaats; de voor de inlagen typische brakwatervegetatie met Spiraalruppia als dominante soort speelt daarbij een belangrijke rol. Deze typische brakwaterplant is dankzij de verbetering van de waterkwaliteit in de inlagen in de jaren negentig in oude luister hersteld. De toegenomen hoeveelheid brak water in het Plan Tureluur-gebied heeft geleid tot een verdere toename van Spiraal- en Snavelruppia (Meininger 2018). De duidelijke toename van de Knobbelzwaan in de onderzochte gebieden tussen de Prunje en Zierikzee is waarschijnlijk een gevolg van deze ontwikkeling. In 2018 werden territoriale en deels broedende Knobbelzwanen vastgesteld in negen telgebieden, met een piek van vijf paar in de Weevers Inlaag. Bij een groot deel van de nesten vlogen meerdere jongen uit. Opmerkelijk is dat de soort in de jaren zeventig broedde in de Schelphoek en de kregen bij Ouwerkerk, terwijl hij er in 2018 ontbrak.

Koekoek

Totaal 2018: 4

Dichtheid 2,7 paar/100 ha

Trend Zeeland: -

Rode Lijst: kwetsbaar

In een van zijn laatste artikelen schreef Johannes Vijverberg (1963) over de Koekoek, waarvan hij geregeld een ei tegenkwam in nesten van Graspiepers. Bij veel latere inventarisaties werd nauwelijks aandacht besteed aan de soort, maar duidelijk is wel dat er, conform de (inter)nationale trend, tegenwoordig minder Koekoeken in het onderzoeksgebied te vinden zijn, ondanks het nog altijd tamelijk algemene voorkomen van waardvogel Graspieper. Voorjaar 2018 werden enkel territoria gemeld uit de kreekbossen van Schelphoek (1) en Ouwerkerk (3). Hier worden waarschijnlijk andere waardvogels (Heggenmus?) geprefereerd. In de open natuurgebieden van de zuidkust liet de Koekoek zich niet zien.

Kokmeeuw

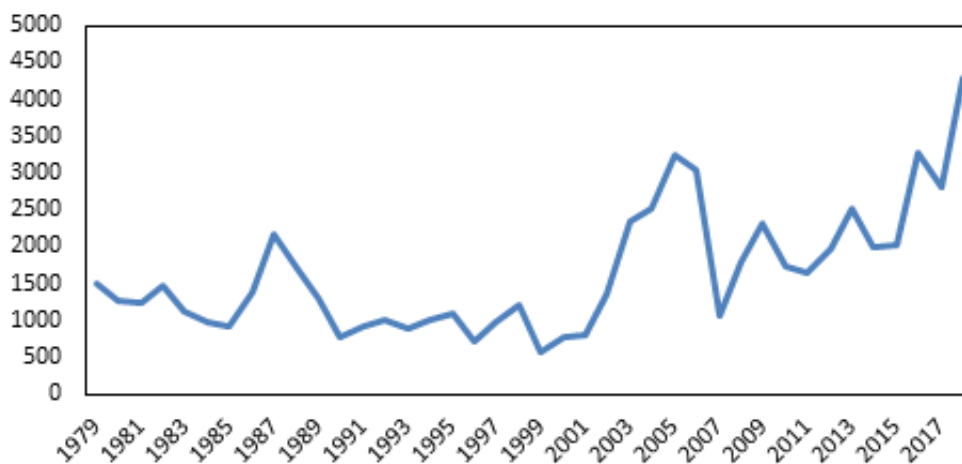
Totaal 2018: 4136

Dichtheid 279,8 paar/100 ha

Trend Zeeland: -

Naast Visdief en Grote Stern was de Kokmeeuw een van de soorten waar het vogelarij-bedrijf van de inlagen op dreef. Vijverberg (1925) memoreert voorts dat de Kokmeeuw ook in groten getale in de natste delen van het platte van Schouwen tot broeden kwam. In totaal ging het om vele duizenden paren. In de jaren vijftig en zestig nam

Kokmeeuw Zuidkust Schouwen, 1979-2018

Figuur 4.2.51. Ontwikkeling van het aantal broedparen van de Kokmeeuw op Zuidkust Schouwen, 1979-2018.

het aantal broedende Kokmeeuwen langs de zuidkust aanzienlijk af. Elders in de Delta deed de soort het toen beter, maar in de jaren negentig halveerde de populatie Deltabreed. Sindsdien is de Kokmeeuw in het Deltagebied stabiel op een lager niveau (Arts *et al.* 2018). Het belang van de populatie langs de Schouwse zuidkust is de afgelopen twintig jaar weer duidelijk toegenomen. Met 4136 vastgestelde broedparen was 2018 het beste jaar voor de Kokmeeuw langs de zuidkust sinds de start van de jaarlijkse tellingen in 1979. Dat kan niet los worden gezien van de uitvoering van Plan Tureluur: de hoeveelheid geschikt broedhabitat is immers aanzienlijk toegenomen. De belangrijkste kolonies waren dit voorjaar te vinden in het Pikgat (1756 paar), de Prunje-Noord (1267), Klein Beijerenpolder (483), Gasthuisbevang (461) en karrevelden Levensstrijd (147). Opvallend is dat het belang van de Flaauwers- en Weeversinlagen ver achterblijft: sinds 1979 broedden hier alleen in 2004 meer dan duizend paren en de laatste jaren gaat het om hooguit een handvol nesten. In 2018 herbergde het in dit rapport besproken deel van Schouwens zuidkust circa 20 procent van de Delta-populatie.

Het broedsucces van de Kokmeeuwen in 2018 varieerde sterk per kolonie. Bemoedigend was de 0,7 uitgevlogen jong per paar in de grootste kolonie: die van het Pikgat. In de Prunje-Noord lag het broedsucces op een voor de Delta gemiddelde score van 0,39 jong per paar, het Gasthuisbevang zat daar met circa 0,3 jong per paar nog wat onder. In de Klein Beijerenpolder werden slechts enkele jongen vliegvlug. De al niet te omvangrijke vestigingen in de Suzanna's en Cauwers Inlaag leverden helemaal geen resultaat op. Predatie door grondpredatoren, met name Bruine Ratten, speelde een grote rol bij het geringe broedsucces

op diverse locaties. De in de loop van het voorjaar snel toenemende droogte speelde ook een rol: dit bevorderde op een aantal locaties (bijv. Klein Beijerenpolder) de komst van grondpredatoren omdat het water tussen het broedeiland en het aangrenzende vasteland vrijwel verdween. Niet elk voorjaar is zo droog als dat van 2018, maar dat waterpeil is wel een structureel probleem in grote delen van het Plan Tureluur-gebied. Een manier om dit probleem aan te pakken is een zo hoog mogelijk winterpeil, waardoor de kansen voor grondpredatoren aanzienlijk verminderen. Daarnaast kan gerichte bestrijding van ratten op de diverse broedeilanden en het tegengaan van vegetatiesuccessie ook een rol spelen.

Een vitale Kokmeeuw-populatie is niet alleen van belang voor deze soort, maar ook voor belangrijke kustbroedvogels als Visdief, Noordse Stern en Kluut. Het broedsucces van deze soorten is doorgaans beter als ze kunnen profiteren van de agressie van Kokmeeuwen jegens grote meeuwen en andere predatoren (Arts *et al.* 2018).

Krakeend

Totaal 2018: 32

Dichtheid 2,2 paar/100 ha

Trend Zeeland: +

Het aantal in Nederland broedende Krakeend is de laatste decennia spectaculair gestegen. Omdat de soort het niet zo op zilte omstandigheden heeft, blijft Zeeland wat achter. Toch is ook hier sprake van een toename. De brakke wateren van de Schouwse zuidkust vormen dus geen favoriet habitat voor de Krakeend, maar toch werden voorjaar 2018 32 territoria geteld in het onderzoeksgebied, verdeeld over 13 telgebieden. Ten opzichte van de kartering in 2012 is de Krakeend duidelijk verder toegenomen. De dichtheid is vaak aan de lage kant, getuige het feit dat 8 van de 13

bezette telgebieden 1 paar huisvestten. Meerdere paren waren te vinden in het Pikgat (5), het Gasthuisbevang (6), karrevelden Suzanna's Inlaag (7), Zuidhoekinlagen (3) en Klein Beijerenpolder (3).

Kuifeend

Totaal 2018: 97   **Dichtheid 6,6 paar/100 ha**

Trend Zeeland: o

Tenminste vanaf begin jaren zeventig broeden er Kuifeenden langs de zuidkust van Schouwen (WANVWSD 1986). Sindsdien is de soort hier duidelijk toegenomen, al maken interpretatieproblemen in het veld de opgegeven aantallen soms wat lastig te duiden. De Kuifeend heeft geprofiteerd van de recente natuurontwikkeling. Zo werden in 2018 in Prommelsluis, Pikgat en Gasthuisbevang tenminste 10 paren geteld. Incidentele waarnemingen van vrouwtjes met pullen bewijzen dat er daadwerkelijk gebroed wordt. Ook de Inlaag Ouwerkerk is met 10 paren goed bezet. Op verschillende locaties broeden Kuifeenden te midden van meeuwenkolonies. In de Prunje is de soort mogelijk onderteld, maar de telreeksen in beide hier gesitueerde BMP-plots wijzen wel op een reële afname.

Lepelaar (tekst M. Hoekstein)

Totaal 2018: 18   **Dichtheid 1,2 paar/100 ha**

Trend Zeeland: +

Doelsoort beheertype N05.01 Moeras

Na het dieptepunt van 148 paar in 1969 is de Nederlandse populatie van de Lepelaar gegroeid naar ruim 3000 paar in 2018. Bijna 900 paren kwamen tot broeden in het Deltagebied, waar de laatste drie jaren 12-13 locaties bezet zijn. Op de Waddeneilanden lijkt de groei er momenteel uit, waarbij voedsel de beperkende factor zou zijn (Oudman *et al.* 2017). Onduidelijk is of de groei in het Deltagebied nog door zal zetten.

In vroeger eeuwen kwam de Lepelaar al voor langs de zuidkust van Schouwen, maar of de soort tot broeden kwam is onzeker (Beijersbergen & De Maat 1996). De laatste decennia herbergt het gebied weer flinke aantallen, die hier voedsel zoeken en rusten. De Oosterschelde biedt, vooral in de zomer, volop ruimte om te foerageren.

Van 2002 t/m 2006 hebben in de Maire bij Oosterland enkele Lepelaars gebroed, nesten zaten in de bomen van de eendenkooi in de Aalscholverkolonie. Afgezien van een krimp in het aantal Aalscholwers is onduidelijk waarom de Lepelaars hier verdwenen zijn.

In 2016 was er onverwacht een vestiging van 5 nesten in de Inlaag Ouwerkerk, tussen grote aan-

tallen Zilver- en Kleine Mantelmeeuwen. In 2017 volgde de vestiging van 8 paren op een eilandje in het Pikgat. Hier broeden slechts enkele paren grote meeuwen, maar wel honderden Kokmeeuwen, en ook Zwartkopmeeuwen en Visdieven.

In de Inlaag Ouwerkerk broedden dit jaar 13 paar, verspreid over drie subkolonies. De grootste vestiging zat goed zichtbaar bij een uitkijkpunt op de zeedijk. Van de 9 op 12 juni getelde nesten lagen er 7 op de grond. Deze nesten bleken op 2 juli geheel leeg te zijn, maar wel duidelijk door jongen bewoond geweest; het was te vroeg voor de jongen om te kunnen vliegen. Aangezien vossen hier (nog) niet voorkomen ligt het voor de hand dat dit mensenwerk is geweest. Van de andere subkolonies zijn wel (tenminste 3) jongen uitgevlogen. Er waren dit jaar diverse meldingen van onrust in het gebied, door toeristen met loslopende honden en door de bestrijding van ganzennesten. Of dit nog van invloed is geweest op de vestigingen is onduidelijk.

In het Pikgat werden op een eilandje op 2 mei 2018 twee nesten met door mensen vertrapte eieren gevonden, naast een aantal vernielde ganzennesten. Waarschijnlijk hadden de ouders het voorzien op ganzennesten en de lepelaarnesten niet als zodanig herkend. Gelukkig begonnen de Lepelaars overnieuw en uit 5 nesten vlogen naar schatting vijf jongen uit. In 2017 mislukten alle 8 nesten van deze kolonie volledig. Toen werd gedacht aan een hond als boosdoener, welke vanaf de nabijgelegen camping meermaals jagend in het gebied werd gezien.

Meerkoet

Totaal 2018: 114   **Dichtheid 7,7 paar/100 ha**

Trend Zeeland: o

De Meerkoet is een gewone broedvogel van de waterrijke delen van de Schouwse zuidkust. Hoewel de soort veelal zoet water prefereert, bieden typische brakke vegetaties van *Ruppia* en *Zannichellia* ook het nodige aan de soort, zeker als nog grazige vegetaties nabij de wateren aanwezig zijn. Veel broedende meerkoeten werden gevonden in Kreeken Ouwerkerk (20 paar), Gasthuisbevang (13) en Suzanna's Inlaag & karrevelden (12). Ongetwijfeld had de soort te leiden van de toenemende droogte. Opvallend is het magere voorkomen in de Prunje, dat volgens beide BMP-reeksen aldaar al enige jaren speelt. In de meeste andere gebieden waar een aantalsvergelijking mogelijk is, leek 2018 ook een minder jaar; alleen de de Koudekerkse Inlaag vormde een positieve uitzondering.

Nachtegaal**Totaal 2018: 8****Dichtheid 0,5 paar/100 ha****Trend Zeeland: -**

Doelsoort beheertype N15.01 Duinbos, N16.04 Vochtig bos met productie, 14.03 Haagbeuken- en Essenbos

Rode Lijst: kwetsbaar

Territoria van de Nachtegaal werden voorjaar 2018 vastgesteld in de Westenschouwse Inlaag-West (2), de Schelphoek (1) en Kreken Ouwerkerk (5). De vogels van de Westenschouwse Inlaag behoren tot de nog altijd florerende populatie van het Schouwse duin. In de Schelphoek en de Kreken Ouwerkerk heeft de soort geprofiteerd van de bos- en struweelaanplant na de ramp van 1953. De struwelen in het zuidwestelijk deel van het kreekbos bij Ouwerkerk zijn daarbij favoriet. In de Schelphoek piekte de soort met 4 paren in 1988, maar nadien lijkt hij hier afgenomen; ditmaal werd één territorium opgemerkt. Een groot deel van het oudere opgaande bos in beide gebieden kent te weinig onderbegroeiing om geschikt te zijn voor deze struweelvogel.

Nijlgans**Totaal 2018: 27****Dichtheid 1,8 paar/100 ha****Trend Zeeland: +**

De Nijlgans vestigde zich in de loop van de jaren tachtig als broedvogel aan de Schouwse zuidkust. Inmiddels is het een verspreid voorkomende, zij het niet zeer talrijke broedvogel, waarvan voorts enkele tientallen exemplaren overzomerden. Op verschillende locaties werden tomen met jongen gemeld. Hoewel de soort elders ook in bossen broedt, werden geen territoria gevonden in de Schelphoek en het kreekbos bij Ouwerkerk. Relatief veel paren waren te vinden in de Zuidhoekinlaag (4), Prommelsluis (3) en de Koudekerkse Inlaag (3).

Noordse Stern**Totaal 2018: 35****Dichtheid 2,4 paar/100 ha****Trend Zeeland: +**

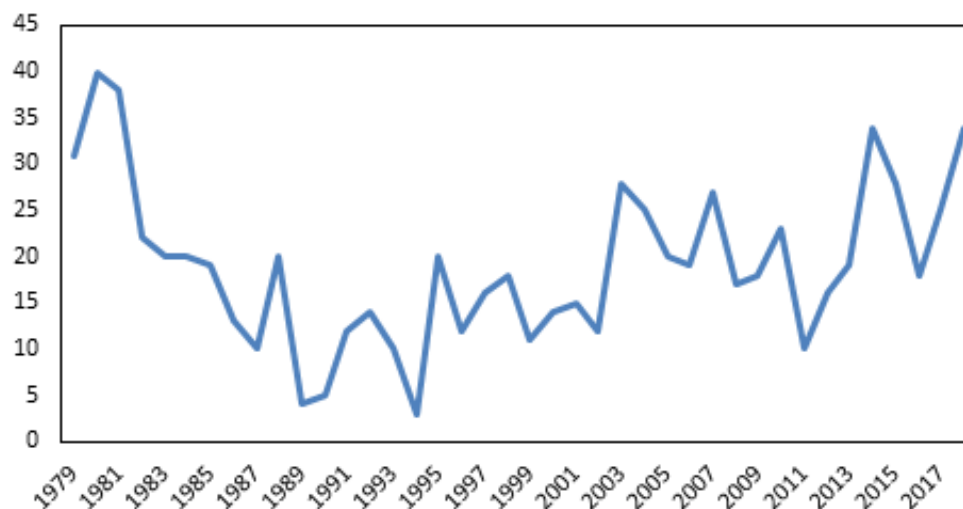
N2000-aanwijsoort

Rode Lijst: bedreigd

De Noordse Stern broedt in Nederland vrijwel alleen in het waddegebied en rond de Grevelingen en de Oosterschelde. In het hier besproken gebied langs de Schouwse zuidkust broedt de soort van oudsher, maar wel in aanzienlijk kleiner aantal dan de nauw verwante Visdief. De laatste decennia beslaat de Delta-populatie circa 25-100 paren. De aantallen in de Delta fluctueren sterk van jaar op jaar, maar sinds de eeuwwisseling zijn ze gemiddeld wat toegenomen. Eenmaal bezette broedplaatsen worden vaak vele jaren achtereen bezocht. Het leeuwendeel van de rond de Oosterschelde broedende Noordse Sterns bevindt zich aan de Schouwse zuidkust. Voorjaar 2018 herbergde het onderzoeksgebied circa 50 procent van de gehele Deltapopulatie. Territoria waren te vinden in het Pikgat (30 paar), de Flaauwers Inlaag (1), de Weevers Inlaag (3) en de Prunje-Noord (1).

De kolonie in het Pikgat was de grootste langs de Schouwse zuidkust sinds de start van de jaarlijkse tellingen in 1979. Dat geeft nadrukkelijk de potentie van dit gebied aan. Minder fraai is het feit dat alle legsels –net als bij de Visdief– hier in de eifase mislukten.

Andere traditionele broedplaatsen, zoals die in de Cauwers Inlaag en de Zuidhoek Inlaag zijn al enige jaren verlaten. De Flaauwers- en Weevers Inlaag herbergen nog maar zelden meer dan vijf territoria.

Noordse Stern Zuidkust Schouwen, 1979-2018

Figuur 4.2.52. Ontwikkeling van het aantal broedparen van de Noordse Stern op Zuidkust Schouwen, 1979-2018.

Oeverzwaluw**Totaal 2018: 12**   **Dichtheid 0,8 paar/100 ha****Trend Zeeland: ?**

De Oeverzwaluw is een zeldzame, onregelmatige broedvogel van de Schouwse zuidkust. Voorjaar 2018 werden 12 paren geteld in een zandlichaam in het centrale deel van de Inlaag Ouwerkerk.

Van 2010 tot en met 2014 werd ook op deze locatie gebroed.

Patrijs**Totaal 2018: 1**   **Dichtheid 0,1 paar/100 ha****Trend Zeeland: -**

Doelsoort beheertype N12.04 Zilt- en overstromingsgrasland   Rode Lijst: kwetsbaar

Dat het niet goed gaat met deze kenmerkende vogel van open landelijk gebied is bekend. Alle recente karteringen, ook die op Schouwen, wijzen in die richting. De 15 in 1974 getelde paren in de inlagen bewesten het havenkanaal bij Zierikzee (Eckhardt 1974) bieden een glimp uit een nog niet zo ver verleden. In 2012 werd in het gehele toenmalige onderzoeksgebied (van Westenschouwse Inlaag tot en met Zuidhoekinlaag) nog 13 paar Patrijzen werden vastgesteld, tegen slechts één (in Prommelsluis-zuid) in 2018. Bij de huidige lage dichtheden kan wellicht een enkel paar gemist zijn, maar dat de afname in het onderzoeksgebied snel voortschrijdt is duidelijk. Ook in de wel in 2018, maar niet in 2012 onderzochte gebieden werd geen enkele Patrijs opgemerkt. In totaal werden tussen 1978 en 2015 Patrijzen opgetekend in 14 van de 23 telgebieden. Daarvan was er in 2018 dus nog maar één over. Een lichtpuntje is het vlakbij de Koudekerkse Inlaag gerealiseerde Patrijzenproject van stichting Het Zeeuwse Landschap. Hier lijkt de soort inderdaad wat toe te nemen, hetgeen op termijn een positief effect op het aangrenzende deel van het onderzoeksgebied kan hebben.

Putter**Totaal 2018: 15**   **Dichtheid 1,0 paar/100 ha****Trend Zeeland: +**

In het onderzoeksgebied werden voorjaar 2018 15 paar Putters geteld. De beste gebieden waren de Schelphoek (3 paar), Prunje-Zuidoost (3), en Kreeken Ouwerkerk (3). Ook elders werden op erven en in randbeplanting enkele territoria gevonden. Foeragerende Putters, deels broedend buiten het onderzoeksgebied, zijn vrijwel overal in het onderzoeksgebied te vinden.

Ransuil**Totaal 2018: 1**   **Dichtheid 0,1 paar/100 ha****Trend Zeeland: -**

Rode Lijst: kwetsbaar

Bij het veldwerk aan de bossen langs de zuidkust maakten nachtrondes geen deel uit van de opdracht. Daardoor zijn nachttactieve soorten hier mogelijk onderteld. Toch werd bij eenmalig bezoek aan de Schelphoek om circa 04:00 's ochtends de territoriumroep van een Ransuil opgemerkt. In eerdere jaren werd deze zowel landelijk als regionaal in aantal afnemende uil hier ook vastgesteld. Niet bekend is of de soort (nog) broedt in het op het eerste gezicht eveneens geschikte kreekbos bij Ouwerkerk.

Rietgors**Totaal 2018: 58**   **Dichtheid 3,9 paar/100 ha****Trend Zeeland: ?**

Door het ontbreken van omvangrijke oppervlaktes riet of rietruigte is de Rietgors niet erg algemeen aan de zuidkust. Kleine oppervlaktes geschikt habitat zijn desondanks verspreid door het hele onderzoeksgebied te vinden. Daarom werd de soort toch in 18 van de 23 telgebieden vastgesteld. De hoogste aantallen waren te vinden in de Koudekerkse Inlaag (8 paar), de Zuidhoekinlaag (7 paar) en de Westenschouwse Inlaag-West (6). De aantalsontwikkeling in deze gebieden oogt stabiel tot licht positief.

Rietzanger**Totaal 2018: 51**   **Dichtheid 3,5 paar/100 ha****Trend Zeeland: +**

Doelsoort beheertype N05.01 Moeras

Deze kenmerkende broedvogel van riet en rietruigte lijkt wat in aantal toe te nemen langs de zuidkust. Dat zit hem deels in de (inter)nationale positieve aantalsontwikkeling, maar ook in het ontstaan van meer geschikt habitat. Rietzangers werden voorjaar 2018 gehoord in 14 van de 23 telgebieden. De hoogste aantallen waren te vinden in de Westenschouwse Inlaag-West (11 paar), de Zuidhoekinlaag (8) en Westenschouwse Inlaag-Oost, Koudekerkse Inlaag en Prunje-Zuidoost (elk 6). De toename ten opzichte van 2012 was het grootst in de Zuidhoekinlaag.

Roodborstapuit**Totaal 2018: 4**   **Dichtheid 0,3 paar/100 ha****Trend Zeeland: +**

Roodborstapuiten zijn tegenwoordig vrij talrijk in de duinstreek en in lage dichtheid te vinden langs begroeide dijken, slootranden en wegbermen op Schouwen-Duiveland. Langs de zuidkust neemt de soort langzaam maar zeker toe, maar geschikt broedhabitat is hier schaars. Voorjaar 2018 wer-

den territoria opgetekend in de Westenschouwse Inlaag-West (2) de Westenschouwse Inlaag-Oost (1) en in het braamstruweel aan de oostgrens van de Zuidhoekinlaag (1). Ten opzichte van 2012 ontbraken territoria aan de oostgrens van Prunje-Noord en bij Levensstrijd. Op laatstgenoemde locatie bivakkeerde de soort destijds in de nu verdwenen bosjes rond de oude boerderij.

Scholekster

Totaal 2018: 207   **Dichtheid 14 paar/100 ha**

Trend Zeeland: -

De Scholekster was een van de weidevogels die talrijk broedde in het platte van Schouwen van voor de komst van het stoomgemaal, eind negentiende eeuw. Hoe talrijk precies, daar geven ook Meester Vijverberg en andere oudere bronnen helaas geen antwoord op. De huidige dichtheid van 14 paar per 100 hectare ligt ruim boven het gemiddelde van 1,7 paar per 100 hectare in Zeeuws agrarisch gebied (Vergeer 2018) en is goed vergelijkbaar met de dichtheid van 14,7 paar per 100 hectare in het Bontbekplevier-Krakeendtype, waartoe grote delen van de Schouwse zuidkust op basis van in 1983-1991 verzamelde tellingen gerekend werden (Vergeer & van Zuijlen 1994). De hoogste aantallen werden geteld in de Prunje-Noord (21 terr.), Gasthuisbevang (19), Suzanna's Inlaag & karrevelden (18) en Levensstrijd inlaag & karrevelden (17). De veldmedewerkers van DPM hebben eveneens aandacht besteed aan de Scholekster en daarbij met een wat afwijkende veldmethode gewerkt (med. S. Lilipaly). Vergeleken met de elders gehanteerde BMP-methodiek komt de DPM-methode veelal op wat hogere aantallen uit. In de meeste telgebieden is het verschil hooguit 25%, maar in de Prunje is het aanmerkelijk groter. Dat doet vermoeden dat de in dit rapport genoemde aantallen voor de Prunje een onderschatting van de werkelijk aanwezige aantallen zijn.

Dat laat onverlet dat van de 18 telgebieden waarvoor (BMP-)telreeksen beschikbaar zijn er drie een schommelende tot stabiele aantalsontwikkeling te zien geven, tegen twee met een positieve en slechts drie met een negatieve aantalsontwikkeling. Dat laatste is opmerkelijk, gezien de forse neerwaartse trend die de Scholekster zowel landelijk als op provinciale schaal laat zien. Het lijkt aannemelijk dat de natuurontwikkeling langs de zuidkust hier een positieve rol in speelt.

Slobeend

Totaal 2018: 54   **Dichtheid 3,7 paar/100 ha**

Trend Zeeland: -

Doelsoort beheertype N12.04 Zilt- en overstromingsgrasland

Rode Lijst: kwetsbaar

Het inventariseren van Slobeenden is geen sinecure, zeker op locaties als de zuidkust van Schouwen, waar gedurende het voorjaar veel doortrekkende vogels bivakkeren, maar waar ook daadwerkelijk gebroed wordt. Verschillen in interpretatie kunnen de duiding van de telgegevens dan ook bemoeilijken. Zowel de tellingen van 2012 als die van 2018 laten een accent op de natuurontwikkeling van Prommelsluis tot aan Levensstrijd zien. De meeste territoria (13) werden voorjaar 2018 gevonden in de karrevelden & inlaag van Levensstrijd, waar in 2012 slechts één paar werd vastgesteld. Andere gebieden met meer dan vijf territoria waren de reeds genoemde karrevelden bij Suzanna's Inlaag (10), het Gasthuisbevang (6) en Prommelsluis (6). Net als in 2012 bleef de Prunje hier ver bij achter. Zowel bij Levensstrijd als bij de Suzanna's Inlaag werd een vrouwtje met pullen gezien. Het heeft er alle schijn van dat de Slobeend dankzij de herinrichting in grote delen van het onderzoeksgebied is toegenomen. Alleen in de Prunje is het beeld niet duidelijk. In de Koudekerkse Inlaag werd tot voor kort geregeld gebroed, maar ontbrak de Slobeend in 2018. In de Zuidhoekinlaag is de soort in aantal afgenomen.

Sperwer

Totaal 2018: 1   **Dichtheid 0,1 paar/100 ha**

Trend Zeeland: ?

De Zeeuwse populatie van de Sperwer nam tot circa 2008 toe, maar vertoonde daarna een afname. Nestpredatie door kraachtigen en Havik speelt daarbij een rol (www.roofvogelszeeland.nl). Het enige voorjaar 2018 in het onderzoeksgebied vastgestelde territorium bevond zich in het kreekbos van Ouwerkerk. Er zijn uit het verleden geen zekere broedgevallen van andere locaties in het onderzoeksgebied bekend.

Spotvogel

Totaal 2018: 0

Trend Zeeland: -

Rode Lijst: gevoelig

Het geheel ontbreken van territoria van de Spotvogel in het onderzoeksgebied in 2018 kan gerust opvallend worden genoemd. Mogelijk is een enkel territorium op een erf gemist, maar de deels goed struweelhabitat bevattende kreekbossen van Schelphoek en Ouwerkerk zijn goed onderzocht. Toch ontbrak de soort in 2004 ook al als broedvogel in de Schelphoek, terwijl hier

voorheen tot 8 territoria geteld werden. De soort neemt ook af in het landelijk gebied in Zeeland, waar in 2018 een dichtheid van 0,5 paar per 100 ha werd gevonden (Vergeer 2008).

Sprinkhaanzanger

Totaal 2018: 2   **Dichtheid 0,1 paar/100 ha**

Trend Zeeland: +

Doelsoort beheertype No8.03 Vochtige duinvallei, No5.01 Moeras

Het enige telgebied van de Schouwse zuidkust waar de Sprinkhaanzanger met enige regelmaat bivakkeert, is de Westenschouwse Inlaag-West. Dit gebied bevat dan ook het meest geschikte habitat voor de soort, die op Schouwen vooral in de duinstreek te vinden is. In 2018 waren hier twee territoria te vinden. De enige overige incidentele vestiging in het recente verleden was die in de Koudekerkse Inlaag, waar in 2006 een territorium werd vastgesteld.

Staartmees

Totaal 2018: 6   **Dichtheid 0,4 paar/100 ha**

Trend Zeeland: +

Op landelijke schaal gaat het de Staartmees niet goed, maar door de toename van de hoeveelheid geschikt broedhabitat doet de soort het in Zeeland goed. In het onderzoeksgebied werden voorjaar 2018 territoria vastgesteld in de Schelphoek (2) en de Kreken bij Ouwerkerk (4). Het aantal territoria in de Schelphoek lag in 2004 op 8, aanzienlijk meer dan dit jaar dus.

Steltkluit

Totaal 2018: 1   **Dichtheid 0,1 paar/100 ha**

Rode Lijst: gevoelig

Het aantal in Nederland broedende Steltkluten neemt langzaam maar zeker toe. Het aantal broedparen schommelt recent tussen de 5 en

25. De hoogste aantallen treffen we hier in jaren met droog voorjaarsweer in de belangrijke Zuid-Europese broedgebieden (Boele 2018). Aan de zuidkust werden voor 1980 drie maal broedende Steltkluten opgetekend: in 1939 (Westenschouwse Inlaag), 1949 (De Maire) en 1957 ('inlagen', WANVWSD 1986). Sindsdien werden al dan niet geslaagde broedpogingen ondernomen in De Maire (1 paar 1999 en 2000) en Spuikom Flaauwers in Prunje Zuidoost (1 in 2012). Voorjaar 2018 was een paar kortstondig aanwezig bij Levensstrijd, maar deed vervolgens een geslaagde broedpoging in het Gasthuisbevang: er vlogen enkele jongen uit (med. H. van der Wal).

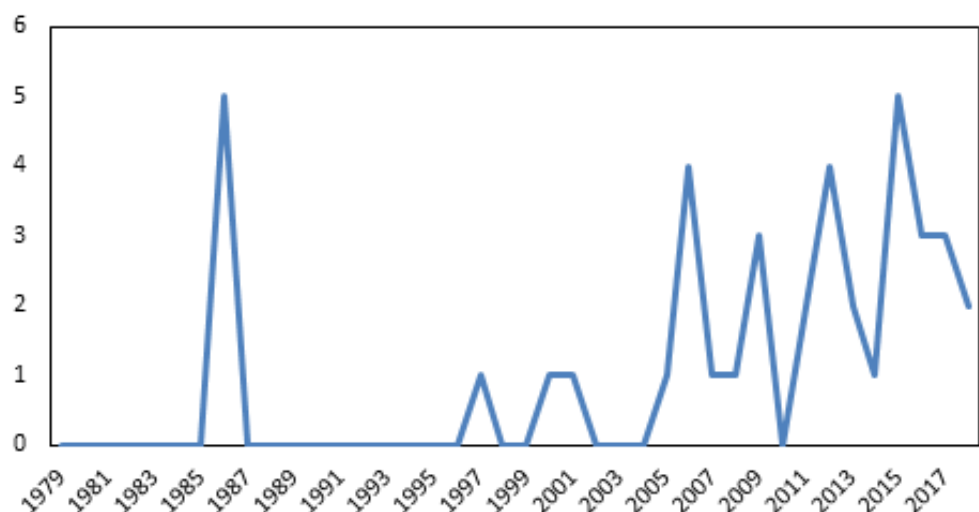
Stormmeeuw

Totaal 2018: 2   **Dichtheid 0,1 paar/100 ha**

Trend Zeeland: ?

In de eerste decennia van de vorige eeuw broedden geregeld enkele paren van de Stormmeeuw in de Flaauwers Inlaag. Het betrof een van de eerste gedocumenteerde broedplaatsen in ons land. Nadien vestigde de soort zich als broedvogel in de Schouwse duinen; langs de zuidkust werd het geen geregelde broedvogel. Sinds 1995 broedde de soort incidenteel in de Westenschouwse Inlaag-Oost (1997, 2000), de Westenschouwse Inlaag-West (2006, 2009, 2014), de Koudekerkse Inlaag (2008, 2011) en de Inlaag Ouwerkerk (2011, 2012, 2015, 2016). Iets vaker werd er gebroed op de buitendijkse Schelphoek-eilanden (2005-2017). In de Prunje-Noord broeden sinds 2016 jaarlijks twee paren. Dit was de enige locatie waar de soort voorjaar 2018 binnen het onderzoeksgebied tot broeden kwam. Het gaat om minder dan één procent van de totale Deltapopulatie.

Stormmeeuw Zuidkust Schouwen, 1979-2018

Figuur 4.2.53. Ontwikkeling van het aantal broedparen van de Stormmeeuw op Zuidkust Schouwen, 1979-2018.

Strandplevier**Totaal 2018: 15**   **Dichtheid 1,0 paar/100 ha****Trend Zeeland: -**

N2000-aanwijsoort   Rode Lijst: bedreigd

Het aantal Strandplevieren in de Delta is gedaald van circa 500 rond 1980 tot minder dan 100 nu. Toch broedt meer dan driekwart van de Nederlandse populatie in de Delta. Langs de Schouwse zuidkust nam de soort af van enkele tientallen paren rond 1980 tot 5 eind jaren negentig. De komst van Plan Tureluur bleek de redding voor de Strandplevier in het onderzoeksgebied: de inrichting van nieuwe natuurgebieden leverde nieuw broedhabitat op. Een grote rol daarin is weggelegd voor de Prunje-Noord, waar sinds 2000 jaarlijks Strandplevieren broeden. De aantallen variëren hier van enkele tot tientallen paren, met 2002 (30 paar) en 2012 (25 paar) als toppers. In 2018 werden hier vijf paren geteld. Het enige deelgebied wat enigszins bij in de buurt komt van de Prunje-Noord is het Gasthuisbevang, met een piek van 8 paar in 2018. Het enige andere gebied waar sinds 2000 meer dan vijf paren werden geteld is Levensstrijd, waar in 2017 6 paren in de nieuwe karrevelden te vinden waren. Voorjaar 2018 was dat aantal geslonken tot twee. In het Pikgat vestigden zich kort na de herinrichting enkele paren, maar dit jaar was de soort hier afwezig. Het broedsucces in het Gasthuisbevang bedroeg 0,55 vliegvlug jong per paar, in de Prunje en Levensstrijd bereikte geen enkel jong dit stadium. Het gehele onderzoeksgebied was voorjaar 2018 goed voor circa 13 procent van de Deltapopulatie.

Nu de inrichting van Plan Tureluur is afgerond, zal de Strandplevier het moeten doen met de huidige gebieden. Ietwat zorgwekkend daarbij is dat slechts enkele deelgebieden momenteel geschikt zijn voor de soort en het broedsucces over de hele

zuidkust in 2018 nogal mager uitpakt. Gezien de relevantie van de soort lijkt het van belang de kansen op vestiging en broedsucces te maximaliseren. Behoud van openheid en pioniersituaties speelt daarbij een grote rol. Een beter begrip van het waarom van het broedsucces kan de soort op termijn ook ten goede komen.

Tafeleend**Totaal 2018: 6**   **Dichtheid 0,4 paar/100 ha****Trend Zeeland: ?**

De Tafeleend broedt sinds 1975 (1 paar Inlaag Ouwerkerk, Baptist & Meininger 1979) langs de Schouwse zuidkust, maar de soort is er altijd schaars gebleven. Voorjaar 2018 werden territoria vastgesteld in de Spuikom Flaauwers (1), Prommelsluis (1), Gasthuisbevang (1), Inlaagje De Val (2, waarvan 1 met pullen) en Kreken Ouwerkerk (1). In inlaagje De Val is de soort in alle vier jaren tussen 2005-2018 waarin inventarisaties plaats vonden als broedvogel gemeld. Op landelijke schaal preferereert de Tafeleend zoete boven brakke tot zilte wateren als broedplaats, het is dan ook niet waarschijnlijk dat de huidige bescheiden populatie nog veel groei zal vertonen.

Tuinfluitier**Totaal 2018: 25**   **Dichtheid 1,7 paar/100 ha****Trend Zeeland: -**

Tuinfluiters moeten het langs de zuidkust vooral hebben van duinstruweel en de struweel- en bosaanplant in Schelphoek en Kreken Ouwerkerk. Voorjaar 2018 was de soort redelijk algemeen in de Kreken Ouwerkerk; de Schelphoek en de Westenschouwse Inlaag-West moesten het met vier paren doen. Zowel in de Schelphoek als bij Ouwerkerk lijkt het optimum voor de Tuinfluitier alweer voorbij: de aanplant was eind twintigste eeuw optimaal voor deze broedvogel van struweel

Strandplevier Zuidkust Schouwen, 1979-2018

Figuur 4.2.54. Ontwikkeling van het aantal broedparen van de Strandplevier op Zuidkust Schouwen, 1979-2018.

en jong bos (1988, 25 paar Schelphoek, 1999: 48 paar Kreeken Ouwkerk).

Tureluur

Totaal 2018: 175   **Dichtheid 11,8 paar/100 ha**

Trend Zeeland: o

Doelsoort beheertype N12.04 Zilt- en overstromingsgrasland, N10.02 Vochtig schraalland, N08.03

Vochtige duinvallei   Rode Lijst: gevoelig

De Tureluur is een gewone broedvogel van de inlagen, karrevelden en laaggelegen graslanden van het Platte van Schouwen. Beijersbergen & De Maat beschouwen de soort als een van de meest karakteristieke broedvogels van de zuidkust, waarvan ook in voorgaande eeuwen 'honderden paren' broedden. Anno 2018 liggen de hier behaalde dichtheden ruim boven het gemiddelde voor veen- en kleigrasland; alleen de gemiddelde dichtheid van kwelder en schor ligt nog net iets hoger (Boele *et al.* 2018). In regulier agrarisch gebied is de soort de laatste decennia afgenomen, zowel in Zeeland als op landelijke schaal. In Zeeland vormen Saeftinghe, de Yerseke Moer en de zuidkust van Schouwen de belangrijkste broedgebieden.

Voorjaar 2018 werden territoriale Tureluurs vastgesteld in 20 van de 23 onderzochte gebieden. De hoogste aantallen waren te vinden in Inlaag & karrevelden Levensstrijd (27 paar), Suzanna's Inlaag & karrevelden (23), het Pikgat (16) en de Koudekerkse Inlaag (14). Mogelijk zijn de aantallen in delen van de Prunje wat onderschat. Ten opzichte van 2012 is het beeld gevarieerd: 7 telgebieden herbergden meer Tureluur, twee even veel en in 10 gebieden waren het er minder. Flink meer Tureluurs waren aanwezig in het Pikgat en het Gasthuisbevang. De dichtheid in de karrevelden van Suzanna's Inlaag was nog steeds fors, maar wel ruim minder dan in 2012. Een punt van zorg is dat in tien van de negentien gebieden, waarvan langere termijn-gegevens beschikbaar zijn, een afnemende tendens zichtbaar is. Voorbeelden daarvan zijn de Koudekerkse Inlaag en de Zuidhoekinlaag. De verruiging van juist deze inlagen zal daar een rol in spelen. Zonder de fikse toename van geschikt habitat dankzij de uitvoering van Plan Tureluur zou het totaalbeeld waarschijnlijk nog negatiever uitpakken hebben. Een mooi voorbeeld van de positieve uitwerking van herinrichting is de Klein Beijerenpolder: kort voor de herinrichting in 2009 was hier één paar aanwezig, in 2018 waren dat er zeven. Het lijkt zinvol om een beter begrip te krijgen van de oorzaken achter de aantalsontwikkeling van de Tureluur. Nestonderzoek en gericht kijken naar het foeragegedrag kunnen daarbij een grote rol spelen.

Veldleeuwerik

Totaal 2018: 84

Dichtheid 5,7 paar/100 ha

Trend Zeeland: -

Doelsoort beheertype N08.03 Vochtige duinvallei

Rode Lijst: gevoelig

Deze karakteristieke vogel van open agrarisch- en natuurgebied is sterk in aantal afgenomen. De trend in Zeeuws agrarisch gebied is na een jarenlange afname momenteel stabiel op een laag peil. De dichtheid in het Zeeuwse weide- en akkervogelmeetnet bedroeg in 2018 1,3 paar per 100 ha (Vergeer 2018).

De Veldleeuwerik werd vastgesteld in 13 van de 23 onderzochte telgebieden. Eén telgebied sprong er nadrukkelijk uit: het Gasthuisbevang. Hier werden 39 territoria vastgesteld, ruim meer dan het al niet geringe aantal van 18 in 2012, vlak voor de herinrichting. De enige andere telgebieden met meer dan vijf territoria waren Inlaag & karrevelden Levensstrijd (11 paar), Prunje-Zuidwest (7), Prunje-Noord (6) en Suzanna's Inlaag & karrevelden (6). De aantallen in de Prunje zijn mogelijk onderschat.

Een vergelijking van de zowel in 2012 als in 2018 getelde gebieden leert dat de Veldleeuwerik in deze periode iets in aantal is toegenomen. Dat is vooral te danken aan het al genoemde Gasthuisbevang en aan Levensstrijd, andere telgebieden lieten juist een kleine afname zien. Voor 15 gebieden zijn gegevens over een langere termijn beschikbaar (grotendeels terug tot in de jaren tachtig). Twaalf van deze 15 gebieden laten een duidelijk dalende trend zien. Dit geldt onder meer voor de Koudekerkse Inlaag, de gehele Prunje en de Zuidhoekinlaag. Zowel verruiging als vernatting kan ongunstig uitpakken. Toch ligt de dichtheid in de natuurgebieden langs de zuidkust beduidend boven die in het belendende agrarisch gebied, uitgezonderd delen van de natuurvriendelijk beheerde gronden bewesten de Schelphoek, waar Stichting Het Zeeuwse Landschap in samenwerking met lokale agrariërs aan natuurinclusieve landbouw werkt.

Velduil

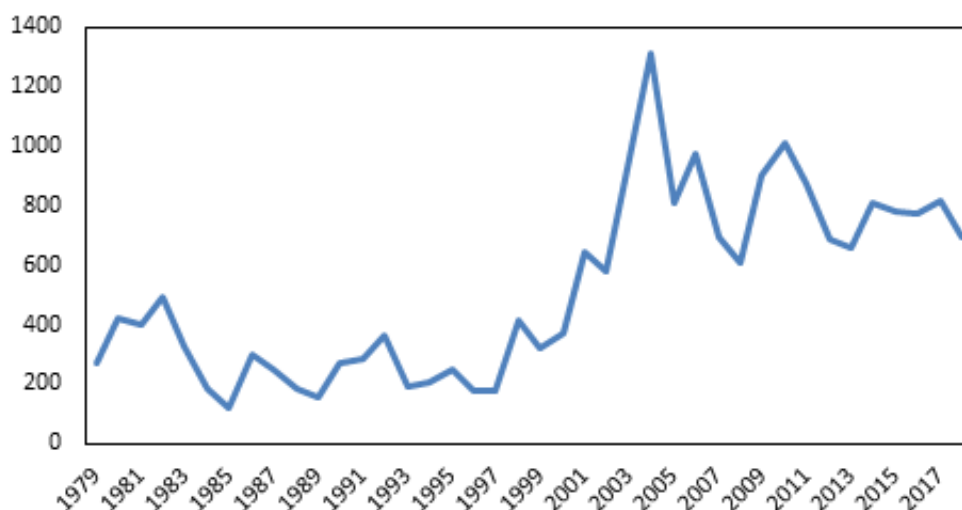
Totaal 2018: 0

Rode Lijst: ernstig bedreigd

De Velduil is een sterk in aantal variërende wintervogel langs de zuidkust, waarvan ook voorjaars- en zomerwaarnemingen bekend zijn. Uit het verleden zijn enkele mogelijke broedgevallen bekend, maar voor zover bekend is nooit een zeker broedgeval opgetekend. Voorjaar 2018 werden enkele waarnemingen gedaan, maar wederom is het niet tot broeden gekomen.

Visdief Zuidkust Schouwen, 1979-2018

Figuur 4.2.55. Ontwik-
keling van het aantal
broedparen van de Visdief
op Zuidkust Schouwen,
1979-2018.

Visdief

Totaal 2018: 674   **Dichtheid 45,6 paar/100 ha**

Trend Zeeland: -

N2000-aanwijsoort   Rode Lijst: gevoelig

De Visdief is een zeer kenmerkende broedvogel van het Deltagebied en al helemaal van de Oosterschelde. Na een forse afname in de jaren zestig en zeventig nam de stand in de Delta tussen 1985 en 2005 weer flink toe, maar sindsdien zijn de aantallen weer wat gedaald (Arts *et al.* 2018). In 2018 herbergde het in dit rapport besproken deel van Schouwens zuidkust circa 13 procent van de Deltapopulatie.

In de eerste decennia van de twintigste eeuw broedden jaarlijks enkele duizenden Visdiefparen in de Schouwse Inlagen en in het Platte van Schouwen (vooral rond de Eendenkooi van Ellemeet, nu Prunje-Noord). Vijverberg (1925) herinnerde eraan dat de stand in het lage land wel sterk was afgenomen na ingebruikname van het stoomgemaal Flaauwers in 1877. Kort na de ramp broedden nog tot 2500 paren (1955) in de Flaauwers- en Weevers Inlaag, daarna ging het hier rap bergafwaarts. In de jaren zeventig broedden langs de hele zuidkust hooguit enkele honderden paren. Het opknappen van de Flaauwers- en Weevers Inlaag in de jaren negentig en de uitvoering van Plan Tureluur in de jaren daarna heeft duidelijk een positief effect gehad op het aantal broedende Visdieven langs de zuidkust. Sinds 2000 zijn weer kolonies van meer dan 100 paar gevestigd in de Schelphoek buitendijks (2003), Prunje-Noord (13 maal 2003-2018), Prunje-Oost (2008, 2009), Flaauwers Inlaag (7 maal tussen 2001-2014), Weevers Inlaag (18 maal tussen 2001-2018), Pikgat (drie maal, 2008, 2016, 2018), Suzanna's Inlaag (2013), Cauwers Inlaag (vier maal, 2000, 2004, 2006, 2011), Zuidhoekinlaag

(2011) en Klein Beijerenpolder (2017). De opsomming maakt wel duidelijk dat de (her)vestiging van substantiële aantallen vaak van korte duur is. Voorjaar 2018 waren in 9 telgebieden broedende Visdieven te vinden. Meer dan 25 paren kwamen tot broeden in de Prunje-Noord (159), de Weevers Inlaag (261) en het Pikgat (207). Kleine vestigingen bevonden zich in de karrevelden van Cauwers- en Suzanna's Inlaag en Levensstrijd. Helaas kenden alle grotere vestigingen een slechts broedsucces. In de Prunje-Noord ging het kort na de uitkomen van de eieren mis en werd slechts één jong vliegvlug. Het gros van de legsels in de Weevers Inlaag werd gepredeerd door enkele gespecialiseerde Zilvermeeuwen en in het Pikgat mislukten alle legsels in de eifase. Ook de kleine vestigingen brachten niet of nauwelijks jongen groot. Het heeft er alle schijn van dat dit matige broedsucces eerder regel dan uitzondering is, en dat dit mede verklaart waarom de aantallen Visdieven langs de zuidkust eerder dalen dan stijgen. Plaatselijk spelen grondpredatoren en vegetatiesuccessie hierbij een rol. Ook de rol van de in aantal toegenomen grote meeuwen is negatief. Minder duidelijk is in hoeverre voedselgebrek ook een kritische factor is. Nader onderzoek hiernaar is gewenst.

Waterhoen

Totaal 2018: 15   **Dichtheid 1,0 paar/100 ha**

Trend Zeeland: -

De zilte inlagen en karrevelden vormen geen optimaal habitat voor het Waterhoen, dat hier dan ook tamelijk schaars is. Er zijn geen aanwijzingen dat dit vroeger anders was. De beste bezette gebieden in 2018 waren Levensstrijd inlaag & karrevelden (6 paar) en Suzanna's Inlaag & karrevelden (4). In de Schelphoek werd het Waterhoen tijdens

karteringen in 1978-1988 vastgesteld, maar in 2004 en 2018 bleek hij hier verdwenen.

Waterral

Totaal 2018: 0

Trend Zeeland: ?

Doelsoort beheertype N05.01 Moeras

Geschikt habitat voor de Waterral is ook na de herinrichting slechts mondjesmaat aanwezig langs de Schouwse zuidkust. Waarschijnlijk herbergt de niet bij de inventarisatie betrokken Maire Oosterland wel enige territoria. In 2012 werden voorts territoria opgemerkt in het oostelijk deel van de Koudekerkse Inlaag en in Inlaagje De Val. Ondanks nachtelijke veldbezoeken en enkele waarnemingen voor de datumgrens konden hier in 2018 geen territoria worden vastgesteld.

Wielewaal

Totaal 2018: 0

Trend Zeeland: -

Doelsoort beheertype N15.01 Duinbos, N16.04 Vochtig bos met productie, 14.03 Haagbeuken- en Essenbos Rode Lijst: kwetsbaar

Deze bosvogel vestigde zich in de jaren zeventig in de bosaanplant rond de Schelphoek en de Kreken Ouwerkerk (Schelphoek 1 paar 1978, Ouwerkerk 3 paar 1974, Eckhardt 1974, archief SBB), en bleef daar lange tijd territoria bezetten. In 2004 kon de soort in de Schelphoek niet worden teruggevonden en dat geldt ook voor 2018. Het kreekbos bij Ouwerkerk herbergde in 1999 nog drie territoria, maar ook hier bleek de soort in 2018 verdwenen.

Wilde Eend

Totaal 2018: 207

Trend Zeeland: o

De Wilde Eend is voorjaar 2018 weliswaar in alle deelgebieden geïnventariseerd, maar in delen van de Prunje lijkt de soort onderteld. In het gros van de deelgebieden is dit de talrijkste eendensoort, een positie die de soort hier niet –zoals in delen van de zoete Delta- hoeft te delen met de Krakeend. Wel wijzen enkele reeksen, zoals die van de Koudekerkse Inlaag, Prunje-Noord en Zuidhoekinlaag, op een afname. Dat is conform de landelijke trend. Het is van belang om voldoende aandacht te schenken aan de Wilde Eend bij komende inventarisaties.

Wintertaling

Totaal 2018: 1   **Dichtheid 0,1 paar/100 ha**

Trend Zeeland: -

Doelsoort beheertype N08.03 Vochtige duinvallei Rode Lijst: kwetsbaar

De Wintertaling is al eeuwenlang een kenmer-

kende soort van de Schouwse zuidkust, maar in hoeverre de soort vroeger een gewone broedvogel was is minder duidelijk. Het lijkt erop dat de Wintertaling de laatste decennia een schaarse en in aantal afnemende broedvogel is, maar verwarring van pleisterende niet-broedvogels met territoriale exemplaren maakt een analyse van de beschikbare data lastig. Voorjaar 2018 werden tijdens de eerste bezoeken vele honderden Wintertalingen gezien, waaronder ‘verdachte’ paartjes en fluitende mannetjes. Toch kon uiteindelijk slechts één territorium worden opgetekend, en wel in het Gasthuisbevang. Mogelijk is elders een enkel territorium gemist, maar het staat buiten kijf dat de Wintertaling momenteel hooguit een schaarse broedvogel is langs de zuidkust.

Zanglijster

Totaal 2018: 37   **Dichtheid 2,5 paar/100 ha**

Trend Zeeland: o

De Zanglijster moet het in het onderzoeksgebied vooral hebben van de bosaanplant bij de Schelphoek en de Kreken Ouwerkerk, waar voorjaar 2018 16, resp. 19 territoria werden vastgesteld.

Zilvermeeuw

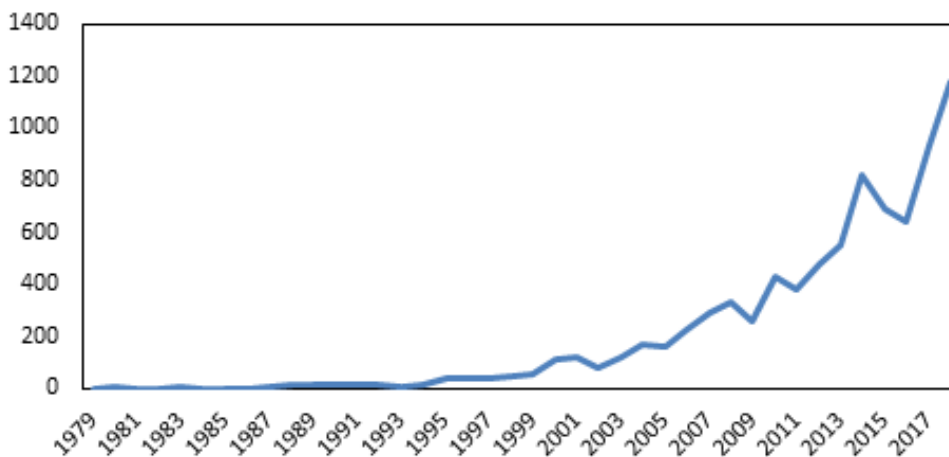
Totaal 2018: 997 (1180 incl. buitendijks gebied)

Dichtheid 67,5 paar/100 ha

Trend Zeeland: -

Zilvermeeuwen broedden het grootste deel van de twintigste eeuw niet langs de Schouwse zuidkust. Kolonies van deze soort waren alleen in de duinen te vinden. In de jaren tachtig werd incidenteel een paar in verschillende inlagen vastgesteld (WANVWSD 1986). In 1990 broedde de Zilvermeeuw op twee locaties langs de zuidkust (Koudekerkse Inlaag en Inlaag Ouwerkerk), vervolgens groeide het aantal bezette telgebieden tot 5 in 2000, 9 in 2010 en 12 in 2018. Het totaal aantal broedparen nam navenant toe (zie figuur), evenals het belang ten opzichte van de gehele Deltapopulatie: dat bedroeg circa 8 procent in 2018. Vestigingen van meer dan 25 paar waren voorjaar 2018 te vinden in de Koudekerkse Inlaag (126 paar), de Schelphoek buitendijks (134), Prunje-Zuidwest (73), Prunje-Zuidoost (69), Prommelsluis (30), Cauwers Inlaag (86), Zuidhoekinlaag (47) en de Inlaag Ouwerkerk (578). Laatstgenoemde kolonie was de grootste ooit langs de zuidkust sinds de start van de tellingen in 1979. In enkele telgebieden waar de Zilvermeeuw zich relatief vroeg vestigde, zoals de Koudekerkse Inlaag en de zuidelijke Prunje, neemt de soort recent iets af. Vooral rond Zierikzee en in de Inlaag Ouwerkerk is de laatste paar jaren juist sprake van een forse groei.

Zilvermeeuw Zuidkust Schouwen 1979-2018

Figuur 4.2.56. Ontwikkeling van het aantal broedparen van de Zilvermeeuw op Zuidkust Schouwen, 1979-2018.

Het broedsucces van de Zilvermeeuwen langs de zuidkust is gemiddeld hoger dan dat van sterns en plevieren. Dat wil echter niet zeggen dat het altijd goed is. Zo deden de kolonies van Inlaag Ouwerkerk (0,19 jong /paar) en Prunje Zuidoost (0,16 jong/paar) het in 2018 matig, die van de Koudekerkse Inlaag (0,7 jong/paar) en de Zuidhoek (1,1 jong/paar) juist goed. De forse toename van de Zilvermeeuw langs de zuidkust staat in schril contrast met de negatieve aantalsontwikkeling van de soort op landelijke en op Delta-schaal en zeker ook met de afname in de Meeuwenduinen: van de 5703 paren die daar in 2003 broedden waren er in 2017 nog 830 over (Arts *et al.* 2018). Het lijkt er sterk op dat een deel van de Zilvermeeuwen die in de Meeuwenduinen en mogelijk op andere traditionele locaties niet meer aan de bak komt, zijn geluk aan de zuidkust is gaan beproeven. Duidelijk is dat dit gevolgen heeft voor de Kokmeeuw en Visdief en mogelijk ook voor andere kustbroedvogels. Op de opkomst van de ganzen lijkt de Zilvermeeuw geen invloed te hebben.

Zomertaling

Totaal 2018: 5   **Dichtheid 0,3 paar/100 ha**

Trend Zeeland: ?

Doelsoort beheertype N12.04 Zilt- en overstromingsgrasland   Rode Lijst: bedreigd

De Zomertaling is geen karakteristieke broedvogels van de zuidkust. Uit de vorige eeuw zijn vooral territoria bekend uit de Maire, de Koudekerkse Inlaag (1972, 1973) en eenmalig (1985) de Flaauwers Inlaag. Sinds 1990 zijn incidenteel territoria opgetekend in de Westenschouwse Inlaag-Oost, de Prunje-Noord en de Zuidhoekinlaag. Voorjaar 2018 waren in april en mei diverse Zomertalingen aanwezig

(vooral mannetjes) in de karrevelden van de Suzanna's Inlaag en het Gasthuisbevang. Er werd ook baltsgedrag gezien. Op grond van alle gedane waarnemingen werden vier territoria in de karrevelden van Suzanna's Inlaag en één in het Gasthuisbevang opgetekend. Hoekstein (2012) zag in 2012 ook tot 20 individuen in de karrevelden van Suzanna's Inlaag, maar dan vooral in juni. Er werd destijds geen territoriaal gedrag vastgesteld. Overigens is er geen bewijs dat de vogels in 2018 daadwerkelijk gebroed hebben. Mede door de in de loop van het voorjaar optreden verdroging van de verblijfsplaats lijkt de kans dat er niet gebroed is groot. Wel is het zaak de komende jaren goed te letten op het voorkomen van Zomertalingen in het voorjaar. De kans op een blijvende vestiging lijkt immers aanwezig.

Zomertortel

Totaal 2018: 0

Trend Zeeland: -

Rode Lijst: kwetsbaar

Zomertortels waren altijd al een randgeval langs de zuidkust; kleinschalig polderlandschap en de duinstreek waren meer in trek. Nu het de soort in heel West-Europa en ook in Zeeland slecht gaat, is het begrijpelijk dat de zuidkust voorjaar 2018 geheel verlaten bleek te zijn. Tot in het eerste decennium van deze eeuw werden territoriale Zomertortels aangetroffen in de kreekbossen, maar ook bij erven, bij voorbeeld bij Moriaanshoofd. De telreeks in de Schelphoek is illustratief voor de teloorgang van de soort: 19 paar in 1985, 15 in 1988, 4 in 2004 en nul in 2018.

Zwartkop**Totaal 2018: 120**   **Dichtheid 8,1 paar/100 ha****Trend Zeeland: +**

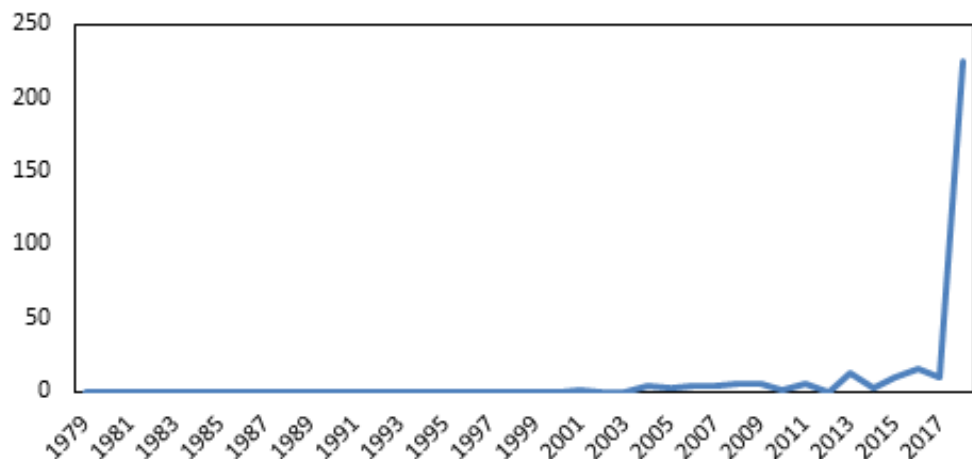
Deze kensoort van jong bos en rijk loofbos met onderbegroeiing doet het goed in de bossen van de Schelphoek (53 paar) en het kreekbos bij Ouwkerk (58 paar). Deze bossen bevinden zich dan ook in het voor de soort optimale stadium. De vier karteringen in de Schelphoek tussen 1985(8 paar) en 2018 tonen een fraaie lineaire toename over de verschillende teljaren.

Zwartkopmeeuw**Totaal 2018: 224**   **Dichtheid 14,8 paar/100 ha****Trend Zeeland: +**

Een van de blijvende ornithologische wapenfeiten van Johannes Vijverberg was het vastleggen van het eerste (gemengde) broedpaar van de Zwartkopmeeuw in de bij de ramp verloren gegane Heertjesinlaag, waar de soort tussen 1932 en 1935 nestelde (Vijverberg 1935). Toen de soort zich eind jaren tachtig definitief vestigde in de Delta bleek de zuidkust van Schouwen niet meer in trek. Pas in 2001 dook weer een broedpaar op, ditmaal in de Prunje-Noord, waar sindsdien geregeld een enkel paar werd vastgesteld. In 2004 volgden kortstondige vestigingen in de Flauwers – en de Zuidhoekinlaag en vanaf 2007 werd ook geregeld gebroed in het Pikgat. Het totaal aantal

broedparen nam licht toe, maar tot 2018 werden alleen in 2013 en 2016 (iets) meer dan 10 paar vastgesteld. Op de totale Delta-populatie van vele honderden paren stelde dat dus niet zoveel voor. Voorjaar 2018 kwam daar plots verandering in: de kolonie in het Pikgat groeide naar 184 paren, die in de Prunje-Noord tot 32 paar. Tel daar de kleine vestigingen in het Gasthuisbevang (3), in karrevelden Levensstrijd(2) en de Klein Beijerenpolder (3) bij op, en je komt op 224 broedparen. Dat is nog steeds maar een klein deel van de in 2017 tot 4425 paren uitgegroeide Delta-populatie (Arts *et al.* 2018), maar dat doet niet af aan de spectaculaire stijging. Het broedsucces bedroeg 0,25 jong per paar in de Prunje en 0,5 jong per paar in het Pikgat. Gezien de ruime aanwezigheid van broedhabitat, de stijging van de Delta-populatie en het redelijke broedsucces lijkt de kans groot dat de Zwartkopmeeuw de komende jaren geregeld in behoorlijke aantallen zal gaan broeden langs de zuidkust. Dit kan gevolgen hebben voor bij voorbeeld sterns; Zwartkopmeeuwen bleken o.a. in de Grevelingen niet vies van viskaap en predatie van eieren van Visdieven en Grote Sterns. Er zijn echter ook gevallen bekend waar grote aantallen Zwartkopmeeuwen en sterns prima samen gaan; de overige voedselopties van de Zwartkopmeeuw spelen daarbij waarschijnlijk een belangrijke rol (De Kraker 2016).

Zwartkopmeeuw Zuidkust Schouwen 1979-2018

Figuur 4.2.57. Ontwikkeling van het aantal broedparen van de Zwartkopmeeuw op Zuidkust Schouwen, 1979-2018.

5. Evaluatie

De in deze rapportage beschreven broedvogelkartering van de zuidkust van Schouwen in 2018 was de eerste na de volledige realisatie van de begin jaren negentig gesmede plannen om binnendijkse natuur langs de Oosterschelde meer ruimte geven. Compensatie voor verloren gegane buitendijkse waarden ten gevolge van de Deltawerken en herstel van unieke binnendijkse brakwaternatuur, gevoed door zoute kwel, stonden daarbij centraal. De grote lijnen werden beschreven in 'Plan Tureluur' en de 'Gebiedsvisie voor de zuidkust van Schouwen'; bij de uitwerking speelde de speciaal hiervoor in het leven geroepen Landinrichtingscommissie Schouwen Oost een grote rol en werd gebruik gemaakt van diverse beleidskaders, zoals de Zeeuwse uitwerking van het natuurbeleidsplan en het milieubeleidsplan Kerend Tij. Is het destijds geschetste toekomstbeeld voor de broedvogels van de zuidkust uitgekomen, of zijn we tenminste aardig op weg? Vanuit die achtergrond een aantal opvallende punten, zoals die uit de verzamelde gegevens naar voren komen:

- Een van de pijlers onder Plan Tureluur was de wens om de kansen voor kustbroedvogels langs de Schouwse zuidkust te vergroten. Te oordelen naar de positieve aantalsontwikkeling van Kluut, sterns, meeuwen en plevieren –grotendeels Natura 2000-doelsoorten voor de Oosterschelde– is deze doelstelling gerealiseerd.
- Minder gunstig is het beeld van de broedresultaten van kustbroedvogels: die waren in 2018 veelal matig tot slecht. Predatie door grondpredatoren en grote meeuwen speelt daarbij een grote rol. Deels werd de predatie mogelijk gemaakt door de in de loop van het broedseizoen optredende extreme droogte, waardoor broedeilanden droog vielen. Andere genoemde oorzaken waren voedselgebrek en vertrapping van nesten en jongen door ingeschaard vee.
- Een opvallend en niet vooraf ingeschat fenomeen is de opkomst van grote meeuwen (met name Zilvermeeuw en Kleine Mantelmeeuw) als broedvogel langs de zuidkust. Dit is temeer opmerkelijk omdat de landelijk trend van de Kleine Mantelmeeuw stabiel is en de Zilvermeeuw al jaren een negatieve trend laat zien. De opkomst van de grote meeuwen heeft lokaal negatieve gevolgen voor andere broedvogels, waaronder kustbroedvogels als Visdief.
- Weidevogels als Kievit en Grutto zijn de afgelopen 15 jaar afgenomen in het onderzoeksgebied. Deels is dit een gevolg van de landelijke en provinciale afname; plaatselijk pakt de nieuwe natuur minder goed uit voor deze soorten die floreren in extensief grasland. Tureluur en Scholekster doen het beter, de laatste lijkt stabiel, terwijl de landelijke trend sterk negatief is.
- Opvallend is de opkomst van broedende ganzen; Grauwe Gans en Grote Canadese Gans, maar vooral Brandgans. Met de opkomst van de Grauwe Gans was rekening gehouden, de opkomst van de andere ganzen was niet voorspeld. Dit kan conflicten met andere belangen en met belendende agrariërs opleveren. De Grote Canadese Gans is een exoot, in tegenstelling tot de Grauwe Gans en –waarschijnlijk– de Brandgans.
- Grote delen van de natuurgebieden langs de Schouwse zuidkust vallen onder het beheertype Zilt- en overstromingsgrasland. Een aantal doelsoorten van dit type als Graspieper, Tureluur, Slobeend en Kluut zijn logisch, maar opvallend is dat sterns, Bontbek-en Strandplevier, maar ook een kenmerkende soort van brak milieu als de Bergeend niet als doelsoort te boek staan.
- De aangeplante bossen van de Schelphoek en bij de kreken van Ouwerkerk kennen een sterk van het overige onderzoeksgebied afwijkende broedvogelbevolking. De waarde voor N2000-doelsoorten en in mindere mate Rode Lijst is beperkt, maar er is wel een ontwikkeling richting een steeds vollediger bosvogelgemeenschap gaande.
- De belangrijkste manier om de kansen voor Natura 2000-kustbroedvogels te vergroten is het beter isoleren van broedeilanden. Verhoging van het waterpeil, c.q. het beter vasthouden van tijdens 's winters ingelaten water lijkt daartoe de aangewezen weg. Plaatselijk kan bestrijding van ratten van nut zijn. Inscharing van vee is een logische beheermaatregel, maar mag niet ten koste van de belangen van kustbroedvogels en weidevogels gaan.
- De kans is groot dat de Vos zich binnen afzienbare tijd in het gebied zal vestigen. Het is van belang daar tijdig op te anticiperen.
- Monitoring van broedvogels en hun broedsucces is nodig om de effectiviteit van het beheer te monitoren. Voortzetting van de jaarlijkse integrale kartering van kustbroedvogels is van wezenlijk belang, evenals het monitoren van het broedsucces van deze soorten. Aanbevolen wordt ook een programma voor monitoren van broedsucces van weidevogels als Scholekster en Grutto op te starten. Voor een goed beeld van de trend van alle soorten broedvogels is het geregeld (jaarlijks of om het jaar) inventariseren van een aantal BMP-plots door vrijwilligers van eminent belang. Daarnaast dient eens in de zes jaar in het gehele gebied een integrale kartering van een breed soor-

tenspectrum plaats te vinden.

- Samenvattend: de waarden van Plan Tureluur voor kustbroedvogel en weidevogels is groot. Nu de inrichting is afgerond komt het aan op een verstandig beheer, waarbij de noden van de aangewezen broedvogels voor het Natura 2000-ge-

bied Oosterschelde de hoogste prioriteit dienen te krijgen. Kern daarbij is dat we dynamische soorten willen behouden in een minder dynamisch systeem. Dat lukt niet zonder flankerende maatregelen. De vele randinvloeden zullen immers niet verdwijnen.

---

6. Literatuur

- ARTS A., HOEKSTEIN M.S.J., LILIPALY S.J., VAN STRAALEN K.D., SLUIJTER M. & WOLF P.A. 2018. Kustbroedvogels in het Deltagebied in 2017. Rapport Rijkswaterstaat – Centrale Informatievoorziening. Rapport BM 18.14. Delta Project Management. Lelystad/Culemborg
- BAPTIST H.J.M. & MEININGER P.L. 1979. Broedvogels van het Oosterscheldegebied in 1978. Nota DDMI-79.07, Deltadienst afd. Milieu-onderzoek, Middelburg.
- BELJERSBERGEN R.B. & MEININGER P.L. 1980. De functie van het Deltagebied als broedplaats voor sterns. *Sterna* 24: 79-99.
- BELJERSBERGEN J. & DE MAAT J. 1996. Gebiedsvisie voor de zuidkust van Schouwen. Provincie Zeeland, Directie Ruimte, Milieu en Water, Middelburg.
- BOS K. & BOSCH J.W. 2017. Landschapsatlas van de Oosterschelde. Bos & Böttcher, Koudekerke.
- VAN BUEL H. 1996. Weidevogels binnen en buiten relatienotagebieden in Zeeland in 1995. Nota 96-15, De Horst, Gilze.
- ECKHARDT J.W. (*red*). 1974. Broedseizoen 1974 Schouwen-Duiveland. *Sterna* 18, extra nummer.
- VAN DEN ENDE G. & TROMPER L. 2011. Tien jaar broedvogelonderzoek in Prunje Noord en Zuid, Zêêlieven.
- HOEKSTEIN M. 1998. Broedvogels van zes Schouwse Inlagen in 1998. Sovon-inventarisatierapport 1998/22. Sovon Vogelonderzoek, Beek-Ubbergen.
- HOEKSTEIN M. 2006. Broedvogels van zes objecten langs de Zuidkust van Schouwen in 2006. Inventarisatierapport Het Zeeuws Alternatief, Goes.
- HOEKSTEIN M. 2009. Broedvogels van het Ganzengebied in De Poel en broedsucces Grutto in Ganzengebied en Pikgat (zuidkust Schouwen) in 2009. Inventarisatierapport Het Zeeuws Alternatief, Goes.
- HOEKSTEIN M. 2012. Broedvogels van de Zuidkust van Schouwen in 2012. Een inventarisatie van objecten van Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer. Inventarisatierapport Het Zeeuws Alternatief, Goes.
- VAN DER JEUGD H. 2018. Brandgans. *In: Sovon Vogelonderzoek Nederland 2018. Vogelatlas van Nederland*. Kosmos uitgevers, Utrecht/Antwerpen
- DE KRAKER K. 2016. Grevelingenverslag 2015. Ecologisch adviesbureau sandvicensis. Burgh-Haamstede.
- KWADLIJK F., WAARDENBURG H.W. & MEIJER A.J.M. 1990. Plan Tureluur, natuurontwikkelingsplan voor de Oosterschelde. (90.02)
- MANEN W. VAN. 2018. Grote Bonte Specht. *In: Sovon Vogelonderzoek Nederland 2018. Vogelatlas van Nederland*. Kosmos uitgevers, Utrecht/Antwerpen.
- MEININGER P.L. 1980. Broedvogels van inlagen en karrevelden. *Sterna* 24: 46-56.
- MEININGER P.L. 2018. Flora Zeelandica. Verspreiding van wilde planten in het Zeeuwse landschap in heden en verleden. Floron, Nijmegen.
- NEWTON I. 2017. *Farming and Birds*. HarperCollins, London.
- RIJKSWATERSTAAT ZEE EN DELTA, RIJKSWATERSTAAT WEST-NEDERLAND ZUID & ROYAL HASKONING DHV. 2016. Natura 2000 Deltawateren: Oosterschelde, beheerplan 2016-2022. Ministerie van Infrastructuur en Milieu | Rijkswaterstaat. Den Haag/Middelburg.
- VERGEER J.-W. & VAN ZUYLEN G. 1994. Broedvogels van Zeeland. Uitgeverij KNNV/Stichting uitgeverij Sovon. Utrecht/Beek-Ubbergen.
- VERGEER J.-W., HOEKSTEIN M. & VAN DEN ENDE G. 2008. Broedvogels van de Prunje in 2008. Sovon-inventarisatierapport 2009/07. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.
- VERGEER J.-W., VAN DIJK A., BOELE A., VAN BRUGGEN J. & HUSTINGS F. 2016. Handleiding Sovon broedvogelonderzoek: Broedvogel Monitoring Project en Kolonievogels.
- VOGELWERKGROEP SCHOUWEN-DUIVELAND. 1987. Broedvogeloverzicht 1986. *Sterna* 32(1): 5-14.
- VIJVERBERG J. 1925. Vogelidyllen-Ranke Wieken. A. J. Brusse, Rotterdam.
- VIJVERBERG J. 1935. *Larus melanocephalus* (Temm.) broedvogel in Nederland. *Ardea* 24: 260-262.
- VIJVERBERG J. 1963. Bij het heultje. De levende natuur 66: 273-277.
- WERKGROEP AVIFAUNA NATUUR- EN VOGELWACHT SCHOUWEN-DUIVELAND. 1986. De vogels van Schouwen-Duiveland. De Vries, Zierikzee.

Uit deze PDF zijn de stippenkaarten verwijderd. Voor aanvullende gegevens kunt u contact opnemen met Petra Verburg (petra.verburg@sovon.nl)

In opdracht van:

Sovon Vogelonderzoek Nederland

Delta Project Management (DPM)

Postbus 6521
6503 GA Nijmegen
Toernooiveld 1
6525 ED Nijmegen
T (024) 7 410 410

Varkensmarkt 9
4101 CK Culemborg

E info@sovon.nl
I www.sovon.nl

E info@deltamilieu.nl
I www.deltamilieu.nl

